

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ
ANABİLİM DALI

127648

METİN TÜRLERİNE GÖRE OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİSİNİN
SINANMASI
(TÜRKİYE-KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ÜNİVERSİTELERİ
ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

127648

Ahmet GÜNEYLİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Sedat SEVER

ANKARA-2003

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ
ANABİLİM DALI

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ
ANABİLİM DALI

METİN TÜRLERİNE GÖRE OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİSİNİN
SINANMASI
(TÜRKİYE-KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ÜNİVERSİTELERİ
ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet GÜNEYLİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sedat SEVER

Tez Jürisi Üyeleri

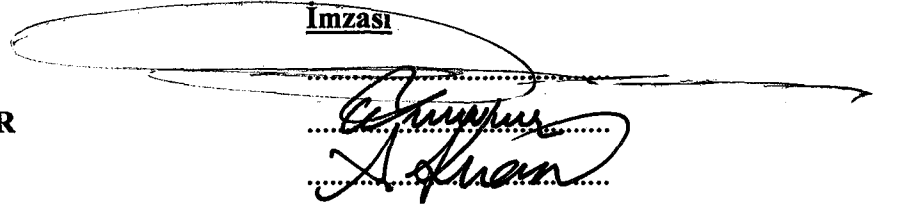
Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Sedat SEVER

Prof. Dr. Cahit KAVCAR

Prof. Dr. Ayşe KIRAN

İmzası

Tez Sınavı Tarihi: 13/ 06/ 2003

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğretimde sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini sınamak, metin türü farklılıklarının okuduğunu anlama becerilerine etkisini araştırmak ve öğrenci grupları arasında okuduğunu anlama becerileri bakımından anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde, Lefkoşa’da, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Atatürk Öğretmen Akademisinde birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda öğrenim gören 80 öğretmen adayı ile Türkiye’de Ankara Üniversitesinde sınıf öğretmenliği programında ikinci sınıflarda öğrenim gören 80 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma toplam 160 öğretmen adayı ile yürütülmüştür.

Araştırmada “Betimleme Yöntemi” kullanılmış, veriler test tekniği ile toplanmıştır. Test tekniği ile elde edilen verileri desteklemek amacıyla alanyazın taraması yapılmıştır. Öğrencilerin sorulara verdiği doğru ve yanlış yanıtların analizinde yüzde, frekans ve aritmetik ortalama; öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinlerdeki okuduğunu anlama becerileri ve öğrenci gruplarının anlama düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını bulmak için de t-testi kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan testlerin kapsam geçerliliği için Türkçe ğretimi uzmanlarından görüşler alınmış, güvenirliği için ise SPSS-10 paket programı kullanılmıştır. Yazınsal metinleri testi güvenirlik katsayısı 0.89, öğretici metin testi güvenirlik katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada varılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.
2. Türkiye’de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.
3. Türkiye’de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki ğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.
4. Türkiye’de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki ğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.
5. Türkiye’deki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki ğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

ABSTRACT

This study has been applied to the students who have been studying in Class Teacher Department both in Turkey and Turkish Republic of Northern Cyprus. The purpose of this research is to test students' comprehension abilities of what they read, research the impact of text type differences on the comprehension abilities of what is read and expose whether there is a meaningful distinction or not between student groups related to the comprehension abilities of what is read.

The study group of the research consists of 80 teacher candidates who have been studying at the first, second and third classes of Atatürk Teacher Academy located in Lefkoşa, Turkish Republic of Northern Cyprus, and other 80 teacher candidates who have been studying at the second class of Class Teacher Department of Ankara University in Turkey. The research has been executed by the attendance 160 teacher candidates.

In this study, "Descriptive Method" has been used and data has been collected by the test technique. The literature was examined by researcher in order to support the data obtained by the test technique. The percentage, frequency and arithmetic mean have been used in the analysis of the students' wrong and right answers given to the questions; whereas t-test has been used in order to examine the students' comprehension abilities of what they read in literary and didactic text tests and find whether there is a meaningful distinction or not between different student groups related to their comprehension levels.

The opinions of Turkish education specialists have been taken by the researcher for the content validity of the tests and SPSS-10 package program has been used for their (tests) reliability. The reliability coefficient of the literary text test has been found as 0.89 whereas the reliability coefficient of the didactic text test has been found as 0.86.

In this research, as a result, the following judgements have been approached.

1. In Turkish Republic Of Northern Cyprus – TRNC – , the higher education students' comprehension levels of the didactic texts have been found higher than their comprehension levels of the literary texts.
2. In Turkey, the higher education students' comprehension levels of the didactic texts have been found higher than their comprehension levels of the literary texts.
3. In Turkey, the higher education students' comprehension levels of the deductive texts have been found higher than the students' comprehension levels of the deductive texts in TRNC.
4. In Turkey, the higher education students' comprehension levels of the literary texts have been found higher than the students' comprehension levels of the literary texts in TRNC.
5. In Turkey, the higher education students' comprehension levels of the deductive and literary texts have been found higher than the students' comprehension levels of the deductive and literary texts in TRNC.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER.....	ix
TABLolar.....	x
GRAFİKLER.....	xiii
ÖNSÖZ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
2. Alt Amaçlar.....	4
3. Sayıtlar.....	7
4. Sınırlılıklar.....	7
5. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....9

A) DİL

1.	Dilin Tanımı.....	9
1.1	Dilin Önemi.....	10
1.2	Dilin Bireysel Rolü.....	11
1.3	Dilin Toplumsal ve Kültürel Rolü.....	11

B) ANADİLİ

1.	Anadilinin Tanımı.....	12
1.1	Anadilinin Birey ve Toplum Yaşamındaki Önemi.....	12
2.	Anadili Öğretimi	13
2.1	Anadili Öğretiminin Temel İşlevleri.....	14
2.2	Anadili Öğretiminin Programı.....	15
2.2.1	Amaçlar.....	15
2.2.2	İlkeler	16
2.2.3	İçerik	16
2.2.4	Strateji, Yöntem-Teknikler.....	17
2.2.5	Araç-Gereçler	17
2.2.6	Ölçme –Değerlendirme.....	18

2.3 Anadili Öğretiminin Etkinlik Alanları.....	18
2.3.1. Dinleme.....	19
2.3.2 Konuşma.....	19
2.3.3 Okuma.....	19
2.3.4 Yazma	20
2.3.5 Dilbilgisi Konu Alanı	20

C) OKUMA

1. Okumanın Tanımı.....	22
1.1 Okumanın Önemi.....	22
1.2 Okumanın Toplumsal Yaşamdaki Yeri.....	23
1.3 Okumanın Bireye Kazandırdıkları.....	24
2. Okuma Etkinliğinin İncelenmesi.....	24

D) OKUMA ÖĞRETİMİ

1. Okumanın Öğeleri.....	36
1.1 Okur.....	36
1.2 Amaç.....	38
1.3 Yazar.....	39
1.4 Metin.....	39

2. Metin Türleri ve Okuma Öğretimi.....	44
2.1 Bilgilenimsel Okuma.....	48
2.2 Yazınsal Okuma.....	49

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLERİ.....	52
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	52
ÇALIŞMA GRUPLARI.....	53
VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	53
VERİLERİN TOPLANMASI.....	56
VERİLERİN ANALİZİ.....	57

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....	58
------------------------	----

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	100

ŞEKİLLER

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa No</u>
I. Sever'in Anadili Öğretimi Etkinlik Alanları.....	21
II. Bireye Okuma Alışkanlığı Kazandırmadaki Etkenler.....	29
III. R. Jakobson'un Dilsel İletişim Şeması	43

TABLolar

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa No</u>
I. Araştırmaya Katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki (KKTC) Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Dağılım.....	58
II. Araştırmaya Katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki (KKTC) Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Yazınsal Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Dağılım.....	59
III. Araştırmaya Katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Testi ile Yazınsal Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılması.....	60
IV. Araştırmaya Katılan Türkiye Cumhuriyetindeki Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Dağılım.....	61
V. Araştırmaya Katılan Türkiye Cumhuriyetindeki Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Yazınsal Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Dağılım.....	62

Tablo**Sayfa No**

VI. Araştırmaya Katılan Türkiye Cumhuriyetindeki Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Testi ile Yazınsal Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılması.....	63
VII. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yükseköğrenim Gördükleri Yere Göre Öğretici Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılması.....	64
VIII. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yükseköğrenim Gördükleri Yere Göre Yazınsal Metinleri Anlama Testinden Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılması.....	65
IX. Araştırmaya Katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici ve Yazınsal Metinleri Anlama Testlerinden Elde Ettikleri Toplam Puanlara İlişkin Dağılım.....	67
X. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Öğretici ve Yazınsal Metinleri Anlama Testlerinden Elde Ettikleri Toplam Puanlara İlişkin Dağılım.....	68

Tablo**Sayfa No**

XI. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yükseköğrenim Gördükleri Yere Göre Öğretici ve Yazımsal Metinleri Anlama Testlerinden Elde Ettikleri Toplam Puanların Karşılaştırılması.....	69
XII. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Hangi Testte Daha Başarılı Olduklarına İlişkin Dağılım.....	75

GRAFİKLER

<u>Grafik</u>	<u>Sayfa No</u>
I. KKTC'deki Öğrencilerin Öğretici ve Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyleri ile İlgili Grafik.....	70
II. Türkiye'deki Öğrencilerin Öğretici ve Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyleri ile İlgili Grafik.....	71
III. KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Düzeyleri ile İlgili Grafik.....	72
IV. KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyleri ile İlgili Grafik.....	73
V. KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Yazınsal ve Öğretici Metinleri Anlama Testlerinden Elde Ettikleri Toplam Puanlar ile İlgili Grafik.....	74

ÖNSÖZ

Araştırmam sırasında, bana yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Sedat SEVER'e; yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerini okuyup eleştirilerini belirten hocalarım Prof. Dr. Cahit KAVCAR, Prof. Dr. Olcay ÖNERTOY ve Dr. Hakan GÜR'e; testlerin uygulanmasında bana yardım eden hocalarım Dr. Güner KONEĞRALI, K. Semra EREN ve arkadaşım İ. Burcu KAYA'ya; problem bölümünü okuyup eleştirilerini belirten Arş. Gör. Canan ASLAN'a; yabancı kaynaklara ulaşp çevirilerini yapmakta bana yardım eden sevgili kardeşim Mehmet GÜNEYLİ'ye ve en önemlisi en sıkıntılı anlarımda maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen anneme ve babama sonsuz teşekkürler...

Ahmet GÜNEYLİ
Mayıs 2003

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi, sınırlılıkları, sayıltıları verilmiş, araştırmada geçen bazı terimler tanımlanmıştır.

Ünlü Alman düşünürü Goethe'ye sormuşlar: Bir dil en iyi nasıl öğrenilir? O da tek sözcükle yanıtlamış. "Okumakla". Bilindiği gibi, dil öğretimi denince akla ilk gelen dört temel dil becerisinin edinemidir. Bunlar da, dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Elbette dil öğretiminde sözü edilen becerilerin hepsi de önemlidir; ancak Goethe'nin de belirttiği gibi okuma etkinliğinin ayrı bir önemi olduğunu düşünüyorum. Yazılı kültürle iyi iletişim kurabilen bir kişi, etkili bir yazma becerisine sahip olur. Duygularını, düşündüklerini doğru bir şekilde karşısındakine iletebilir. Görüş açısını genişletir, düzenli düşünme alışkanlığını kazanır. Düşünmesini bilen kişi kendini çok daha kolay ifade edebilir, güzel konuşma becerisine sahip olur. Okuma becerisi iyi olan birinin sözcük dağarcığı da geniştir. Dinlediklerini çok daha kolay anlar. Güzel ve doğru yazın örnekleri ile karşılaştığı için, dilinin kurallarını (noktalama, doğru cümle kurma...) sezinler. Anlar, öğrenir, düşünür, kendini daha iyi ifade eder, estetik duyguları gelişir, eğlenir, zevk edinir; hayatla bağlarını güçlendirir ve uygar bir insan olur.

Okuma etkinliğinin yukarıda belirtilen önemli kazançlarına rağmen yıllardır ülkemizde anadili eğitiminde izlenen programlar ve yöntemler öğrencilerin okuma sevgisini geliştirmekten uzaktır. Çözüm arayışları iki başlıkta toplanabilir. 1. Okuma sevgisi ve kültürünü destekleyici çalışmalar yapılmalıdır. 2. Okuma

becerilerini geliştirmek süreklilik gerektiren bir süreçtir. Hayat boyu devam etmelidir. Okumaya ayrılan zamanın azlığı ya da çokluğu değil, sürekliliği önemlidir.

Öğretim, sevgiyi temele almalıdır. O halde, okuma ğretiminde öncelikli hedef okuma sevgisini kazandırmak olmalıdır. Okuma sevgisi nasıl kazandırılabilir? Okuma eğitiminde metinlerin düşünce evrenine girilmeli, okur ruhsal yönden etkilenmeli ve estetik doyuma ulaştırılmalıdır. Başarılı bir okuma etkinliği metni okuyup anlama, arkadaşlarına aktarma, zet yapma veya soruları yanıtlama olarak düşünülemez. Öğrencilerin tartışma, eleştirme, yorum yapma... gibi becerilerini devindirecek çalışmaların yapılması gerekmektedir. Dilin gücünü anlama, etkili anlatımın önemine varma, insan ilişkilerinde başarı, sevgiye ulaşma, düşünce ufkunu genişletme, bakmayı, sezmeyi, kıyaslamayı, araştırmayı, incelemeyi öğrenme, kendini ve başkalarını tanıma sağlıklı bir okuma eğitimi ile mümkündür. Bizim toplumumuzda ise, okuma ğretimi daha çok not alma, sınıf geçme gibi ezbere yönelik çalışmalarla dar bir boyutta yürütülmektedir. Tüm bunların sonucunda ise, okumasız okuryazarlar, düşünce ve sevgi boşlukları içine düşen insanlar, kitaptan, okumaktan uzaklaşan çocuklar ve okumaya gereken değeri vermeyen nice yükseköğretim mezunları ile karşı karşıya kalmaktayız.

Sever'e (2003: 52) göre, "Anadili eğitiminde sorun oluşturan nedenlerin tümel ve akademik bir anlayışla incelenmesine gerek vardır". Sever'in de belirttiği gibi okuma eğitimi birçok kişi ve kurumun eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektiren bir süreç olarak düşünülmalıdır. "ncelikle, tutarlı bir eğitimle okuma sevgisinin geliştirilmesi devlet politikası olmalıdır" (Dündar:1999:5). Milli Eğitim

Bakanlığı, basın organları, kitap yayıncıları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, öğretmenler ve aileler okuma eğitimi çalışmalarına destek vermelidirler. Eğitim programcıları, psikologlar, ölçme ve değerlendirme uzmanları, eğitim teknolojları, dilbilimciler ve Türkçe öğretimi uzmanlarının akademik katkıları da süreçte önemli rol oynamalıdır.

Bu çalışmada, okuma eğitiminde eğitimcilerle düşen sorumluluk ve görevlerin bilincinde olarak anadili eğitiminde öğrenme-öğretme süreçlerinde yeni bir anlayış olarak metin türlerine göre okuma eğitiminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Metin türlerine göre okuma ile anadili eğitiminin amaçlarına daha iyi ulaşılacağı düşünülmektedir. Bir şiir veya öykünün iletisi, amacı, iletişim biçimi ve yaşamla kurulan bağı bir makale veya denemeden farklıdır. Yazınsal metinler ve öğretici metinler farklı okuma biçimlerini gerektirirler. İşte bunun ayırımına varmış bir okur, okuma eğitiminin amaçlarına daha kolay ulaşabilecektir. İlköğretim ilk yıllarından itibaren çocukların farklı yazın türleri ile karşılaştırılmaları ve yazın türlerinin değişik inceleme yöntemlerini öğrenmelerinin okuma becerisi edinmelerinde önemli olacağı kanısındayım.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı yükseköğretim öğrencilerinin metin türlerine göre okuduğunu anlama becerilerini sınamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri nedir?
2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri nedir?
3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinler ile yazınsal metinlerdeki anlama düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Türkiye Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri nedir?
5. Türkiye Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri nedir?
6. Türkiye Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinler ile yazınsal metinlerdeki anlama düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri ile Türkiye Cumhuriyetindeki öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri ile Türkiye Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeyleri ile Türkiye Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Okuma becerisinin hayatımızda çok önemli işlevleri vardır; anlama, kendi kendine öğrenme, zevk edinme, bilgiye ulaşma, araştırma yapma, eğlenme, meslek edinme ... vb. Sözü edilen amaçları gerçekleştirmede okuma edimi bir araçtır. O nedenle, anadili eğitiminde eğitim programlarını hazırlarken ve öğrenme-öğretme süreçlerini planlarken bireylerin okuma becerilerini geliştirmeye özen gösterilmelidir. Günümüzde bilgi toplumu olarak gelişebilmek ve yenilikleri izleyebilmek için eğitim süreci içinde etkili bir okuma öğretimi gerçekleştirilmelidir.

Araştırmada okuma eyleminin tüm boyutlarını ortaya koyabilecek bir alanyazın taramasının yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, dilin tanımından başlayarak anadiline kadar, anadili eğitiminden de okuma becerisi ve okuma eğitimine kadar aşamalı bir yaklaşım izlenmiştir. Son olarak, araştırmada başarılı bir

okuma eğitimi için 'Metin türlerine göre okuma becerisinin' incelenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Metin türlerine göre okuma eğitimi okullarımızdaki öğretim programlarında ele alınmalıdır. Programın öğeleri olan amaç, içerik, yöntem-teknik, araç-gereç ve değerlendirme durumları düşünülerek okuma eğitiminde birtakım düzenlemelere ve yeniliklere gidilmelidir. Araştırma ile amaçlanan, yapılması gereken yeniliklere ışık tutabilmektir.

Araştırmayı desteklemek amacı ile bir yazınsal metinlerle ilgili, bir de öğretici metinlerle ilgili okuduğunu anlama testi hazırlanmıştır. Testler, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki ve Türkiye Cumhuriyetindeki yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Araştırma ile toplanılacak verilerin, etkili bir okuma eğitimi için önemli olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca anadili öğretmenlerini karşılaştıkları güçlüklerden kurtarmak ve sınıf içi öğretim etkinliklerini başarılı bir şekilde düzenlemek adına araştırmanın bulgularından yararlanılabilir. Anadili eğitim programlarını oluştururken de araştırmanın uzmanlara ışık tutabileceği ümit edilmektedir.

SAYILTILAR

Araştırmada kullanılan testlerin hazırlanma aşamasında başvurulan uzman kanıları geçerlidir.

SINIRLILIKLAR

Araştırma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki Atatürk Öğretmen Akademisi ile Türkiye Cumhuriyetindeki Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programında öğrenim gören yükseköğretim öğrencileri ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Anadili Eğitimi: Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, öğrencilerin, anlama gücünü geliştirme, anlatım beceri ve alışkanlığını kazandırma, dinleme ve okuma alışkanlığı verme, sözcük dağarcığını zenginleştirme, temel dilbilgisi kurallarını kavratma, dil sevgi ve bilincini uyandırmadır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1997:3).

Okuduğunu anlama becerisi: Basılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılayıp bunları anlamlandırma, kavrama ve yorumlamaya dayanan zihinsel bir etkinliktir (Özdemir, 1983:13).

Metin: Okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcelerin oluşturduğu somut bir varlık, dilsel bir türdür (Özdemir, 1983:33).

Metin Türü: Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür denir (Kavcar ve Oğuzkan, 1999:23).

Öğretici Metin: İşlevi, gerçek yaşamda kullanılabilecek, yaşama geçirilebilecek bilgileri, iletileri sunmak olan metinlerdir (Özdemir, 1983:36-37).

Yazınsal Metin: Yaşadığımız dünyadaki durumlarla değerleri, gerçek deneysel bilgilerimizle açıklayamayacağımız bir bağlamda, bir kurmaca dünyanın kendine özgü tutarlılığı içinde, yeni ilişkilerde sunan metinlerdir (Göktürk, 1997: 44-45).

Sınama: Hedef ve davranışların gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleşiyse derecesini, gerçekleşmediyse nedenlerini belirlemek ve sistemi bir bütün olarak ele alıp gerekli düzeltme, onarma, yenileme, geliştirme, amacıyla işe koşulan süreçtir (Sönmez, 1994: 314-315).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde problem durumu açıklanmıştır. Ayrıca araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi, sınırlılıkları, sayıltıları verilmiş, araştırmada geçen bazı terimler tanımlanmıştır.

A) DİL

1. Dilin Tanımı

Dil öğretimi ile ilgilenen her araştırmacı öncelikle 'dil nedir' sorusuna açıklık getirmelidir.

"İnsanların bütün kullandıkları anlaşma sistemlerinin en yetkini ve öteki sistemlerin temeli, dil'dir" (Bayrav, 1988:14).

"İletişim, yaşamımızın vazgeçilemeyecek tek gerçeğidir. Dil, insanın var olduğu dünyayı anlamayı ve anlatmayı sağlayan bir iletişim aracıdır" (Sever, 1998b:54).

Humboldt'a göre, "İnsanın her zaman bir bütünle, ulusu ile, öteki insanlarla bağlantısı vardır. Her insan, gereksinimlerinin giderilmesi için zorunlu olarak bir topluluğa bağlıdır. Bu bağlanmada öteki insanlarla anlaşabilmesi dil yoluyla olur. Ancak bundan dilin bir alıp verme aracı olduğu, karşılıklı yardımlaşma gereksiniminden doğduğu sanılmamalıdır. Dil, insanlığın bir iç gereksiniminden doğmuştur. Sadece topluluğun ilişkilerinde bir görüşme aracı değildir, insanın doğasında bulunan bir şeydir" (Akarsu, 1984:19-20).

“Saussere dili tanımlarken üç kavram kullanmıştır. Dil yetisi, Dil ve Söz. Dil yetisi; her insanda var olan bir yetidir. İnsanoğlunun anlama ve konuşma yetisi olarak da düşünülebilir. Hangi ülkeden olursa olsun insanlar ortak bir dil yetisine sahiptirler. Dil yetisi dünyanın çeşitli yerlerinde çok farklı şekillerde kodlanmıştır. Dil yetisinin gerçekleştiği özel kodları temsil edenler dillerdir. Türkçe, Almanca, Japonca... vb. Türkçe konuşanlar kendi içlerinde ortak bir dil kullanırlar. Ancak bireylerin sesletim biçimleri, söz varlığı zenginliği, vurguları... vs değişkenlik gösterebilir. Söz, bir dilin bireysel gerçekleşmesini gösterir” (Kıran, 1996: 57-58).

1.1 Dilin Önemi

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en büyük özelliği dilidir. Duygu, düşünce, tasarı ve yaptıklarımızı dilimizle ortaya koyarız. İnsanoğlunun konuşarak anlatamayacağı hiçbir şey yoktur. Sözcüklerle istediğimiz her şeyi anlatabiliriz.

“İnsanoğlunun dili, yalnız onun konuşabilmesi, düşündüğünü başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz düzen insanın gözüdür, beynidir; düşüncesi, ruhudur” (Aksan, 1987: 13).

“Dilde insan varlığının toplum içinde binlerce yıllık yaşayışının zaman süzgecinden geçerek billurlaşmış anlam ve özünü bulabilmekteyiz. On binlerce sözcük ve şekilden kurulmuş olan dil, yapı ve işleyişinin ayrıntılarına doğru inildikçe; insan, toplum, millet ve kültür varlığına hükmeden çok yönlü ve derin anlamlı bir sistem olarak karşımıza çıkar. Niteliği ve özellikleri itibarıyla her dil , kendi kuralları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlıktır. İnsanın iç dünyası ile dış dünyasını birbirine bağlayan en önemli araçtır. Kuşaktan kuşağa aktarılabilen ve

toplumun çeşitli özelliklerini aksettiren sosyal bir kurumdur. Kültürün koruyuculuğunu ve taşıyıcılığını yapan temel varlıktır” (Korkmaz ve diğerleri, 1997:2).

Ergenç’e (2001:12) göre, “İnsanın fizyolojik ve biyolojik evrimiyle sosyalleşme sürecinin bir bileşkesi olarak beyinde oluşan dil sisteminin, bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönü vardır”.

1.2 Dilin Bireysel Rolü

Dil, insanın zekasını, duygu, düşünce ve tasarımlarını en iyi anlatma aracıdır. O halde anlatım gücü yeterince gelişmemiş bir insan iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerini etkin bir şekilde dışa aktarma olanağından yoksun kalacaktır.

1.3 Dilin Toplumsal ve Kültürel Rolü

“İnsan doğumundan başlayarak içinde yaşadığı toplumda var olan bilgilerin, insanlar arasındaki davranış biçimlerinin, inanç, öğreti ve kuramların oluşturduğu bir etkin yumağı ile kuşatılır. Bütün insanlık serüveni, bilim, sanat, tarih kısacası insanın tüm yapıp etmeleri, dile yansır ve dil aracılığıyla taşınır. Dil; insan, toplum ve ekini birleştiren bir bağıdır” (Adalı, 1983:31).

B) ANADİLİ

1. Anadilinin Tanımı

“Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden , daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinç altına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir” (Aksan, 2000:51).

Anadili bireyi diğer insanlardan ayıran en önemli kurumdur. Kuşaktan kuşağa aktarılır ve toplumsal kültürde önemli bir yapı taşıdır. Yeni doğan bir çocuk anadilinin seslerini işiterek ve sürekli yineleyerek edinir. Böylelikle diğer dillerden ayrı bir anlama ve anlatma yoluna sahip olur. Sonuçta, bireyin dünyaya bakış biçimi ve olayları yorumlama becerisi kendi anadili doğrultusunda gerçekleşir.

Uygur’a (1984: 12) göre, “Çiçeklerin dili, renklerin dili, tam tam dili, mantık dili... hiçbiri anadili değil bu dillerin. Sözü edilenler üst dillerdir. Matematikçi belli bir işi yapmak için, matematikle uğraşırken matematik diline başvurur. Anadili ise bu anlamda, özel, yapma bir dil değildir. Hiç kimse anadilini sınırlı bir görevi yerine getirmek için kullanmaz; hiç kimse anadilini kendisi yapmış değildir. Anadili temel dilimizdir. Özel dillerden öncedir. Hepsini kuşatır”.

1.1 Anadilinin Birey ve Toplum Yaşamındaki Önemi

İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini en iyi kendi anadilinde karşısındakilere aktarabilir. En yaratıcı ve üretken olduğumuz dil kendi anadilimizdir.

Kantemir ve Kavcar'a göre, "Bir toplumun dili, o toplumdaki bireylerin duygu ve düşünce evrenini oluşturan bir araçtır. Bu niteliği ile anadili, bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkaran, ulus haline getiren en önemli öğelerden biridir. Aynı dili konuşan ve dil birliği sağlanan toplumlarda, bireyler arasında köklü bir yakınlık, sevgi ve saygı bağları oluşur. Bu bağlar, toplum yaşayışı için çok önemli olan güven duygusunun kaynağıdır. Yine biliyoruz ki, birbirine güven duyan insanların meydana getirdiği toplumlarda birlik, beraberlik ve ülke bütünlüğü kolay sağlanır" (Aktaran; Sever, 2000a:2).

2. Anadili Öğretimi

Eğitimde önemini göz ardı edemeyeceğimiz öğelerin başında anadili öğrenimi ve öğretimi gelmektedir. Ülkemizde eğitim sisteminin temelini oluşturduğu için anadili öğretimine büyük önem verilmelidir. Anadili öğretimi sadece bilgi kazandırmaya yönelik değil, aynı zamanda beceri kazandırmaya yönelik olmalıdır. Bu durumda , devletimize, Milli Eğitim Bakanlığına, okul yöneticilerine ve öğretmenlere görevler düşmektedir. En başta anadili sevgi ve bilincinin oluşturulması , yabancı dilde öğretim ve yabancı sözcük kullanma tutkusunun engellenmesi ve anadili öğretmenlerinin hizmet içi eğitimden geçirilmesi gerekmektedir.

"Okullarımızda Türk Dili dersi, bütün derslerin temelidir. Anadili öğretimi bu yönden büyük önem taşımaktadır. Çünkü dil öğretiminde temel amaç, kişilerin anlama ve anlatma gücünü geliştirmektir. Dili iyi bilme ve düzgün kullanma, hem okul başarısı için hem de hayatta başarı kazanmak için çok önemlidir. Herhangi bir

konuda bilgi eksikliği bir dereceye kadar hoş görülebilir. Ama kişi kendi dilinde doğru ve düzgün anlatım becerisinden yoksun kalırsa ayıplanır, ayıplanmalıdır” (Kavcar, 1999:143).

“Estetik boyutlu davranışlar kazanma süreçlerinden biri olan anadili öğretimi; insanın kültürel gelişiminde etkili olan bir yaşantı alanıdır. Çocuğun, gencin yazınsal metinlerle kurduğu iletişim, her şeyden önce bir duygu ve düşünce eğitimidir. Bu süreç, bir duyarlık oluşumuna, zenginliğine, kültürel bilinçlenmeye olanak sağlar” (Sever, 1998a:125-126).

Anadili öğretimi; Milli Eğitimin amaçlarını gerçekleştirecek, yaratıcı eserlerle öğrencilerin görüş açılarını genişletecek ve onları doğruya yöneltecek, eserlere karşı sevgi ve saygıyı oluşturacak, ahlaki güzelliklerin oluşmasını destekleyecek, yaşam boyunca okuma zevki aşılacak ve öğrencilerin aralarında estetik zevklerini paylaşmalarına fırsat verecek şekilde programlanmalıdır.

2.1 Anadili Öğretiminin Temel İşlevleri

“Dil, belli bir yaş ya da dönemde öğrenilip bitirilen bir bilgi ve beceri alanı olmadığından, bireylere anadili ile ilgili davranış örüntülerinin kazandırılmasına - ilköğretimden üniversiteye değin-, her aşamadaki öğretim kurumunda devam edilir. Program, dört temel dil becerisi ile dilbilgisi konu alanından oluşur. Anadili öğretim programları daha çok amaçları belirler; konu belirleme ancak dilbilgisi ve yazın sanatı alanlarında söz konusudur. Anadili öğretiminin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı bilgi ve beceriler öğretim kademelerine göre büyük bir ayrılık göstermez;

birbirleriyle örtüşüm içindedir. Amaçlar, öğretimin her aşamasında öğrencinin düzey, ilgi, yetenek ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak çeşitlenir” (Sever, 2000a:5). İlk okuma ve yazma öğretiminde program ayrı olarak tasarlanıp hazırlanmalıdır.

2.2 Anadili Öğretiminin Programı

2.2.1 Amaçlar

Ertürk'e (1982:25) göre, “Öğretimde ilk olarak yapılması gereken amaçları saptamaktır”.

Anadili öğretiminin genel amaçları özetlemeli bir yaklaşımla şöyle belirtilebilir.

1. Öğrencilere, izlediklerini, dinlediklerini ve okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırma
2. Öğrencilere duygu, düşünce, tasarım ve yaptıklarını söz ya da yazıyla doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırma
3. Öğrencilere, Türk dilini sevdirmeye, kurallarını sezdirip benimsetme, onları Türkçeyi bilinçle ve özenle kullanmaya yönelme
4. Öğrencilere sürekli ve planlı okuma alışkanlığı ve zevkini kazandırma
5. Öğrencilere düzeyine uygun kültürel ve sanatsal etkinlikleri izleme, dinleme zevk ve alışkanlığı kazandırma; onların estetik duygularının gelişmesine katkı sağlama
6. Öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirerek, onların duygu ve düşünce evrenini genişletme; yorum gücünü geliştirme
7. Öğrencilerin ulusal duygu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapma
8. Öğrencilere Türk ve dünya kültürlerini tanıtmaya
9. Öğrencilere Türk kültürünü tanıma ve benimsemelerinde, Türk yurdunu, ulusunu, doğayı, yaşamı ve insanlığı sevmelerinde yardımcı olma
10. Öğrencilere bilimsel, eleştireci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirme (Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 1981).

Anadili öğretiminin özel amaçları ise dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileri ve dilbilgisi konu alanı için ayrı ayrı düzenlenmektedir.

2.2.2 İlkeler

1. *Dil doğal bir ortam içinde öğretilmelidir.*
2. *Öğretimde çocuğun kendi dilinden hareket edilmelidir.*
3. *Türkçe öğretiminde bütün derslerden yararlanılmalıdır.*
4. *Değişik dil çalışmaları arasında sıkı bir ilişki kurulmalıdır.*
5. *Çeşitli ders araç ve gereçlerinden yararlanılmalıdır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1997:9).*

2.2.3 İçerik

“Türk dili ve edebiyatı derslerinin içeriğini seçmek çok önemli bir konudur. Amaçlara göre içerik seçmek ise en tutarlı yoldur. Çünkü amaç tek başına bir şey ifade etmez. İçerik amaca ulaştıracak araç olma bakımından büyük önem taşır. Öyleyse, ne öğretilim, konuları ve metinleri nasıl seçelim, içerikte ağırlık nerede olmalıdır gibi soruların çok iyi cevaplandırılması gerekir. Dil ve edebiyat eğitimi iki alandan oluşur: 1. Dil becerileri (dinleme, konuşma, okuma, yazma) 2. Dil ve edebiyat üzerine bilgiler. Bu iki alandan dil becerilerine daha çok ağırlık verilmeli, içerik buna göre düzenlenmelidir” (Kavcar, 1999:128) .

Anadili öğretimi genellikle metinlerden yararlanılarak yürütülmektedir. Metinler dört temel dil becerisini kazandırma ve dilbilgisi öğretmede bir araçtır; hiçbir zaman amaç olarak kullanılmamalıdır. Metinler, öğrencilere anadili eğitiminin amaçlarını kazandırmada birer araçtır.

2.2.4 Strateji, Yöntem-Teknikler

Eğitimde en etkili öğrenmeler yaparak yaşayarak elde edilenlerdir. Öğrencinin duyu organları ne kadar çok harekete geçirilirse başarı şansı o kadar artar. O halde, anadili öğretiminde de öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenmelidir. İşte o zaman öğrencinin etkin katılımı gerçekleşir ve öğrenilenler kalıcı olur. Kısacası yöntem seçerken dikkat edilmesi gereken yaparak yaşayarak öğrenmeye ortam hazırlamak olmalıdır. Drama, oyunlaştırma, yazdırma, çözümleme, yaptırma, tartışma...vb gibi yöntem ve teknikleri seçmek bu açıdan çok etkilidir. Diğer bir önemli ilke ise tek bir yönetime bağlı kalınmaması gerektiğidir. Yöntem çeşitliliği etkin öğrenmeyi gerçekleştirmektedir.

Anadili öğretiminde kullanılan belli başlı yöntemler şunlardır: anlatma, tartışma, gösteri, soru-cevap, rol yapma, drama, problem çözme, benzetim, grup çalışması, inşaat, çözümleme, yazdırma.

2.2.5 Araç-Gereçler

Eğitimde araç ve gereçler hedeflere daha kısa zamanda ulaşmayı ve öğrenmenin kalıcı olmasını sağlama açısından çok önemli görülmektedir. Öğretmenlerin bu amaçla çeşitli öğretim gereçlerinden yararlanmaları ve sınıf içinde çoklu ortam oluşturmaları gerekmektedir. Küçükahmet'e (1995:95) göre, "Kullanılacak araç-gereçlerin; dikkat çekici, ilgi uyandırıcı, ekonomik, kullanışlı, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, devinişsel gelişim düzeylerine uygun, öğretim hedefleriyle tutarlı, birden fazla amaca hizmet eden, öğretim ilke ve tekniklerine uygun olması gerekmektedir".

2.2.6 Ölçme –Değerlendirme

Anadili öğretimi bağlamında dinleme, sesli ve sessiz okuma, serbest okuma, anlama, konuşma, yazma, dilbilgisi, sözcük dağarcığı, yazım, el yazısı, bilgi ve beceri alanlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Anadili öğretiminde ölçme ve değerlendirmenin bilimsel olabilmesi için, çağdaş program geliştirme ve değerlendirme ile eğitimde ölçme ve değerlendirme ilkelerine uyulmalıdır. Önce program hazırlanmalıdır. Program, ölçme değerlendirme, eğitimde program geliştirme, eğitim ekonomisi, eğitim teknoloğu, eğitim psikoloğu, eğitim sosyoloğu, konu alanı uzmanları tarafından irdelenerek, bireyin ve konu alanının nitelikleri de göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Böyle hazırlanan program tutarlı olabilir. Programın tutarlı olması ve öğrenci başarısı ve erişiminin belirlenebilmesi için ölçme değerlendirme kaçınılmazdır” (Sönmez, 1986:210).

2.3 Anadili Öğretiminin Etkinlik Alanları

Bir dili öğrenmek, o dilde dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini başarıyla yerine getirebilmek demektir. Gerek anadili gerekse yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil etkinlikleri ayrılmaz bir çark biçiminde düşünülmelidir. Bu beceriler birbirleriyle ilişkilendirilerek öğretim yapılmalıdır. Anadili öğretiminin etkinlik alanları aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1 Dinleme

“Dilin dört becerisi içinde en çok kullanılanı dinleme becerisidir. Dinleme iletişimin ve öğrenmenin en temel yoludur. İşitmek ile dinlemek birbirinden çok farklıdır. İşitme, isteğimiz dışı gerçekleşirken; dinleme belli bir amaç doğrultusunda yapılan, öğrenilmesi gereken bir beceridir. Dinleme kişinin tercihine bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünü olduğundan, seçicilik önemli bir öğedir. Çocuğun düşüncelerini katarak ve eleştirerek dinleyebilme becerisi ancak eğitimle gerçekleşir” (Konedralı, 1999:13).

2.3.2 Konuşma

“Konuşma, düşüncelerin, duyguların ve bilgilerin dil aracılığıyla aktarılmasıdır. İnsanlar arasında en önemli iletişim ve etkileşim yolu olan konuşma, hem yaşamsal değer taşıması hem de Türkçe öğretiminin temeli olması bakımından önemlidir. Doğru konuşma, iyi konuşanlar örnek alınarak elde edilir. Bu yüzden öğretmen sınıfta iyi konuşma örneği vermeli; güzel ve düzgün konuşmalı, sesler ve sözcükleri doğru telaffuz ederek öğrencilere örnek olmalıdır. Konuşma için başlı başına bir ders ayrılmış değildir. Bütün derslerde ve ders dışı çalışmalarda bunun için doğal fırsatlar hazırlanmalıdır” (Konedralı, 1999:14).

2.3.3 Okuma

“Okuma , gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerinden ve zihnin anlamı kavrama çabasından oluşan karmaşık bir etkinliktir. İyi bir okuma , bu hareketlerin uyumlu olmasına bağlıdır. Okumanın her derste önemli bir yeri vardır. Öğrenme , büyük ölçüde okumaya dayanır. Bütün derslerin okumayı gerektirdiği göz önünde

bulundurulacak olursa , iyi okuyamayan veya okuduğunu anlayamayan bir öğrencinin başarı kazanamayacağı açıktır” (Konedralı, 1999:16).

2.3.4 Yazma

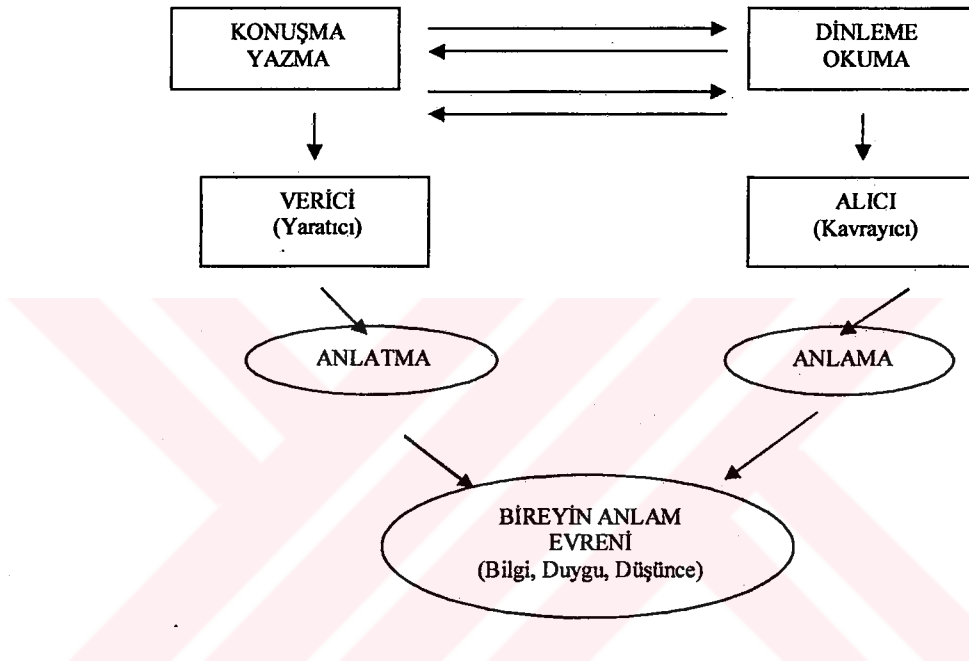
“Türkçe öğretiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmektir. Yazma becerisi , dört temel dil becerisi zincirinin son halkasıdır. Yazı el ve göz eğitimine dayanmakla beraber sürekli ve derli toplu alıştırmaları gerektiren bir beceridir. Yazma öteki derslerle de ilgilidir. Ayrıca dinlediklerimizi, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı , görüp yaşadıklarımızı yazıyla anlatmaktır. Konuşma gibi başkalarıyla iletişim kurmanın ve kendimizi anlatmanın bir yoludur.Yazmayı gerektiren bütün çalışmaların özenilerek yapılması gerekmektedir” (Konedralı, 1999:18).

2.3.5 Dilbilgisi Konu Alanı

“Dilbilgisi etkinlikleri ile doğru anlama ve konuşma becerileri amaçlanır. Doğru anlamayı ve konuşmayı amaç edinen dilbilgisi etkinliklerinde, kavranılmış okuma parçalarındaki örneklerden yararlanılır. Okuma parçalarındaki dil kullanışları üzerinde sezdirici çalışmalar yaptırılır. Böylece bilgiyi öğrenme kuralı ezberleme ile değil uygulamayla gerçekleştirilir. Türkçe derslerinin bazı saatlerinin dilbilgisi başlığı altında bütünlük ilkesine ters düşen bir biçimde yürütülmesi doğru değildir. Üzerinde çalışılmakta olan dil konuları her zaman cümle içinde ve cümlenin de yer aldığı metnin anlamının bütünlüğü içinde düşünülmelidir. Böylece metnin bütünü, işlenmekte olan dil ögesinin kavranmasında yararlı olurken, bu dil ögesi hakkında

öğrenilenler geriye döndürülerek bütünü daha iyi anlaşılmasında bir araç olarak kullanılmalıdır” (Konedralı, 1999:19).

Sever (2000a:24) anadili öğretiminin etkinlik alanlarını aşağıdaki çizelgede yansıtmıştır:

Şekil 1

Yukarıdaki çizelgede, insanoğlunun yaşamında dört temel dil becerisinin etkili olduğunu anlıyoruz. Bu noktada, dört temel dil becerisi bütünsellik içinde düşünülmeli ve yaşamsal bir önemi olan anlama ve anlatma becerilerimiz bu temel anlayışa uygun olarak geliştirilmelidir.

“Günümüzde televizyon, radyo, bilgisayar...vb işitsel görsel araçlar toplum yaşamında önemli bir yer tutmakta ve insan yaşamında günden güne etkilerini

artırmaktadırlar. Ancak, görülmüyor ki yazının, okumanın işlevi azalmamıştır. Çünkü toplumsal yapıyı oluşturan değer dengeleri daha çok basılı söze dayanmaktadır. Yazının, okumanın yerini hiçbir iletişim aracı alamaz. Okuma gündelik yaşamımızın vazgeçilemeyenlerindedir. Üzerinde önemle durulmalı, araştırmalar yapılmalıdır” (Özdemir, 1983:11-12).

C) OKUMA

1. Okumanın Tanımı

Okuma, yaşamımızı anlamlandıran, şekil veren ve farklı görüş açıları sunan önemli bir eylemdir. Okuma bir beceridir; bilgi ya da kural ezberleme değildir. Okuma sadece okul yıllarında öğrenilen bir etkinlik olarak düşünülemez. O, tüm yaşamımızı etkileyen bir eylemdir. Yemek yeme, soluma... gibi yaşamsaldır ve uzunca bir süre devam eder.

Okuma ile ilgili birçok tanım yapılmıştır.

“ Okuma, bir yazının harflerini, sözcüklerini, imlerini tanımak ve bunların anlamlarını kavramaktır. Bu eylem görme, seslendirme yönlerinden fizyolojik, kavrama yönlerinden ruhsal bir süreçtir” (Göğüş, 1978:60).

“Yazılı işaretleri anlamlandırma amacı ile zihnimizin, göz ve ses organlarımızla birlikte yaptığı faaliyete, okuma denir” (Kantemir, 1995: 22).

1.1 Okumanın Önemi

Okuma yetisi, bireyin yaşamında ilerlemesi ve kendini gerçekleştirme adına çok önemli bir etkiye sahiptir. Kendi işinde ilerleme, önemli yerlere yükselme, doğrudan doğruya okuma becerisi ile ilgilidir. Okuma alışkanlığı olan bir kişi,

kulaktan dolma bilgilere inanmama, hiçbir bilgiye körü körüne evet dememe, araştırmacı ve sorgulayıcı bir kişiliğe sahip olma, okuduğunu önce yorumlama sonra kendi özgün görüşünü ortaya koyma... gibi özellikleri taşıyabilmektedir. Özet olarak diyebiliriz ki, okumakla yaşama dair bilgilerimiz artar, değişen dünyaya kolayca uyum sağlayabiliriz; yani yaşamı kavrama duyarlılığımız gelişir.

İpşiroğlu (1995:14) okuma uğraşının önemini, “Yaşamımız boyu bizi etkileyebilecek ve geliştirebilecek bir öğrenme ve keşfetme sürecidir” sözleri ile açıklamıştır.

1.2 Okumanın Toplumsal Yaşamdaki Yeri

“Toplumsal yapı sürekli bir biçimde gelişim ve değişim içindedir. Bu gelişim ve değişim süreci içinde insanların birbirlerine yabancılaşmaması, kuşakların birbirinden kopmaması kimi değer yargılarında birleşmelerine bağlıdır. Bu değer yargılarını kazanmada, bireylerin birbirlerini ve çağlarını tanımada yazılı ve basılı kaynakların önemli bir yeri vardır. Bireyleri bu kaynaklara götüren, onlardan yararlanmalarını sağlayan bir araçtır okuma ” (Özdemir, 1983:27).

Ülkelerin kalkınmışlığı büyük ölçüde her alanda üretim yapabilmelerine yani teknolojiyi yaratabilmelerine ve kullanabilmelerine bağlıdır. Üretme ise kendini geliştirmeye ve okumaya bağlıdır. Okuma, yaratıcı olmayı ve hayata farklı pencerelerden bakmayı kolaylaştıran bir beceridir. Ülkedeki okuma bilinci, kitaba verilen değer ve okur sayısı arttıkça, düşünen, üreten kafalar artacak, gelişme de o denli fazla olacaktır.

1.3 Okumanın Bireye Kazandırdıkları

Özdemir'e (1983:28) göre, "Başlı başına bir okuldur okuma. Her okur kendi eğilimlerine, ilgi ve gereksinmelerine göre yetiştirip eğitebilir kendini. Düş gücünü geliştirir; içinde yaşadığı gerçekler dünyasının sınırlarını alabildiğine genişletir, tekdüzelikten kurtarır yaşamını bu okulda. Öğrenir, eğlenir, yeni duyarlıklar, düşünsel donanımlar kazanır. İnsanoğlunu değişik ilişkiler içinde, eylemleriyle tanır".

2. Okuma Etkinliğinin İncelenmesi

Okuma Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Boyutlu Bir Gelişim Sürecidir:

Sever'e göre, "Okunan bir metni anlama, dil ve düşünce evreninin etkileşimini gerektirir. Bu etkileşim insan bilincini oluşturan ve geliştiren bir süreçtir. Okuma, bireylerin kişiliğini, değerlerini ve ilgisini de etkiler. Bu etkileme duyuşsal boyutlu değişimlere neden olabilir. Özellikle yazınsal metinler, insanlığın duyu ve düşünce birikimini en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan ürünlerdir. Okuma devinişsel boyutları da olan bir gelişim sürecidir. Kural ve tekniğine uygun olarak yapılan sesli ve sessiz okuma, devinişsel boyutları olan davranışları içerir" (Sever, 2000a:14-15).

Okuma Bir İletişim Sürecidir:

İletişim süreci kaynak, ileti, kanal, alıcı ve geribildirim öğelerinden oluşmaktadır. Kaynağın alıcıya aktarmak istediği bir iletisi vardır. Bunu bir kanal aracılığı ile gerçekleştirir. Alıcının kaynağa verdiği tepki de geribildirimdir. Okuma

etkinliği de bir iletişim süreci olarak düşünülebilir. Kaynak yani yazar, duygu ve düşünce dünyasındaki var olanları bir metin olarak okura (alıcıya) sunar. Metnin içeriğinde yazarın okura sunduğu ileti(ler) yer alır. Yazar iletisini bir kanal aracılığı ile (dergi, gazete, kitap...) okura sunar. Okurun metni okuduktan sonraki tepkisi ise geribildirimdir. Okur metni sevebilir, sevmeyebilir, sıkılabilir veya anlamayabilir.

Okuma Bir Algılama Sürecidir:

Okuma bir algılama sürecidir sözünden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı, bireylerin uygun bir eğitim programıyla okuma becerilerinin geliştirilebileceğidir. Bu konuda önemli olan etkili öğrenme-öğretme ortamları sağlayarak başarı elde etmeye çalışmaktır. Kısacası okuru farklı metinlerle karşılaştırarak ve onlara gerekli ipucu, pekiştireç ve dönüt-düzeltmeleri vererek sözcük, cümle, paragraf ve metinleri algılama yeterliklerini geliştirebiliriz.

Okuma Bir ğrenme Sürecidir:

“Okuma, amaca ulaşmak için ihtiyaç duyulan en fazla bilgiyi parçadan elde edebilme yani öğrenmeyi gerekleştirmedir” (Greenall ve Swan, 1986:2).

zelik (1987: 15) ve zdemir’e (1995:14) göre, “Okuma yalnızca öğrencilerin değil, herkesin geniş bir bilgi evrenine açılması, düşünce ve duyarlığını geliştirmesi, toplumla sağlıklı bir iletişime girmesi için başvurması gereken etkili bir öğrenme aracıdır”.

Sözcük Bilgisi

Sözcükler hayatımızda önemli bir yere sahiptir. Sözcüklerle düşünürüz. Duygularımızı, isteklerimizi sözcüklerle karşımızdakilere iletiriz. Sözcüklerle iletişim kurarız. Okuma etkinliğinde sözcüklerin etkisi göz ardı edilemez. Thompson'a (1988:5) göre, "Okuma metinlerinde yer alan sözcüklerin anlamlarına ulaşma önemli bir çaba gerektirir. Sözcükler her zaman temel anlamları ile metinlerde yer almazlar". Okuma etkinliği ile sözcük bilgisi arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Öğrencilerin okuduklarını tam olarak anlayabilmeleri büyük ölçüde sözcük dağarcıklarının zenginliğine bağlıdır. Sözcük dağarcığının zenginliği de büyük ölçüde okuma etkinliği ile gelişmektedir.

Anlama

Anlama, metinde ileilmek isteneni doğru olarak algılamak ve yorumlamaktır. Okuma etkinliğinin amaçlarından biridir. Anlama gerçekleşmişse okuma etkinliği başarıyla tamamlanmıştır. Sonuç olarak diyebiliriz ki, okuma, temel niteliği ile bir anlama sürecidir.

Bloom'a (1979:49) göre, "Daha ilkokul yıllarında iken kazanılan okuduğunu anlama gücünün, daha sonraki yıllarda gerçekleşen okul öğrenmelerinin çoğunu etkilemesi beklenir. Okullarda kullanılan öğrenme araçlarının dile dayalı ve okunması gereken kaynaklar olması, bunun bir nedenidir. İyi bir okuma alışkanlığı edinilmemiş olması nedeni ile okullarımızda bocalayan öğrencilerin sayısı tahmin edilenlerin çok üstünde olduğu söylenebilir". Tekin (1980:20-21) ve Mills (2000:68-69), okuma etkinliğinin öğretim programlarının omurgasını oluşturduğunu

vurgulamışlardır. Ayrıca, anlamının başarıyla gerçekleştirilebilmesi için metnin özelliği, okurun ve öğretmenin yeterliliği gibi öğelerin üzerinde durulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anlama, iletilmek istenen mesajın, okurun zihninde hiçbir yanlış olmaksızın canlanmasıdır. Yanlış olduğu takdirde bireyde yanlış anlama gerçekleşecektir. Bu bağlamda, okuma sürecinde bireyi olumsuz yönde etkileyecek olan yanlış anlamının üzerinde durmak gerekmektedir.

“Okunan yazının anlamını kavrayamamak, yeterince anlamamak ya da yanlış anlamak, çok görülen olaylardır. Okunan yazıyı yanlış anlamının başlıca nedenleri şunlardır:

- Yazıdaki anlamı bilinmeyen sözcüklerin çokluğu
- Anlatımın söz sanatlarıyla yüklü bulunması (mecazların kullanıldığı anlatımlar)
- Konunun okuyucuya yabancı olması
- Karşıt tutarsız düşünceleri birleştirme çabası
- Öznel anlama
- Yazarın yan düşüncelerinden birine takılıp kalmak
- Dikkat kopması” (Göğüş, 1978:73-74).

Okuma Hızı

“Okuduğunu anlama düzeyi ve okuma hızı, birlikte ele alınmaları gereken iki değişkendir. Bu iki değişken arasında olumsuz bir ilişki bulunduğu yolunda, günlük

yaşamda ileri sürülen yargılar vardır. Örneğin, ‘yavaş okuyan kötü, hızlı okuyan iyi okurdur’ yargısı gibi. Tüm bunlar gerçekçi görünmemektedir ve kanıtlanmamıştır. Önemli olan her metni, o metnin gerektirdiği hızla okuyabilmektir” (Dökmen; 1994:26).

Okuma İlgisi

Okuma ilgisini geliştirmede dikkat edilmesi gereken birtakım öğeler vardır. Bireyin zekasını, yaşını, cinsiyetini, sosyo-kültürel düzeyini, yaşadığı çevreyi ve ailesini düşünmek bunların başında gelir. Bireyin ilgi duyduğu konuları belirlemek (sanat, spor, sinema, sağlık, edebiyat...) ve öncelikli konuları tespit etmek topluma iyi okurlar kazandırmada önemlidir. Diğer bir önemli konu ise okunacak malzemenin niteliği ile ilgilidir. Okuma malzemesi kolay anlaşılır, okunaklı, görünüşü ilgi çekici, kapağı güzel ve kağıdı kaliteli ise okurun dikkatini çekecektir. Aksi takdirde, okuma malzemesi okuyucunun ilgisini çekmeyecek ve alıp okumayacaktır. Tüm bunlara ek olarak, okuma ilgisini artırmada mizah yayınlarının özel bir yeri olduğu belirtilir. İnsanların mizah arayışlarından ve anlayışlarından yararlanarak, onları okumayı sever hale getirmenin yolları aranmalıdır. Grellet (1985:18), okurların okuma ilgilerini geliştirmede okullara büyük görevler düştüğünü belirtmiştir. Varış (1978: 115) ise okullardaki öğrencilerin davranışlarını değiştirmede öğretmenlerin sorumlu olması gerektiğini vurgulamıştır. Smith (1985:48) ise, öğretmenlerin öncelikli olarak anadili eğitim programlarını dikkatle incelemeleri gerektiğini belirtmiştir.

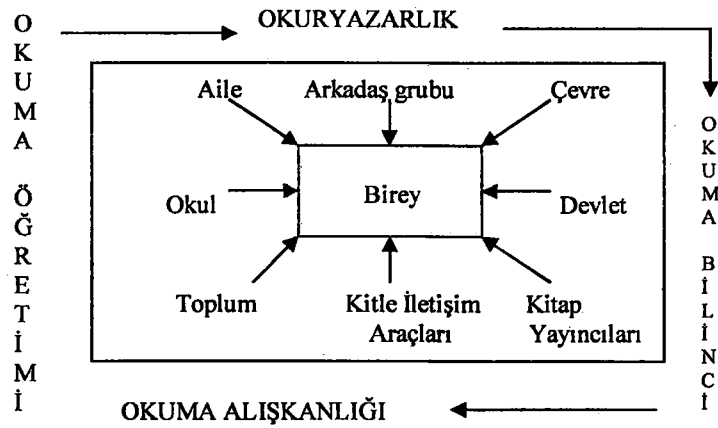
Okuma Alışkanlığı

Çelebi ve Cebecioğlu (1990:23-24), okuma alışkanlığını şöyle tanımlamışlardır:

“Okumayı yinelemek, ve bunu değişik metinlerle gerçekleştirebilmek, okumayı yadırgamaz duruma gelmek, okumayı ve her türlü yayını hoş görmek, okumayı olağan kabul etmek ve sürekli ister olmak; kendini, çevreyi ve dünyayı anlayabilmek için okumayı temel bir araç olarak görmek ve bu aracı kullanma isteği”.

Uygun programların izlenmesi durumunda, öğrencilerin okuma alışkanlıklarının geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bireylerde okuma alışkanlığının kazandırılmasında birtakım kişi ve kurumlara büyük görevler düşmektedir. Eğitim kurumları, öğretmenler, aileler, kitap yayıncıları, kitap satıcıları, kütüphaneciler, basın, devlet kısacası toplum olarak okuma alışkanlığının gelişmesi için başta yeni nesiller olmak üzere tüm insanları okuma konusunda bilinçlendirmek gerekmektedir. Bu amaçla herkes üzerine düşen görevi yerine getirmelidir.

Gürcan, (1998: 227) bireyin okuma alışkanlığını geliştirmede önemli olan öğeleri aşağıdaki şekilde göstermiştir.

Şekil 2

Anadili Eğitiminde Okuma Becerisini Geliştirmede Kullanılacak Kitaplar

Öğrencilerin okulu sevmelerinde, okuma isteklerinde, estetik beğenilerinin gelişiminde hatta kişilik gelişimlerinde anadili ders kitaplarının önemi büyüktür.

Sever'e (2000b: 631) ve Dayıoğlu'na (1997:26) göre, "Duygu ve düşünce evrenini biçimlendirme sürecinde bir uyarıcı olarak özenle yazılmış çocuk kitaplarının önemli bir işlevi vardır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, çocuk kitapları geleceğin bireyini yetiştirmeye yönelik bir uğraş; öte yandan çocuğun dil bilincine varmasına, anadiline ilişkin ilk sevgi filizini dikmesine, güzel sanatların değişik alanlarına ilişkin duyarlılığını oluşturmaya ve beslemesine olanak sağlayan bir araçtır".

Hengirmen'e (1995:37) göre, "Okullarda okutulan bir tek Türkçe kitabıyla çocuklarda okuma sevgisi gelişemez". Küçük (1996:14) ve Kozacıoğlu'na (1999:21-24) göre "Okuma eğitimi, özgür okuma etkinliğini kapsamalıdır. Ders kitapları içinde kalan, öğrencileri belli birkaç seçmeyi okuyup anlar durumunda bırakan bir okuma eğitimi, onun okul ve sonraki yaşamında yeterli sayılabilecek alışkanlıklar kazandıramaz. Ayrıca anadili eğitiminde kullanılacak kitaplar belli bir kalitede olmalı ve uzman görüşlerinden yararlanılmalıdır".

D) OKUMA ÖĞRETİMİ

“Atatürk’e göre, ‘En önemli nokta eğitim işidir’, eğitimidir ki, bir ulusu ya özgür, bağımsız, ünlü ve yüce bir toplum halinde yaşatır, ya da tutsaklığa ve yoksulluğa sürükler” (Akarsu, 1978: 21). “Eğitimin bu işlevlerinin başında insanlara yazılı kaynaklardan faydalanabilmek için, okuma becerisi kazandırma işlevi yani anadili eğitimi gelmektedir” (Acat, 1996:1).

Anadili ve okuma eğitimi, Atatürk’ün üzerinde önemle durduğu, eğitim konusunun özünü oluşturmaktadır. Okuma eğitimi, bireylerin dolayısıyla toplumların gelişiminde düşünülmesi gereken ilk adımdır. Aydınlanma ve kültürlenme sürecinde okumanın yerini tutabilecek başka bir seçenek yoktur. Okuma eğitimi, okuma etkinliğinin bireye kazandırdığı tüm yararlar gözden geçirilip değerlendirildikten sonra örgün eğitim okullarında özenle programlanmalıdır. Okuma eğitimi sadece formal eğitim kurumlarında değil insanın tüm yaşamı boyunca devam etmesi gereken bir süreçtir.

“Ünlü Alman düşünürü Goethe, ‘okumayı öğrenmek sanatların en gücüdür’ der. Bu, tartışma götürmeyecek kadar açık bir gerçektir. Nitekim bir yüksekokul ya da fakülte bitirdiği halde okuduğunu tam ve doğru olarak anlamayanların sayısı oldukça kabarıktır. Bu konuda yapılmış araştırmalar bunu doğrulamaktadır” (Özdemir, 1975:4).

“Okuma, her toplumda, bilgi ve haber almak, mesleğinde yenileşip ilerlemek, yazın sanatının yaratılarından zevk almak bakımlarından önemli yer tutmuştur; her

çeşit eğitim aracı olmuştur; anadili eğitiminde de anlama ve anlatım çalışmalarına aracı olmuştur. Bu etkinlik ve beceri, uygarlığın ilerlemesiyle önemini artırmıştır; çünkü insanlar çeşitli gazete, dergi, yazın yapıtları ve meslek yayınları karşısında kalmışlar ve işlerini yürütebilmek topluma uyabilmek için, bu yayınları izlemek zorunluluğunu duymuşlardır. Bugün insanlar, çok ve çeşitli yayınları izleyebilmek için okuma yollarını öğrenmek ve hızlı bir okuma becerisi kazanmak zorundadırlar” (Göğüş, 1983:7).

“Okuma yaşamın belirli bir kesiminde başlayıp biten bir etkinlik olmayıp, bütün yaşam boyunca süren ve insanların düşüncelerini, davranışlarını ve kişiliklerini oluşturmada çok önemli bir yeri ve işlevi olan bir eylem, bir edimdir” (İşeri, 1998:6). “Okuma doğuştan insanda var olan bir yeti değil, sonradan edinilen ve eğitim yoluyla oluşturulup insan yaşamının her döneminde de geliştirilebilen bir edimdir. Bu eğitimin yaşı ve zamanı yoktur. İnsan, yaşamının her döneminde bunu kazanabilir ve geliştirebilir” (İşeri, 1998:15).

Okuma eğitiminin etkili gerçekleştirilebilmesi için öncelikle bireylerde okuma bilincinin geliştirilmesi gerekmektedir. Okuma bilincine sahip bir kişi, okuma etkinliğinin yaşamsal bir değer taşıdığına ayırımına varmış ve okumayı hayatının vazgeçilmez bir parçası olarak kabul etmiştir. O, artık neyi, nasıl ve nerede okuması gerektiğini bilen kişidir. Diğer bir önemli özelliği ise okuma eyleminin bir eğitim sürecini gerektirdiğini bilmesidir. Hiçbir beceri bize doğuştan verilmez. Okuma becerisi de yaşam boyu devam eden bir eğitim sürecini ve yoğun bir çalışmayı, çabayı gerektirir.

Okuma eğitimi insanlar tarafından çok değişik şekillerde algılanabilmektedir. Kimileri için okuma eğitimi yazılı gereçleri okuyabilmek demektir. Kimileri için okuma eğitimi öğrenim görmekle eş anlamlıdır; okulda öğrenim görmek ve diploma sahibi olmak demektir. Kimileri içinse okuma eğitimi okuma alışkanlığına sahip olmak ve okumayı hayatının bir parçası olarak değerlendirmek demektir. Bu noktada okuma eğitimi nasıl algılanmalıdır sorusuna yanıt vermek gerekmektedir.

Okuma yazma becerisini öğrenmiş yani okuryazar olmuş bir kişi, harfleri, sözcükleri, sözcüklerden sesler çıkarmayı, anlamlandırmayı öğrenmiştir ama bu yeterli değildir, olmamalıdır. Büyükkurt'un (1993:34) da belirttiği gibi, "Okuma yazma becerisini sürekli kullanıp geliştirmek gerekir". Okuma becerisini geliştirmeye çalışmazsak, okuryazarlığımız hiçbir anlam ifade etmeyecek, hiçbir değer taşımayacaktır. Okuma eğitimi denince algılanması gereken okuryazarlık edinildikten sonra bireyin gerçek okur olma yolunda ilerlemesidir. Birey kendini geliştirmeye ve sürekli okumaya çalışıp gerçek bir okurun okuma alışkanlığını kazanmalıdır. Gerçek okur, okuduğunu kendi cümleleriyle ifade edebilen, kendisine sorulan soruları rahatlıkla yanıtlayan, tartışmalara etkin olarak katılan, kendi için bilgi toplayan ve başkalarına bağımlı olmadan dünyayı, olayları, insanları irdeleyebilen kişidir.

Baymur'un da belirttiği gibi, "Özellikle örgün eğitimin yapıldığı, okul denilen kurumlardaki çalışmalarda ve derslerde başarı göstermek için iyi bir okur olmak zorunludur" (Baymur, 1968:5). Ancak okuma eğitimi yalnızca okuldaki dersleri öğrenme, yazılı metinleri anlama ve sorularına cevaplar verme, araştırma yapmak

için bilgi toplama ve anadilini öğrenme ile eşdeğer tutulmamalıdır. Özetle, okullarda okuma eğitimi sadece öğrenme amaçlı yapılmamalıdır. Kişisel doyum ve zevk için okuma yani serbest okuma da bilinçli bir şekilde tasarlanıp programlanmalıdır.

Adler ve Doren, okuma öğretiminde, bireyin gelişim düzeyine göre dört aşama bulunduğunu belirtmişlerdir.

1. *“Okumaya hazır ve istekli olma: Bu aşama çocuğun doğumundan 6-7 yaşlarına kadarki aşamadır. Bu aşamada okuma öğretimi için 4 değişik türden hazırlık yapılması gerekmektedir: Fiziksel hazırlık, iyi görme ve duymayı kapsamaktadır. Entelektüel hazırlık, çocuğun kısa bir görsel algılama sürecinde, birleşik kelimeleri ve sözcükleri tam hatırlamasıdır. Dil hazırlığı, açık konuşma yeteneği ile cümleleri doğru bir biçimde kullanabilmedir. Kişisel hazırlık, diğer çocuklarla konuşma yeteneği, dikkati sürdürmek, işaretleri izlemek gibi yeteneklerin çocuğa kazandırılması için çalışmalar yapılmasını gerektirir”.*

2. *“Çocuk ikinci aşamada, basit sözcükleri okumayı öğrenir. Çocuklar, ilk yılın sonuna kadar 300-400 sözcük öğrenir. Burada aynı zamanda, kavramın kullanılışı, işaretlerin anlamaları ve sözcüklerin sesle ifadesi gibi temel yetenekler de öğrenilir. Bu aşamanın sonunda çocuk, basit bir kitabı bağımsız olarak zevkle okuyabilir hale gelir”.*

3. *“Kavramlar aşamasında, yabancı sözcüklerin anlamında kilitlenmeme yeteneğini ilerleterek sözcük geliştirmeyi hızlı bir süreçte gerçekleştirir. Buna ek olarak çocuk, bilim, sosyal bilimler, dil sanatı gibi farklı içerikli konularda farklı amaçlarda okumayı öğrenir. Ayrıca çocuk, okulun dışında da kendi kendine, eğlenmek, merak gidermek ve düşünce ufku genişletmek için okumasını ilerletmeye çalışır”.*

4. *“Çocuk bu aşamada, daha önce edindiği yetenekleri geliştirmekte ve arıtmaktadır. Öğrenci, daha önceki deneyimlerini özümsemeye başlamaktadır. Bu, olgun okuma aşamasıdır ve genç bireyin bu aşamaya 13 yaşlarında ulaşması gerekmektedir” (Aktaran; Gürcan, 1998:99-100).*

Okuma eğitiminde bireysel farklılıklara dikkat etmek çok önemlidir. Öğretmenler öğrencilerin sosyal, kültürel, bilişsel, psikolojik ve ekonomik durumlarını düşünerek eğitim ortamlarını düzenlemeye çalışmalıdırlar. Ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri çocuklarının okuma eğitimini doğrudan doğruya etkilemektedir. Bu nedenle, okuma eğitimine başlamadan önce sınıfta seviye tespiti yapmak gerekmektedir. Seviye tespitinden sonra ileri durumdaki öğrenciler için düzeylerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanmalı, geri kalan öğrencilerin de bir an önce eksiklikleri giderilmeye çalışılmalıdır.

Bond (1989: 13-14) ve Bayra'ya (2001:134) göre, "Okuma eğitiminin etkili olabilmesi için bireylerin özelliklerine ve düzeyine uygun yöntemlerin seçilmesi gerekmektedir". "Örneğin iki dilli çocukların kendi kültürel yapılarını ele alarak ve onların var olan dilsel yeteneklerini korumalarında öğretmenler yardımlarda bulunmalıdırlar" (Reason ve Rootledge, 1994:13).

Okuma eğitiminde, okuma etkinliğini engelleyici güçlükler de dikkat edilmelidir. Bu güçlükler öğrencilerin fiziksel veya psikolojik özellikleriyle ilgilidir. Fiziki eksiklikler görme veya işitme kusurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir durumda öğretmenlerin görevi aileleri bilgilendirmek ve gerekenlerin yapılması için onları yüreklendirmektir. Psikolojik etmenler ise öğrencilerin ilgi, dikkat sorunları, cezalandırma korkusu, rekabet, ailesel nedenler, kekemelik... vs olarak sıralanabilir. Gates'e (1953:8) göre, "Öğretmenler sık sık bilmeyerek de olsa öğrencilerde güvensizlik ve gerilim duygularının oluşmasına neden olmaktadır".

Öğretmenler gerekirse uzmanlara baş vurarak öğrencilerinin sorunları ile ilgilenmelidirler.

Okuma öğretimi en iyi nasıl gerçekleştirilebilir sorusuna yanıt aranıyorsa, okumanın öğelerinin değerlendirilmesi zorunlu olmalıdır. Okur, metin, yazar ve amaç öğelerinin durumları doğrudan doğruya okuma eylemini etkileyebilmektedir. Örneğin okunacak olan bir metinde bilimsel kavramların sıklıkla kullanılması okurun metni anlamasını güçleştirebilir. Böylelikle okur, okuma sürecinden kopabilir. Metnin niteliği okuma etkinliğinin gerçekleşmesini engelleyici özelliğindedir. Sözgelimi bir yazar, okuru ile paylaşacağı konuların güncel ve gerçek olmasına özen gösterir, samimi bir dil kullanır ve yazım yanlışları yapmazsa, kitap satışları artabilir. Yazarın özelliği okuma etkinliğini artırıcı niteliktedir; yazar okur kitlesi tarafından olumlu izlenimler toplayacaktır. Görüldüğü gibi, okumanın öğeleri okuma sürecinde etkin rol oynamaktadırlar.

1. Okumanın Öğeleri

Okumanın öğeleri olan 'okur, amaç, yazar ve metin' aşağıda açıklanmıştır.

1.1 Okur

Okur, okuma etkinliğinin en önemli öğesi olarak düşünülmektedir. Ele alınan metnin niteliği, yazarın biçemi ya da iletisi nasıl olursa olsun yazılı bir metne bakarak okuma etkinliğini gerçekleştirecek olan okurdur. Okuru metni okumaya çaba gösteren ve iletişim sürecine giren kişi olarak da tanımlayabiliriz.

Göktürk'e (1988, 124) göre, "Okuma edimi okurun öznel geçmişi, şimdisi ve geleceğiyle ilgilidir". İpşiroğlu'na (1993:136) göre, "Okurun zaman, kültür, yaş ve sınıf farklılıkları okuma sürecinde etkilidir". Ertop'a (1988:22-23) göre, "Okuma sürecinin başarıyla gerçekleşmesi okurun kendini huzurlu ve özgür hissetmesine bağlıdır". "Bir metnin iki yazarı vardır: onu yazan kişi, yazar ve onu okuyan kişi, okur. Önemli olan, okurun kendini, anlam üreticisi olarak hissetme hazzını tatması ve bu ayrıcalığı kullanabilmesidir" (Kıran, Zeynel ve Ayşe, 2000:13).

Appleyard'a (1990:14-15) göre okur beş rolde karşımıza çıkmaktadır.

1. Okul öncesi yıllarda, daha okur olmayıp da öyküleri dinleyici konumunda bulunan çocuk oyuncu rolündedir.

2. Okul çağındaki çocuk kahraman rolündedir. Bu dönemde çocuk öykünün ana unsuru durumuna gelir. Öyküler çocuğun aklındaki dünyanın fotoğrafı şeklinde yeniden yazılır ve bu dünya içinde insanların nasıl ve ne şekilde davrandıkları aydınlanır, ortaya çıkar.

3. Ergen okuyucu düşünen rolündedir. Öykülere hayatın anlamı, değerleri, inançları, ideal imgeleri ve hakiki rol modellerini keşfetmek için bakmaktadır.

4. Yorumcu rolündeki okuyucu, kendi araştırma prensipleri ve kuralları bulunan okuyucudur.

5. Pragmatik(pratik) okuyucu çeşitli şekillerde okuyabilir ki bir takım uygun değişikliklerle bir önceki rollerin her birine karşılık verilebilmektedir".

1.2 Amaç

“Amaçsız bir okuma eylemi düşünülemez. Her okuma belli bir amaca yöneliktir. Denilebilir ki yazılı ve basılı simgelerle iletişim kurma edimidir okuma. Bu bağlamda okumanın amacı iletinin alımlanmasıdır. Başka bir deyişle, yazarla belli bir noktada buluşma, uzlaşma, anlaşma ya da karşı çıkmadır ona. Okuyacağımız metni ve okuma yöntemimizi belirlemede önemli bir payı vardır amacımızın” (Özdemir, 1983:50).

Kantemir’e (1976:52-53) göre, “Bireyi okumaya yönelten pek çok amaç vardır. Bazı insanlar prestij kazanmak, bazıları gerçeğin baskısından kurtulmak; bir kısmı inanç ve davranışları için bir güven kaynağı bulmak ya da bunları güçlendirmek, bir kısmı da estetik tecrübelerini zenginleştirmek ve çoğu kişiler bilgi kazanmak için okurlar”.

“Bir metni okurken birden fazla okuma amacımız olabilir (ödev yapmak, sözcük öğrenmek, araştırma yapmak, eğlenmek...) ve okudukça amaçlarımız da değişebilir; fakat buradaki esas nokta şudur: Okurken amacını bilen kişi, okuma sürecine daha iyi bir şekilde odaklanabilecektir” (Wiener ve Bazermen, 2000:4).

1.3 Yazar

“Yazar ileteceği, başkalarıyla paylaşabileceği, başkalarına aktarabileceği bir sözü bir düşüncesi olan kişidir. Paylaşmak istediği söze, iletiye sınır çizilemez. Yaşantısına yönelim ve yönsemelerine , amacına , bilgi ve yaşantı birikimine göre çeşitlilik gösterir. Kendi bireysel acılarından, beklenti ve umutlarından kin ve nefretlerinden söz edebileceği gibi kendisinin dışındaki olaylar, olgular, durumlar, düşüncelerden de söz edebilir” (Özdemir, 1983:51-52).

Okuma bir tür iletişim etkinliğidir. İletişim süreci içinde yazar iletiyi gönderen kişi, okur ise iletiyi alımlayacak olan kişidir. Her yazar gönderdiği iletinin çok sayıda okura ulaşmasını ve alımlanmasını ister; daha doğrusu çok sayıda kişinin okumasını ister.

1.4 Metin

“Metindilbilim çalışmalarının odak noktasını oluşturan ‘metin’ sözcüğü gündelik dilde ve bilim dilinde değişik biçimde tanımlanmaktadır. Gündelik dilde ‘metin’ sözcüğünden anlaşılan birden çok tümceden oluşan yazılı metinlerdir. Metindilbilim çerçevesinde yalnızca yazılı sözceler değil, sözlü sözceler de metin olarak adlandırılmaktadır” (Şenöz, 1999:29).

“Birine bir şeyler bildirmek için yazılırsa ya da söylenirse metinler üretilir. Anlamalı olarak yazılan ve söylenen her şey bir metin ya da metin parçasıdır. Metin

iletişimde bulunmak niyetiyle sözlü ve yazılı her anlamlı ifade olarak da tanımlanır” (Tosun, 1996:89).

“Okuyacağımız yazı ya da kitabın hangi metin öbeğinde yer aldığını bilme; anlayarak okumanın ilk adımı, ilk kuralıdır” (Özdemir, 1983:39). Bu nedenle metin türleri üzerinde önemle durulmalıdır.

“Metin türleri denince, edebiyatta yer alan türler ve edebi değer taşıyan yazılar amaçlanır. Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür denir. Edebiyat türleri, insanın duygu ve düşüncelerini dile getirme ihtiyacından doğmuştur. Tarih boyunca toplumlarda kendini gösteren gelişme ve değişimler, yeni ihtiyaçların doğmasına, bunların yazıya yansması da yeni anlatım türlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır” (Kavcar ve Oğuzkan, 1999:23).

Genel olarak metin türleri, ‘Bilimsel ve Öğretici Nitelikli’, ‘Yazınsal ve Kurmacasal Nitelikli’ olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Baraz ve Özdemir’e (1991:47) göre “Yazınsal ve öğretici metin türleri kendi içlerinde de sınıflandırılabilirler. Öğretici metinler, Dergi ve Gazete Yazıları (makale, fıkra, röportaj, eleştiri, deneme) ve Gerçek Yaşam Yazıları (günlük, anı, mektup, yaşamöyküsü, öz yaşamöyküsü, gezi) olmak üzere ayrılırlar. Yazınsal metinler ise, Şiirsel Türler (epik,lirik,dramatik, didaktik, pastoral) ve Düzyazısal Türler (öykü, roman, tiyatro, bilimkurgu) olarak ayrılırlar”.

Kavcar ve Oğuzkan (1999:23-35) yazınsal metin türlerinden bazılarını aşağıdaki gibi tanımlamışlardır:

“Şiir; zengin hayallerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebiyat türüdür. Öykü; insan yaşamından değişik kesitler sunan, bunu yere ve zamana bağlı olarak yapan kısa yapı türüdür. Roman; insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olayı ya da durumu ayrıntılarıyla anlatan bir tür olarak tanımlanabilir”.

Bilgilendirici metin türlerinden bazıları ise aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“Makale; bir görüşü açıklamak, bir görüşü belirtmek veya desteklemek için yazılan ve bir bütünlük gösteren yazılara denir. Fıkra; siyasal ve güncel konular üzerinde yazılmış genellikle gazete ve dergilerde yayımlanan kısa yazılara denir. Deneme, herhangi bir edebiyat, sanat veya bilim konusunu yeni ve kişisel görüşlerle ele alarak etkili bir anlatım içinde sunan düz yazılara denir. Eleştiri; edebiyat ve sanat eserlerini açıklama ve yargılama için yazılan yazılara denir. Anı; bir kimsenin kendi başından geçenleri veya tanık olduğu olayları anlattığı esere denir. Gezi; bir yazarın gezip gördüğü yerlerle ilgili gözlem ve izlenimlerini anlatan yazı türüne denir” (Kavcar ve Oğuzkan, 1999:80-205).

Metin türlerini kesin tanımlara bağlama, değişmez kuralların kalıbına oturtma olanaksızdır. Ancak her yazı, aralarında dilsel ve anlamsal ilişkiler, bağlantılar bulunan bir örüdür. (Özdemir, 1981:6-7)

Bilimsel ve Öğretici Nitelikli Metinler

“Bu tür metinlerin belirleyici özelliği, dilin çok yönlü ya da çok düzlemli bir kullanımdan yoksun oluşudur. Nesnelere, bunların göstergelerinin anlam yönünden belirliliğidir. Öte yandan örtük anlam ve çok anlamlılık gibi öğeler olmadığından

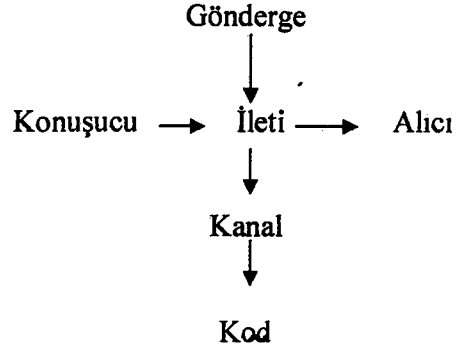
okura büyük bir yük yüklemeler. Özetle belirtmek gerekirse bilimsel ve öğretici nitelikli metinlerin işlevi, gerçek yaşamda kullanılabilecek, yaşama geçirilebilecek bilgileri, iletileri sunmaktır” (Özdemir, 1983:36-37).

Yazınsal ve Kurmacasal Nitelikli Metinler

“Yazınsal ve Kurmacasal Nitelikli Metinler de Bilimsel ve Öğretici Nitelikli Metinler gibi doğal dile, günlük konuştuğumuz dile yaslanılarak oluşturulur. Ancak doğal dilde yaratılan birtakım değişikliklerle adına yazın dili diyeceğimiz özel bir dil yaratılır. Bir metnin yazınsal ve kurmacasal oluşunu belirleyen dili değildir; çünkü kimi öğretici boyutlu metinlerde de dil yer yer günlük konuşma dilinden ayrılıp yazınsal bir tat alabilir. Bu yönden bir metnin yazınsallığını asıl belirleyen, iletişim konumu ve biçimidir. Yazınsal metinlerin bize sunduğu evreni, bu evrenle ilgili durumları, koşulları gerçek dünyaya oturtamayız, daha doğrusu bunların tıpa tıp benzeri olan eşlemlerini bulamayız. Yazınsallığın asıl ölçüsü de budur” (Özdemir, 1983:41).

Yazınsal metinlerde karakter, zaman, uzam gibi öğeler gerçek yaşamla örtüşmez. Bu metinler yazarın düş gücü ile oluşturulur ve kurmaca bir dünya yaratılır. Yazınsal metinlerin en önemli özelliği içerisinde örtük anlamlar gizlemesidir. Tümceler açıkça görünen anlamlar dışında başka anlamlar da çağrışırlar.

R. Jakobson’a göre, “Yazınsal metinlerle iletişimin gerçekleşebilmesi için altı temel öğeye gereksinim vardır” (Kıran, Zeynel ve Ayşe, 2002:75).

Şekil 3

Jakobson'un iletişim şemasına göre, konuşucu yazar, alıcı ise okurdur. Kanal kitaptır, gönderge ise kendisinden söz edilen nesne, kişi, kavramdır. Kod, iletinin üretildiği dile denir. (Kıran, Zeynel ve Ayşe, 2002:76). Yazınsal metinlerle iletişim kurmada başarı sağlayabilmek için sözü edilen öğelerin üzerinde durulmalıdır. Şemadaki her öğenin okuma sürecinde etkin bir rolü vardır. O nedenle, anadili eğitiminde okuma becerilerini geliştirme çalışmalarında Jakobson'un iletişim şeması temele alınmalıdır.

“Yazınbilimde kesinlikle bilinen şey, yazınsal metinleri belirleyen özelliğin, onların türlerinden ya da içinde yer aldıkları metin öbeklerinden değil, her birinin öngördüğü kendine özgü iletişim konumundan çıkarılabileceğidir. Yazınsal ile yazınsal olmayan dil kullanımının belirlenip birbirinden ayırt edilmesinde çok seçik ilkeler yoktur. Yazınsal metnin yüzeydeki biçimsel özellikleri değil, iletildiği anlamlarda sunduğu dünyadır onu yazınsal yapan. Yazınsal metinlerin büyük çoğunluğu, yaşadığımız dünyadaki durumlarla değerleri, gerçek deneysel bilgilerimizle açıklayamayacağımız bir bağlamda, bir kurmaca dünyanın kendine özgü tutarlılığı içinde, yeni ilişkilerde sunar” (Göktürk, 1997: 44-45).

2. Metin Türleri ve Okuma Öğretimi

Okuma eğitiminde neden metin türlerine göre eğitim yapılmalıdır? İşeri'ye (1998:11) göre, "Farklı türden metinler farklı türden okumaları gerektirir. Eğitici ilk olarak okura bu ayrımın temel dayanaklarını öğretmeli ve bireye metin türüne göre okuma bilinci yerleştirmelidir. Göğüş'e (1978:140) göre, "Okunulan yazınsal ya da bilgilendirici türlerden yararlanabilmek için öğrencilerin, bu türlerde neler arayacaklarına alıştırılması gerekmektedir. Bir makalenin veya denemenin anlattıkları, amaçları, dolayısıyla okurun bu türlerde araması gereken yönlerle bir romanın veya öykünün anlattıkları birbirine benzemez". Özdemir'e (1981:7) göre, "Her yazı ya da yazınsal yaratı, insanoğlunun düşünce ve duygu evrenini zenginleştirmeyi amaçlar. İster bilgilendirmeyi amaçlasın, ister yaşantı kazandırmayı, dilsel ürünlerin amacına ulaşması doğru algılanmalarına bağlıdır. Bu da yazıları ve yaratıları oluşturan öğeleri işlevleriyle, özellikleriyle tanımayı gerektirir". Blaha ve Benett'e (1993:166) göre, "Metin türlerine göre okuyarak metinlerden ne elde etmek istediğimizi ve nasıl elde edeceğimizi daha iyi anlayabiliriz". Lucas'a (1990:27) göre, "Anadili eğitiminde öğrencilerin okuyacakları metinlerde nelere dikkat edeceklerini bilmeleri gerekir".

Yukarıda da belirtildiği gibi, metin türlerine göre okuma eğitimi önemlidir. Başarılı bir anadili eğitimi için metin türlerine göre öğretim modeli benimsenmelidir. Okuma eğitimi her iki türden metin örneklerini kapsamalı, tek yönlü ve dar olmamalıdır. Öğrencilere bu metin türleri arasındaki farklar gösterilmeli ve okuma becerilerini nasıl şekillendirecekleri öğretilmelidir.

Metin türlerine göre eğitim yapılacaksa aradaki dengeyi kurmak çok önemlidir. Bilgilendirici metinlere öncelik vermek ve yazınsal metinleri ihmal etmek doğru bir yaklaşım olmaz. Önemli olan her iki türden de başarılı örneklerle yer vermek ve öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye çalışmaktır. Aksi takdirde istenilen verim sağlanamayacaktır.

“Bilgilendirici metinler, insanın iç sıcaklığını veren, insanı içinden değiştirip dönüştüren yazınsal metinlerle desteklenmezse, giderek düşler kurur, yürekler katılaşır, hoşgörül yoksunluğuna düşeriz, makineleşir, bir üretim aygıtına indirgeniriz. Başkasının acısını kendimizde yaşayamayız, yararımıza olmayan sevinçleri paylaşıp çoğalamayız. Açıkçası insanlıktan çıkarız. Tek başına bilgilendirici metinlere çakılıp kalırsak, birileri ötekilerine üstünlük kazanarak, kendi payını çoğaltmaya yönelir, insan insanın kurdu olur. Tek yönlü okumalar, tek kanallı kitaplar, yazınsallıktan uzak duruş, insanın nesnelleştirilmesine götürür bizi. Bilgilendirici metinleri, kitapları dışlayalım demiyorum ancak macerası, duyumsamaları, öfkesi, güzelliği çirkinlikleriyle, yazınsal kitaplarda, metinlerde yatar insan. Oradan tanırız insanı, insanlığı bityülden boyutlarıyla. Bizi insanlık ekseninde birleştirerek, dostluklar üstünden, gerçek uygarlığa götüren yazınsal metinler, kitaplardır. Onlarsız, bilim, teknoloji, ekonomi kitapları topaldır” (Bolulu, 2000:52-53).

Metin türlerine göre okuma öğretimi kapsamında bilgilendirici ve yazınsal metinlerin önemli ayırt edici özellikleri üzerinde durulmalıdır. Metinlerin ayırt edici özelliklerinin öğrencilere hissettirilmesi ve okuma eğitimi çalışmalarının bu temellere oturtulması başarıyı destekleyecektir.

“Bilgilendirici bir metinde amaç bilgi sunmaktır ve sözcükler temel anlamlarıyla kullanılır. Yazınsal bir metin türü bize, insanı, insan yaşamını farklı bir biçimde anlatmayı amaçlar. Bilgilendirici metnin ilettiği anlamların karşılığını günlük yaşamda, yaşantımızda bulmak olasıdır. Yazınsal bir metinde ise metnin iletilişinin karşılığı gerçek yaşamda bulunamayabilir. Yazar metnini daha önce yaşanan ya da yaşanması olası gerçekler üzerine kurabilir, ancak bu gerçekler yazarın kendi düş gücüyle ve o gerçeklere bakış açısıyla yaratılmıştır” (İşeri, 1998:11).

Bir yazarın en önemli yazma amacı iletidir. Bilgilendirici bir metinde ileti, karmaşık bir özellik göstermeyebilir. Okur, metindeki yardımcı düşüncelere dikkat etmelidir. Bilgilendirici metinleri anlayarak okuma, yardımcı düşüncelerle ileti (ana düşünce) arasındaki ilişkiyi çözmektir. Bilgilendirici bir metinde ileti tektir ve açıktır; ancak yazınsal bir metinde ileti örtüktür. Yazınsal bir metinde iletiyi bulmak için okur daha fazla çaba harcamalıdır. Yarım bırakılmış anlamları tamamlamalı, örtük anlamları araştırmalı ve mecazlara dikkat etmelidir.

Okuma eğitiminde bilgilendirici metinler ile yazınsal metinlerin okunmasında nelere dikkat edilmelidir? “Yazınsal bir metni okumak, bir bakıma onun anlamsal evrenini yeniden yaratmaktır. Her okur okuduğu yazınsal metni kendi kafasında biçimlendirir. Okurken metnini içeriğini kendine göre değiştirebilir, sözcüklere farklı anlamlar yükleyebilir. Bu türden yüklemeler, okurun yaşına, deneyimine, bakış açısına, kültür düzeyine, becerisine, sosyal ortamına göre değişiklik gösterebilir. Bilgilendirici metin, okura bilgi edindirmek amacıyla yazıldığından bu türlerin okunması yazınsal bir metin türüyle aynı türden okumayı gerektirmez. Bilgilendirici bir metin türünde okurun yapması gereken ilk iş metnin

konusunu saptamak olacaktır; bu saptamadan sonra ise yazarın konuyu hangi bakış açısıyla oluşturduğunu, metnin iletisinin ne olduğunu temel anlamda bulmak ve değerlendirmektir. Bilgilendirici bir metni okurken yazarın hangi konuyla ilgili yazdığı ve yazısının başlığı metnin ana konusu hakkında bize ipucu verebilir. Okur bunu değerlendirmelidir” (İşeri,1998:12).

“Bilimsel ve öğretici metinlerin alımlanmasında da, kurmacasal ve yazınsal metinlerin alımlanmasında da okur bir çaba ve etkinlik göstermek zorundadır. Bilimsel ve öğretici nitelikli yazılar, doğrudan doğruya somut bilgiler verir. Dil ve anlatım örgüsü iletilmek istenen bilginin düzeyine, bu bilgiyi alımlayacak kişilerin deneyim ve yaşantısına göre düzenlenmiştir. Bunun için okur olarak, okuduğumuz parçayla iletişim kurabilmemiz karmaşık bir özellik göstermez. Okuduğumuz metin yazınsal ve kurmacasal bir nitelik taşıyorsa, daha doğrusu bir öykü, bir roman ya da şiir okursak okur olarak göstereceğimiz çaba ve etkinlik çok yönlü olacaktır. Çünkü kurmacasal metinlerin yazarlarıyla okur olarak kuracağımız iletişim karmaşık ve dolaşık bir yapı taşır. Bu yüzden daha etkin olmamız, daha uyanık bulunmamamız gerekir. Yazarla da yarattısıyla da içli dışlı bir ilişki içerisine girmemiz zorunlu olur. Bu zorunluluk kurmacasal metinlerin doğasından gelen bir olgudur” (Özdemir, 1983:55-56).

2.1 Bilgilenimsel Okuma

Bilgi edinme ve öğrenme amacını gerçekleştirme için bilimsel ve öğretici nitelikli metinlerden yararlanırız. Bu metinler içinde tüm insan bilimleri (toplumbilim, eğitim, felsefe, tarih, din, ekonomi, siyaset, dilbilim... gibi), fen bilimleri (fizik, kimya, biyoloji, astronomi, matematik, tıp, mühendislik), yazınsal ürünleri anlamaya yönelik (yazınbilim, yazın tarihi) gibi konular yer alır. Ayrıca, güzel sanatların (resim, heykel, müzik, sinema...gibi) sorunlarına ilişkin metinler ve gazete, dergi yazıları da (makale, röportaj, deneme, yemek tarifleri, turistik kılavuzlar...gibi) bilgilenimsel okuma gerektiren metinler olarak düşünülebilir.

Özdemir (1983:91) bilgilenimsel okumada nelerin yapılması gerektiğini aşağıda belirtmiştir:

(1) Kitap ya da yazının niteliğini ve konu alanını tanıma,

(2) Bütünüyle yazı ya da kitabın neyi anlatmış olduğunu bulma.

(3) Yazının kaç ana bölüme ayrılabileceğini saptama,

(4) Çözümlemeye çalışılan temel sorunları bulup gösterme,

(5) Kitap ya da metnin en önemli sözcük, tümce ve paragraflarını bulup yorumlama ,

(6) Yazarın hangi sorunları çözümlediğini, hangilerinde başarısızlığa düştüğünü belirtme,

(7) Yazarın söylediklerini benimseyip benimsemediğini nedenleriyle açıklama,

(8) Yazarın ilettiği bilgiyi nitelik ve düzey yönünden değerlendirme”.

2.2 Yazınsal Okuma

Bilgilendirici metinler bilgilenimsel okumayı gerektirdiği gibi yazınsal metinler de kendilerine özgü bir okuma biçimi gerektirir. Yazınsal ürünler bizlere farklı türden yaşantılar kazandırır. Özellikle de estetik yaşantılar kazandırır ve yerine göre değişik ruh durumlarına (coşku, hüzn, mutluluk, gurur...) bürünebiliriz. Yazınsal ürünlerden öğrendiğimiz, bilgisel, öğretici şeyler değildir. Bir felsefe veya tarih metninin iletisi bir öykü veya şiirinki ile eş tutulamaz, tutulmamalıdır.

Sever'e göre "Yazınsal metinlerin zengin imgesel ve düşünsel potansiyeli ile yüz yüze gelen öğrenciler, duygu ve düşünce eğitiminden geçirilirken dilin zengin olanaklarını da tanır, kavrarlar" (Sever, 1991:371). "Bir dilin en yetkin kullanımı yazınsal nitelikli metinlerde görülür. Şiir, roman, öykü gibi sanatçının sezme ve duyma gücünü somutlayan bu yaratılar, yaratıldığı dilin anlatım güzelliğini ve ulusun kültürünü yansıtır. Türkçe öğretiminin gerçekleştirilmesinde, amaçlanan davranışların öğrencilere kazandırılmasında öğretimin başlıca aracı, anılan özellikteki metinler olmalıdır" (Sever, 2003: 53).

Özdemir (1983:123-127) yazınsal metinlerde, aşağıdaki sorulara yanıt vererek okumanın yararlı olacağını belirtmiştir.

- (1) Metinde okura bildik gelen öğeler (yer, zaman, eylem, kişi) var mı?
- (2) Metinde okura tanıdık gelmeyen öğeler var mı?
- (3) Metin okura imgesel bir yaşantı ve deneyim kazandıracak nitelikte mi?
- (4) Duyusal öğelerin (görsel, işitimsel, devinimsel, tadımsal, dokunumsal, koklayımsal) hangileri metinde gözlemlenebiliyor?
- (5) Duyusal öğeler yönünden okunan yazıda eksiklikler var mı?
- (6) Metindeki başat karakterler kim? Bu karakterlerin belirleyici özellikleri (fizik, kılık-kıyafet), temel davranışları nedir?
- (7) Metinde yer alan kişilerin duyguları neler?
- (8) Okur yazınsal eserdeki kişilerden biri ile özdeşlik kurabiliyor mu?
- (9) Yazınsal metin kimin bakış açısı ya da görüşü yönünden anlatılıyor? Bakış açısı hep aynı mı kalıyor, yoksa zaman zaman değişiyor mu?
- (10) Yazarın biçemi, anlatış tarzı amacına uygun mu? Bir özgünlük taşıyor mu?
- (11) Okunan yazınsal metnin ana simgeleri nelerdir? (kişi, nesne, sözcük)

Yazınsal okumada metin, tek bir anlam taşıyan yalın bir yapıt olarak görülmemelidir. Okur, metinle işbirliği içerisinde olmalıdır. Metin bağımsız bir bütün olarak değerlendirilmeli ve okur bu bütünü anlamlandırmalıdır. Göktürk'ün de (1989:7) belirttiği gibi, "Bir bakıma okur metni yeniden yazmalıdır". Bütünün parçalarını her okur kendine göre bir araya getirip anlamlandırmalıdır. Anlamın, metinde yer alan öğeler arasındaki benzerlik ve karşıtlıklardan doğacağına inanmalı ve metni değişik birimler içerisinde (anlambilim, sözdizim...vs) değerlendirmelidir.

Araştırmada yükseköğretim öğrencilerinin metin türlerine göre okuduğunu anlama becerileri sınanmıştır. “Okuma eğitimi öğretimin her aşamasında önemlidir; ilköğretimde, lisede, üniversitede. Öğrencilerin okuma yetersizliklerinden doğan sorunlar yalnız Türkçe dersinin sınırları içinde kalmaz, öteki derslerine de yansır, dahası bütün yaşamında kendini gösterir. O nedenle okuma eğitimi, öğretimin her aşamasında öğrenciyi donatmalıdır” (Ateş, 1999:11).

Taillefer’e (1996:5) göre, “Üniversite öğrencileri, onlara geleceğin uzmanları da denebilir, bilgiyi en kısa zamanda organize edebilmeli, kullanabilmeli, sentezlemeli ve hatırlayabilmelidir. Bu durum kendilerine sözel ifade gücü ve etkin yazılı anlatım becerisi de kazandıracaktır”.

Yükseköğretimde bireyler meslek edinme adına belli bir bölüme yönelirler. Hukuk, tıp, iletişim, eğitim, vs... Okuma eğitimi, birey hangi bölümde olursa olsun yine çok önemlidir. Araştırmalar için gerekli yazılı kaynakların incelenmesinde, sınav ve öğrenme amaçlı çalışmalarda, bilimsel nitelikli yazıları oluşturmada, karşılıklı bilgi alışverişinde, sınıftaki tartışmalarda, eleştirel düşünce yapısını geliştirmede okuma etkinliği vazgeçilemez bir eylemdir. Üniversite öğrencilerinin okuma becerilerini geliştirmek için ders programları ve içerikleri üzerindeki çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır. Bu çalışmada da, yükseköğretim öğrencilerine metin türlerine göre okuduğunu anlama testleri uygulanmıştır. Elde edilecek sonuçlarla anadili eğitimine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın problemi, alt problemleri, yöntemi, çalışma grupları, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma yolları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel işlemler açıklanmıştır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, “Yükseköğretim öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilebilir.

Alt Problemler

1. Metin türü farklılıklarının öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerine etkisi nedir?
2. Öğrenci grupları (KKTC-TC) arasında okuduğunu anlama becerileri bakımından anlamlı farklılıklar var mıdır?

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada temel olarak, anadili eğitiminde etkili bir okuma öğretiminin tanıtılması, eğitim programı öğeleri –amaçlar, davranışlar, içerik, yöntem-teknikler, araç-gereçler, eğitim durumları, sınav durumları- açısından anadili öğretiminin incelenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Daha sonra da, ‘Metin türlerine göre okuma eğitiminin’ öğrenme öğretme sürecinde yeni bir model olarak ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma, taşıdığı amaç ve bu amaca uygun olarak toplanan verilerin niteliği açısından betimsel niteliktedir.

Metin türlerine göre okuma eğitimi ile ilgili araştırmayı desteklemek ve öğrenme öğretme sürecinde nasıl ele alınması gerektiğini göstermek amacıyla yükseköğretimdeki sınıf öğretmeni adayları ile bir uygulama çalışması yürütülmüştür. Yazınsal metinlerden yararlanarak oluşturulan okuduğunu anlama testi ile öğretici metinlerden yararlanılarak hazırlanan okuduğunu anlama testi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki ve Türkiye Cumhuriyetindeki üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda her iki grup öğrencilerinin başarıları karşılaştırılmış; ayrıca okuduğunu anlama becerilerinin metin türlerine göre değişip değişmediği saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grupları

Araştırma 2002-2003 öğretim yılının ikinci yarısında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki 'Atatürk Öğretmen Akademisinde' birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda öğrenim gören 80 öğrenci ve Türkiyedeki Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programı ikinci sınıfındaki 80 öğrenci olmak üzere toplam 160 öğretmen adayı ile yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, amaç ve alt amaçlarla ilgili verilere ulaşabilmek için 'Öğretici Metinlerle ve Yazınsal Metinlerle ilgili olmak üzere' okuduğunu anlamayı saptama amacıyla geliştirilmiş iki ölçme aracından yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan testlerin geliştirilmesinde uyulan ilkeler ve yapılan işlemler şunlardır:

1. Öncelikle anadili eğitiminde okuma becerisini geliştirmeye yönelik amaç ve davranışlar belirlenmiştir. Bu aşamada, Sever'in "Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme" kitabından yararlanılmıştır (Bkz: EK 1). Daha sonra bilişsel düzeydeki amaçlar -Okuduğu Düzeyine Uygun Bir Metni Tam ve Doğru Olarak Anlayabilme ve Düzeyine Uygun Bir Metindeki Sözcük, Deyim, Atasözü, Özdeyiş, Tamlama, Terimlerin Anlam Bilgisi- belirlenmiştir. Sözü edilen amaçların kritik davranışları araştırmacı tarafından saptanmıştır.

2. Her iki test için de belirlenen amaçlar ve kritik davranışlar belirtke tablosuna yerleştirilmiştir (Bkz: EK 2 ve EK 3).

3. Belirtke tabloları her kritik davranışa soru yazma ve eşit bir dağılım gerçekleştirme adına yararlı olmuştur. Hangi davranışa hangi sorunun yazıldığı belirtke tablosunda görülebilmektedir. Ölçmeye konu olan her davranışın yoklanması için ikişer adet çoktan seçmeli soru yazılmıştır. Her test için toplam 50 soru oluşturulmuştur. Her iki testte hazırlanan sorular belli bir içeriğe dayandırılmıştır. Çeşitli kaynaklar taranarak seçilen metinlerden istenilen davranışların yoklanmasına ilişkin sorular yazılmıştır.

4. Her iki test için yazılan çoktan seçmeli sorularla ilgili uzman görüşleri alınmıştır. Bu görüşler ışığında bazı sorular değiştirilmiş bazılarının da çeldiricileri yeniden hazırlanmıştır. Bu durumda testlerdeki soru sayısı 40 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmalardan sonra ön denemede kullanılacak olan 40'ar maddelik çoktan seçmeli iki test oluşturulmuştur. (Bkz: EK 4 ve EK 5)

5. Çoğaltılan testler, 2002-2003 öğretim yılının ilk yarısında Zonguldak Karaelmas Üniversitesinde öğrenim gören toplam 50 öğrenciye ve Ankara Lisesinde öğrenim gören 50 lise 3. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Ön denemede elde edilen verilerin, bilgisayar ortamından yararlanılarak yapılan çözümlmeleri sonunda;

“Türkçe Okuduğunu Anlama Öğretici Metin Testi”nin:

K: 40

\bar{X} : 24.90

Sx: 7.35

\bar{P} : 0.62

Güvenirlilik: 0.86

“Türkçe Okuduğunu Anlama Yazınsal Metin Testi”nin:

K: 40

\bar{X} : 24.18

Sx: 8.17

\bar{P} : 0.60

Güvenirlilik: 0,89

olarak saptanmıştır. (Bkz: EK 6 ve Ek 7)

6. Ön denemeden elde edilen veriler ışığında, son teste alınacak soruların üzerinde yeniden durulmuştur. Uzmanların görüşleri alınmış ve testlere son şekli verilmiştir. Testlerin, kapsam geçerliliklerinin yeterli olup olmadığı konusuna da özen gösterilmiştir.

7. Hazırlanan testler Türkiye'de Ankara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği programındaki öğretmen adaylarına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki Atatürk Öğretmen Akademisinde öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarına uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan 'Yazınsal Metinleri Anlama Testi' ile 'Öğretici Metinleri Anlama Testi'nin uygulanması toplam on oturumda gerçekleştirilmiştir. Öncelikle uygulamalar için ilgili yerlerden izin alınmıştır. Testler, araştırmacının denetiminde çalışma grubundaki öğrencilere, ders saatleri içinde uygulanmıştır. Atatürk Öğretmen Akademisindeki öğrenci grubuna testler 13, 14 ve 15 Ocak 2003 tarihlerinde uygulanmıştır. Aynı şekilde, Ankara Üniversitesindeki öğrencilere ise 14 Mart 2003'te uygulanmıştır.

Uygulamadan önce araştırmanın amacı, kullanılan ölçme araçlarının nasıl cevaplandırılacağı konularında gerekli açıklamalar yapılmış ve sınavla ilgili öğrenciler tarafından yöneltilen sorular yanıtlanmıştır. Uygulamada denekleri güdülemek için şunlar vurgulanmıştır: "Araştırma sonuçlarının gerçeğe uygunluğu, sizlerin dürüstçe cevap vermenize bağlıdır. O nedenle dikkatinizi testlere yoğunlaştırmaya çalışın. Cevaplarınızla araştırmaya büyük katkıda bulunacaksınız; ayrıca Türkçe öğretimi alanına ışık tutacaksınız. Testlerdeki başarı düzeyiniz başka bir üniversitedeki öğrencilerle kıyaslanacaktır. Sonuçlar en yakın zamanda sizlere ulaştırılacaktır".

Verilerin Analizi

Testlerin güvenirliklerinin saptanmasında SPSS-10 paket programı kullanılmıştır.

Araştırmada öncelikle KKTC ve TC’de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin testlerden elde ettikleri puanların frekans ve dağılımları sunulmuştur.

Araştırmaya katılan yükseköğretim öğrencilerinin, öğrenim gördükleri yere göre okuduğunu anlama düzeylerini karşılaştırırken bağımsız (ilişkisiz) t testi kullanılmıştır.

Bir yükseköğretim öğrencisinin farklı iki metin türündeki okuduğunu anlama düzeyini karşılaştırırken ise bağımlı (ilişkili) t testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları ile ilgili veriler, uygun istatistik teknikleri kullanılarak analiz edilmiş, tablolar ve grafikler halinde sunulmuş ve yorumlarla da desteklenmiştir.

BİRİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Birinci alt amaçta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler Tablo I'de sunulmuştur.

TABLO I
ARAŞTIRMAYA KATILAN KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDEKİ
(KKTC) YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİCİ METİNLERİ
ANLAMA TESTİNDEN ELDE ETTİKLERİ PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzy	F	%
Öğretici Metinleri Anlama Düzeyi	15- 19 puan	12	15.00
	20-24 puan	22	27.50
	25-29 puan	37	46.25
	30-40 puan	9	11.25
	TOPLAM	80	100.00

Tablo I'de görüldüğü gibi, KKTC'de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 12'sinin (%15.00) 15-19 arasında puan aldığı, 22'sinin (%27.50) 20-24 arasında puan aldığı, 37'sinin (%46.25) 25-29 arasında puan aldığı ve diğer 9'unun (%11.25) 30-40 arasında puan aldığı görülmektedir.

İKİNCİ ALT AMAÇA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

İkinci alt amaçta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler Tablo II'de sunulmuştur.

TABLO II
ARAŞTIRMAYA KATILAN KKTC'DEKİ YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN YAZINSAL METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE
ETTİKLERİ PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzyey	f	%
Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyi	14 puan ve altı	1	1.25
	15- 19 puan	26	32.50
	20-24 puan	38	47.50
	25-29 puan	14	17.50
	30-40 puan	1	1.25
	TOPLAM		80

Tablo II’de görüldüğü gibi, KKTC’de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 1’inin (%1.25) 14 puanın altında aldığı, 26’sının (%32.50) 15-19 arasında puan aldığı, 38’inin (%47.50) 20-24 arasında puan aldığı, 14’ünün (%17.50) 25-29 arasında puan aldığı ve 1’inin (%1.25) 30-40 arasında puan aldığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ ALT AMAÇA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Üçüncü alt amaçta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinler ile yazınsal metinlerdeki anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo III’te sunulmuştur.

TABLO III
ARAŞTIRMAYA KATILAN KKTC’DEKİ YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA TESTİ İLE YAZINSAL
METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE ETTİKLERİ PUANLARIN
KARŞILAŞTIRILMASI

Test	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Öğretici Metin	80	24.51	4.17	79	7.38	0.00**
Yazınsal Metin	80	20.93	3.33			

**P < 0.01

Tablo III'te görüldüğü gibi, bağımlı t-testi sonuçlarına göre KKTC'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin yazınsal ile öğretici metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t_{(79)} = 7.38, P < 0.01$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, KKTC'de öğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyinin ($\bar{X} = 24.51$), yazınsal metinleri anlama düzeyinden ($\bar{X} = 20.93$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen fark .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

DÖRDÜNCÜ ALT AMAÇA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Dördüncü alt amaçta, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler Tablo IV'te sunulmuştur.

TABLO IV
ARAŞTIRMAYA KATILAN TÜRKİYEDE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE
ETTİKLERİ PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzy	F	%
Öğretici Metinleri Anlama Düzeyi	20-24 puan	22	27.50
	25-29 puan	46	57.50
	30-40 puan	12	15.00
	TOPLAM	80	100.00

Tablo IV'te görüldüğü gibi, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 22'sinin (%27.50) 20-24 arasında puan aldığı, 46'sının (%57.50) 25-29 arasında puan aldığı ve geriye kalan 12'sinin (%15.00) 30-40 arasında puan aldığı görülmektedir.

BEŞİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Beşinci alt amaçta, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler Tablo V'te sunulmuştur.

TABLO V
ARAŞTIRMAYA KATILAN TÜRKİYEDE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN YAZINSAL METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE
ETTİKLERİ PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzy	F	%
Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyi	15- 19 puan	20	25.00
	20-24 puan	42	52.50
	25-29 puan	17	21.25
	30-40 puan	1	1.25
	TOPLAM	80	100.00

Tablo V'te görüldüğü gibi, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeylerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 20'sinin (%25.00) 15-19 arasında puan aldığı, 42'sinin (%52.50) 20-24 arasında puan aldığı, 17'sinin (%21.25) 25-29 arasında puan aldığı ve geriye kalan 1 kişinin (%1.25) 30-40 arasında puan aldığı görülmektedir.

ALTINCI ALT AMAÇA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Altıncı alt amaçta, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinler ile yazınsal metinlerdeki anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo VI'da sunulmuştur.

TABLO VI
ARAŞTIRMAYA KATILAN TÜRKİYEDE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA TESTİ İLE YAZINSAL
METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE ETTİKLERİ PUANLARIN
KARŞILAŞTIRILMASI

Test	N	\bar{X}	S	sd	T	P
Öğretici Metin	80	26.34	2.97	79	9.62	0.00**
Yazınsal Metin	80	22.10	3.05			

**P< 0.01

Tablo VI'da görüldüğü gibi, bağımlı t-testi sonuçlarına göre Türkiye'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin yazınsal ile öğretici metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t_{(79)} = 9.62, P < 0.01$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, Türkiye'de öğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyinin ($\bar{X} = 26.34$), yazınsal metinleri anlama düzeyinden ($\bar{X} = 22.10$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen fark .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

YEDİNCİ ALT AMAÇA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Yedinci alt amaçta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri ile Türkiye'deki öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo VII'de sunulmuştur.

TABLO VII
ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN YÜKSEKÖĞRENİM
GÖRDÜKLERİ YERE GÖRE ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN
ELDE ETTİKLERİ PUANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Öğrenim Görülen Yer	KKTC	80	24.51	4.17	158	3.187	0.00**
	TC	80	26.34	2.97			

**P < 0.01

Tablo VII’de görüldüğü gibi, bağımsız t-testi sonuçlarına göre Türkiye’de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin öğretici metinleri anlama düzeyleri ile KKTC’de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin öğretici metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t_{(158)} = 3.187$, $P < 0.01$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyinin ($\bar{X} = 26.34$), KKTC’de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin öğretici metinleri anlama düzeyinden ($\bar{X} = 24.51$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen fark .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

SEKİZİNCİ ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Sekizinci alt amaçta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri ile Türkiye’deki öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo VIII’de sunulmuştur.

TABLO VIII
ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN YÜKSEKÖĞRENİM GÖRDÜKLERİ YERE GÖRE YAZINSAL METİNLERİ ANLAMA TESTİNDEN ELDE ETTİKLERİ PUANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Öğrenim Görülen Yer	KKTC	80	20.93	3.33	158	2.330	0.02*
	TC	80	22.10	3.05			

* $P < 0.05$

Tablo VIII'de görüldüğü gibi, bağımsız t-testi sonuçlarına göre Türkiye'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin yazınsal metinleri anlama düzeyleri ile KKTC'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin yazınsal metinleri anlama düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t_{(158)} = 2.330, P < 0.05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyinin ($\bar{X} = 22.10$), KKTC'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin yazınsal metinleri anlama düzeyinden ($\bar{X} = 20.93$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

DOKUZUNCU ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerindeki toplam puanları ile Türkiye'deki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerindeki toplam puanları belirlenmiş ve karşılaştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler Tablo IX, X ve XI'de verilmiştir.

TABLO IX
ARAŞTIRMAYA KATILAN KKTC'DE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN YAZINSAL VE ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA
TESTLERİNDEN ELDE ETTİKLERİ TOPLAM PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzy	f	%
Yazınsal ve Öğretici Metinleri Anlama Testlerindeki Toplam Puan	34 puan ve altı	2	2.50
	35- 39 puan	13	16.25
	40-44 puan	16	20.00
	45-49 puan	31	38.75
	50-54 puan	10	12.50
	55 puan ve üstü	8	10.00
	TOPLAM	80	100.00

Tablo IX'da görüldüğü gibi, KKTC'de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerindeki toplam puanlarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 2'sinin (%2.50) 34 puanın altında aldığı, 13'ünün (%32.50) 35-39 arasında puan aldığı, 16'sının (%20.00) 40-44 arasında puan aldığı, 31'inin (%38.75) 45-49 arasında puan aldığı, 10'unun (%12.50) 50-54 arasında puan aldığı geriye kalan 8'inin (%10.00) 55 ve üstünde puan aldığı görülmektedir.

TABLO X
ARAŞTIRMAYA KATILAN TÜRKİYEDE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRENCİLERİN YAZINSAL VE ÖĞRETİCİ METİNLERİ ANLAMA
TESTLERİNDE ELDE ETTİKLERİ TOPLAM PUANLARA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Düzey	f	%
Yazınsal ve Öğretici Metinleri Anlama Testlerindeki Toplam Puan	35- 39 puan	1	1.25
	40-44 puan	19	23.75
	45-49 puan	27	33.75
	50-54 puan	25	31.25
	55 puan ve üstü	8	10.00
	TOPLAM	80	100.00

Tablo X'da görüldüğü gibi, Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerindeki toplam puanlarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde, 1'inin (%1.25) 35-39 arasında puan aldığı, 19'unun (%23.75) 40-44 arasında puan aldığı, 27'sinin (%33.75) 45-49 arasında puan aldığı, 25'inin (%31.25) 50-54 arasında puan aldığı, geriye kalan 8'inin (%10.00) 55 ve üstünde puan aldığı görülmektedir.

TABLO XI
ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN YÜKSEKÖĞRENİM
GÖRDÜKLERİ YERE GÖRE ÖĞRETİCİ VE YAZINSAL METİNLERİ
ANLAMA TESTLERİNDEN ELDE ETTİKLERİ TOPLAM PUANLARIN
KARŞILAŞTIRILMASI

Değişken	Düzey	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Öğrenim Görülen Yer	KKTC	80	45.44	6.17	158	3.502	0.00**
	TC	80	48.44	4.54			

**P< 0.01

Tablo XI'de görüldüğü gibi, bağımsız t-testi sonuçlarına göre Türkiye'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin, yazınsal ve öğretici metinleri anlama testlerindeki toplam puanları ile KKTC'de yükseköğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplam puanları arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t_{(158)} = 3.502$, $P < 0.01$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, Türkiye'de öğrenim gören öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama testindeki toplam puanlarının ($\bar{X} = 48.44$), KKTC'deki öğrencilerin toplam puanlarından ($\bar{X} = 45.44$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen fark .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

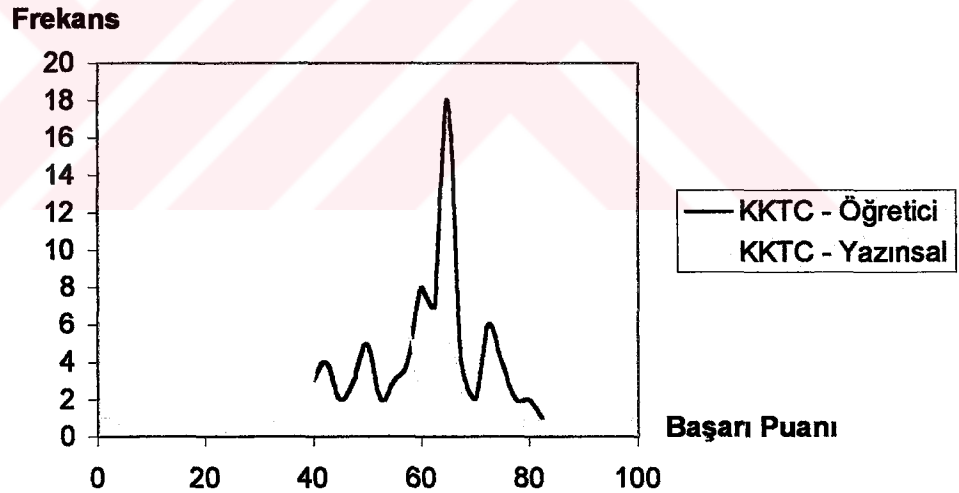
Araştırmaya katılan yükseköğretim öğrencilerinin,

- a) metin türlerine göre ve
- b) öğrenim gördükleri yere göre

okuduğunu anlama becerilerinin karşılaştırılmasına ilişkin grafikler aşağıda verilmiştir. Grafiklerde öğrencilerin en fazla hangi puan diliminde yoğunlaştıkları, akademik ortalamanın üstünde olan öğrenci sayısı, akademik ortalamanın altında olan öğrenci sayısı, en yüksek ve en düşük puanın kaç olduğu gibi sonuçlar belirtilmiştir. Ayrıca tablolarda belirtilen doğru sayıları standartlaştırılarak başarı puanına çevrilmiştir.

Grafik I

KKTC'deki Öğrencilerin Öğretici ve Yazınsal Metinleri Anlama Düzeylerinin Karşılaştırılması

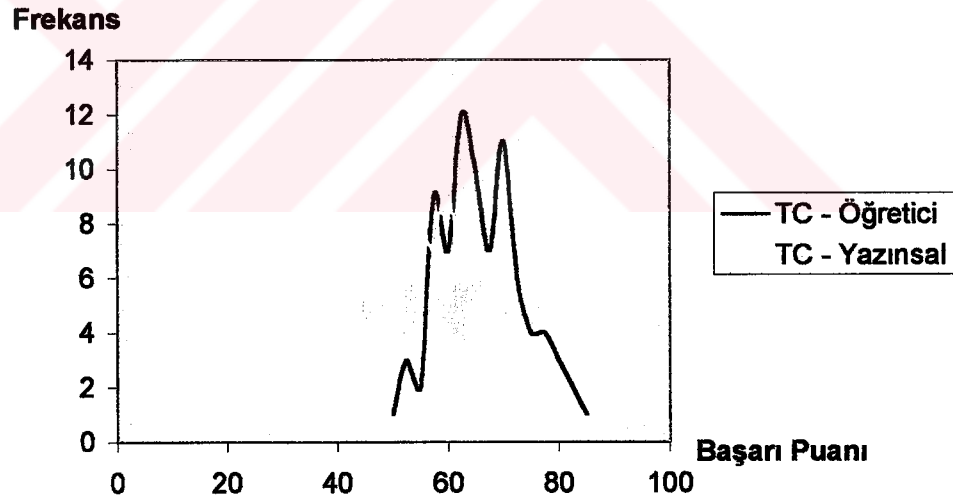

Grafik I incelendiğinde, KKTC'deki yükseköğretim öğrencilerinin öğretici metinleri anlama düzeylerinin yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha

yüksek olduğu görülmektedir. Öğretici metinleri anlama testinde grafik genişliği (range) 43'dür. En düşük puan 40, en yüksek puan ise 83'tür. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yani %46.25'lik oranı testte 63 ile 73 arasında puan almışlardır. Akademik ortalamanın üstünde puan alan öğrenci sayısı 46'dır (%57.5). Akademik ortalamanın altında puan alan öğrenci sayısı 34'tür (%42.5). Yazımsal metinleri anlama testinde grafik genişliği (range) 45'tir. En düşük puan 30, en yüksek puan ise 75'tir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yani %47.50'lik oranı testte 50 ile 60 arasında puan almışlardır. Akademik ortalamanın üstünde puan alan öğrenci sayısı 31'dir (%38.75). Akademik ortalamanın altında puan alan öğrenci sayısı 49'dur (%61.25).

Grafik II

Türkiyedeki Öğrencilerin Öğretici ve Yazımsal Metinleri Anlama Düzeylerinin Karşılaştırılması

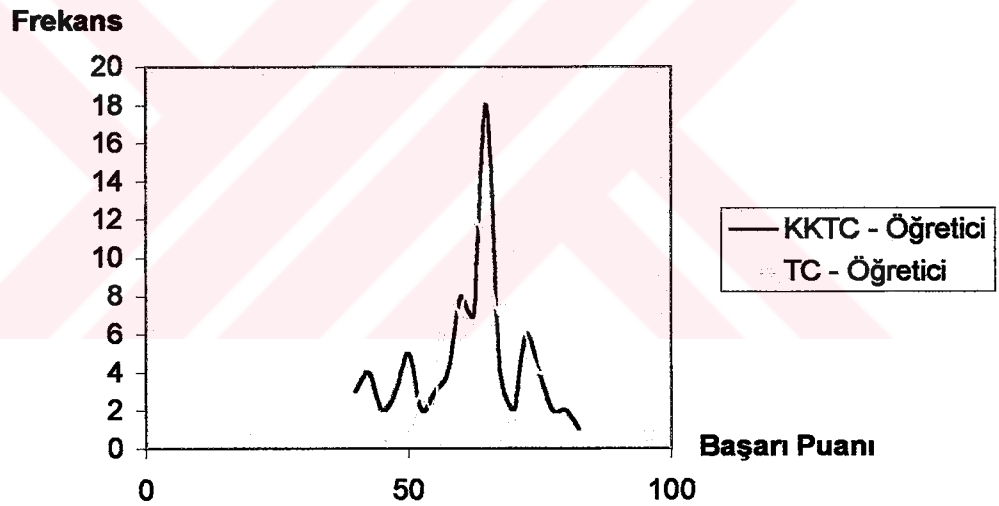

Grafik II incelendiğinde, Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin öğretici metinleri anlama düzeylerinin yazımsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğretici metinleri anlama testinde grafik genişliği (range) 35'tir. En düşük puan 50, en yüksek puan ise 85'tir. Öğrencilerin büyük

çoğunluğu yani %57.50'lik oranı testte 63 ile 73 arasında puan almışlardır. Akademik ortalamının üstünde puan alan öğrenci sayısı 46'dır (%57.5). Akademik ortalamasının altında puan alan öğrenci sayısı 34'tür (%42.5). Yazınsal metinleri anlama testinde grafik genişliği (range) 33'dür. En düşük puan 43, en yüksek puan ise 75'tir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yani %52.50'lik oranı testte 50 ile 60 arasında puan almışlardır. Akademik ortalamasının üstünde puan alan öğrenci sayısı 43'tür (%53.75). Akademik ortalamasının altında puan alan öğrenci sayısı 37'dir (%46.25).

Grafik III

KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Öğretici Metinleri Anlama Düzeylerinin Karşılaştırılması

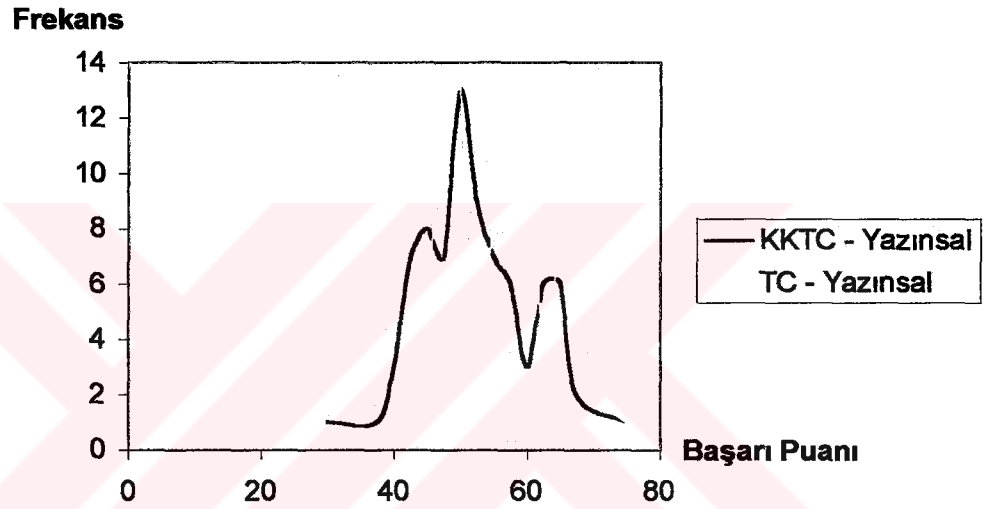

Grafik III incelendiğinde, öğretici metinleri anlama testinde Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin KKTC'deki öğrencilere oranla daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Puanlar incelendiğinde KKTC ve TCl öğrencilerin öğretici

metinleri anlama testinde benzer sonuçlar elde ettiği söylenebilir. İki grup öğrencileri de öğretici metinleri anlama testinde 63 ile 73 puanları arasında yoğunlaşmışlardır. Ayrıca, her iki gruba da bakıldığında akademik ortalamanın üstünde 46 kişi olduğu, akademik ortalamanın altında ise 34 kişi olduğu söylenebilir.

Grafik IV

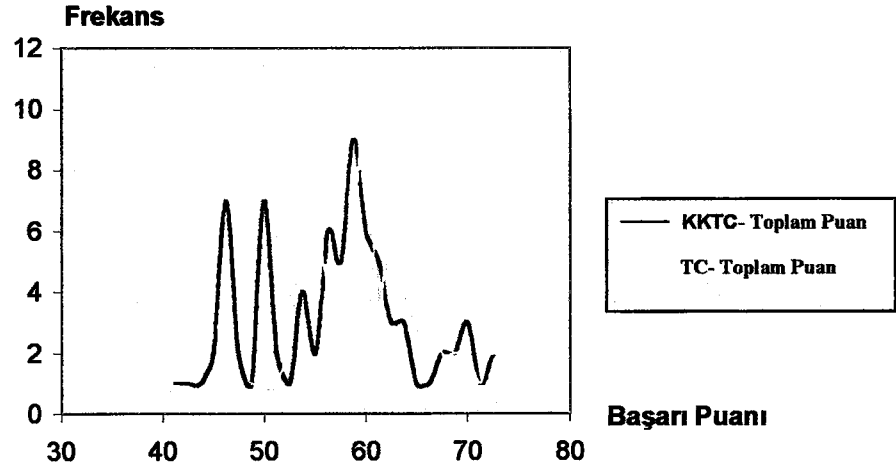
KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Yazınsal Metinleri Anlama Düzeylerinin Karşılaştırılması

Grafik IV incelendiğinde, öğretici metinleri anlama testinde olduğu gibi yazınsal metinleri anlama testinde de Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin KKTC'deki öğrencilere oranla daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Yine öğretici metinleri anlama testinde olduğu gibi KKTC ve TCl öğrencilerin yazınsal metinleri anlama testinde de benzer sonuçlar elde ettiği söylenebilir. İki grup öğrencileri de yazınsal metinleri anlama testinde 50 ile 60 puanları arasında yoğunlaşmışlardır.

Grafik V

KKTC'deki ve Türkiye'deki Öğrencilerin Yazınsal ve Öğretici Metinleri Anlama Testlerindeki Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Grafik V incelendiğinde, diğer dört grafiğin sonuçlarını da göz önünde bulundurarak toplam puanlarda da Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin KKTC'deki öğrencilere oranla daha yüksek puanlar aldıkları belirtilebilir.

KKTC'de ve Türkiye'de yükseköğrenim gören öğrencilerden bir grubu öğretici metinleri anlama testinde daha başarılı olmuş, bir grubu yazınsal metinleri anlama testinde daha başarılı olmuş geriye kalan grubu ise öğretici ile yazınsal metinleri anlama testlerinden eşit puan almıştır. Tablo XII, öğrencilerin frekans ve dağılımlarına ilişkin sonuçları göstermektedir.

TABLO XII
ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN HANGİ TESTTE DAHA
BAŞARILI OLDUKLARINA İLİŞKİN DAĞILIM

Değişken	Grup	f	%
Öğretici Metinleri Anlama Düzeyi Yüksek Olan	KKTC	62	77.50
	TC	69	86.25
Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyi Yüksek Olan	KKTC	14	17.50
	TC	9	11.25
Öğretici- Yazınsal Metinleri Anlama Düzeyi Eşit Olan	KKTC	4	5.00
	TC	2	2.50
Toplam	KKTC	80	100.00
	TC	80	100.00

Tablo XII incelendiğinde, yükseköğretim öğrencilerinin büyük çoğunluğunun öğretici metinleri anlama testinde daha yüksek puanlar aldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Tablo XII' nin sonuçları, Tablo III ve Tablo VI'da bağımlı t-testi sonucunda elde edilen bulguları doğrular niteliktedir.

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın alt amaçlarına ilişkin sonuçlara yer verilmiş ve bu sonuçlarla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

SONUÇ

Araştırmanın genel sonucu, uygulama yapılan yükseköğretim öğrencilerinin yazınsal nitelikli metinleri okuduğunu anlama düzeylerinin öğretici metinleri okuduğunu anlama düzeylerine göre daha düşük olduğudur.

Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanmaktadır:

Birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci alt amaçlara ilişkin genel bir değerlendirme yapılacak olursa, araştırmaya katılan öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerinin birbirine yakın oldukları belirtilebilir. Öğrencilerin belli bir doğru sayısında (15-30) yoğunlaştıkları söylenebilir. 30'un üstünde ve 15'in altında doğrusu olan öğrenci çok azdır. Standart sapma değerlerinden de anlaşılacağı gibi (4.17, 3.33, 3.05, 2.97) öğrencilerin elde ettiği puanlar birbirine çok yakındır. Aritmetik ortalamalar (22.10, 26.34, 20.93, 24.51) da bunu doğrulamaktadır. Yukarıdaki sonuçlar araştırmaya katılan yükseköğretim öğrencilerinin üniversiteye girerken belli bir sınavdan geçtiklerini kanıtlar niteliktedir.

Üçüncü alt amaca ilişkin olarak, araştırmaya katılan KKTClı öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Altıncı alt amaca ilişkin olarak, araştırmaya katılan Türkiyeli öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Yedinci alt amaca ilişkin olarak, Türkiye’de yükseköğrenim gören öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin öğretici metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Sekizinci alt amaca ilişkin olarak, Türkiye’de yükseköğrenim gören öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Dokuzuncu alt amaca ilişkin olarak, Türkiye’deki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeyleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki öğrencilerin yazınsal ve öğretici metinleri anlama düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Bu sonuçlar şöyle yorumlanabilir:

Araştırmaya katılan yükseköğretim öğrencileri yazınsal nitelikli metinleri yeterince okumamaktadırlar. Diğer bir deyişle, yazınsal yapıtları okumakta fakat metinlerle iletişim kurmada ve anlam evrenine ulaşmakta güçlükler yaşamaktadırlar. İlköğretimin ilk yıllarından yazınsal metinlerle karşılaşan öğrencilerin ileriki yaşlarda tanıştıkları öğretici metinlerde daha başarılı olmaları aslında doğal bir sonuçtur. Bu sonuç, eğitim sistemimizde anadili eğitiminde yazınsal okumaya ilişkin bilgi ve becerilerin yeterince kazandırılmadığını düşündürmektedir. Yazınsal okuma becerilerinden yoksun olarak yetiştirilen bireyler dilinin güzelliklerinden, özelliklerinden ve yaratıcılığından yoksun kalmaktadırlar. Toplumumuzda okuma kültürü gelişmemektedir. Bir dilin güzelliği yazınsal metinlerde yani söz sanatlarında, yan anlamlarda, örtük anlamlarda... gizlidir. Tüm bu nedenlerden dolayı anadili eğitiminde metin türlerine göre okuma eğitimi yeni bir anlayış olarak değerlendirilmelidir. Öğretici metinlerin okuma yolları ve yöntemleri öğretilmeli aynı şekilde yazınsal metinlerin de okuma yöntemleri öğretilmelidir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları dikkate alınarak aşağıda belirtilen öneriler üç bölüm halinde sunulmuştur.

A. Anadili Öğretmenlerine Yönelik Öneriler

Okuma eğitiminde sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için anadili öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Metin türlerine göre okuma eğitimi ile ilgili aşağıda anadili öğretmenlerine yararlı olacağı düşünülen önerilere yer verilmiştir. Öğrencilerin metin türlerini tanımaları ve okuma eğitimi ile ilişkilendirmeleri sonucu anlama, öğrenme, okumaya ilgi duyma... vb gibi amaçlara daha kolay ulaşılacağı düşünülmektedir.

1. Öğrencilerin yazınsal nitelikteki metinlerde başarılı olmasını sağlamak için anadili öğretmenleri öğrencilerinin düzeyine ve ilgisine yönelik nitelikli yazınsal türdeki kitaplarla anadili derslerini desteklemelidirler. Özellikle ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak bu yöntem izlenmelidir.

2. Yazınsal ve öğretici metinlerin öğelerinin (ileti, konu, yazarın bakış açısı, metnin dil yapısı, yazınbilim, sözbilim...) üzerinde durulmalıdır. Metin türü farklılıkları açısından bu öğelerin ayrılıkları ve benzerlikleri salt bilgi aktarımı şeklinde değil karşılaştırmalı örneklerle uygulamalı bir biçimde öğretilmelidir.

a) Dil: Öğretici ve yazınsal metinlerdeki dil kullanımları karşılaştırılmalıdır.

Her iki metin türünde de doğal dilin, günlük konuştuğumuz dilin kullanıldığı belirtilmelidir. Öğretici metinlerde dilin çok yönlü yani yaratıcı kullanımını göremediğimiz vurgulanmalı ve nesnelere göstergelerinin anlam yönünden belirli olduğu anlatılmalıdır. Yazınsal metinlerde ise yazarın birtakım değişikliklere giderek kendine özgü bir yazın dili oluşturduğu söylenmelidir. Dil başlığı altında sözcük ve tümce ögeleri de incelenmelidir.

Öğretici metinlerde sözcüklerin daha çok nesnel, mantıksal, değişmez anlamlarının kullanıldığı açıklanmalıdır. Yazınsal metinlerde ise sözcüklerin öznel izlenimlere ilişkin çağrışımlarının karşımıza çıktığı belirtilmelidir. Öğretici metinlerde temel anlam, yazınsal metinlerde ise yan anlam ve çok anlamlılık boyutlarının ön planda olacağı vurgulanmalıdır.

Öğretici metinlerde tümcelerin yargı bildiren ve önermeler sunan bir yapıda kurgulandığı üzerinde durulmalıdır. Tümcelerin yalın ya da karmaşık oldukları ve doğrudan ya da dolaylı bilgi aktardıkları örneklerle gösterilmelidir. Yazınsal metinlerde ise tümcelerin yanlışlık doğruluk açısından değerlendirilemeyeceği söylenmelidir. Tümcelerin bildirimsel veya saptayıcı ağırlıkta olmadığı örneklerle gösterilmelidir. Yazınsal metinlerde, yazarların kendi iletişim biçimleri doğrultusunda söz sanatlarından yararlanarak tümcelerini boyutlandırıldığı anlatılmalıdır.

b) İleti: Metinlerde ileti ögesinin çok önemli olduğu ve metni anlamak için iletisini çözmek gerektiği belirtilmelidir. Yazınsal metinlerle öğretici metinlerin iletiyi yansıtmış biçimlerinin birbirinden farklı olduğu anlatılmalıdır. Öğretici metinlerin gerçek yaşamda kullanılabilecek iletileri sunduğu vurgulanmalıdır. Öğretici metinlerde iletiyi açıklayan ya da karşıt olan yardımcı düşüncelerin olduğunu ve yardımcı düşünceleri kavrayıp aralarındaki ilişkileri çözmekle iletiye ulaşılabileceği öğretilmelidir. Yazınsal metinlerde ise iletinin öğretici metinlerin aksine açık değil örtük de olabileceği anlatılmalıdır. Yazarın okura bir kurmaca dünyanın kendine özgü tutarlılığı içinde iletiler sunduğu belirtilmelidir. Yazınsal metinlerde yarım bırakılmış anlam boşluklarının, örtük anlamların, söz sanatlarının olduğu gösterilmelidir. Yazınsal metinlerin iletisine ulaşmak için anlam boşluklarının doldurulması ve söz sanatlarının anlamlandırılmasının önemli olduğu söylenmelidir.

c) Konu: Her yazının bir konusu olduğu belirtilmelidir. Konunun yazınsal ve öğretici metinlerin ayırımında belirleyici bir öge olmadığı açıklanmalıdır. Yazınsal bir metinle öğretici bir metnin konusu aynı olabileceği örneklerle anlatılmalıdır. (Ölüm, aşk, siyaset...vs)

d) Metnin Yazılma Amacı: Öğretici metinlerin yazılma amacının okurun bilgi dağarcığını geliştirme, yaşamda kullanabileceği tutum ve davranışları kazandırma olduğu üzerinde durulmalıdır. Yazınsal bir metnin amacının ise gerçek yaşamdaki kazanımlardan çok düş gücünü geliştirme, estetik yaşantılar kazandırma, insan yaşamını farklı bir biçimde yansıtmaya... olduğu açıklanmalıdır.

e) Yaşamla Kurulan Bağ (Gerçeklik): Metin türlerinin ayırımında en önemli öğenin yaşamla kurulan bağ olduğu anlatılmalıdır. Öğretici metinlerin iletilerini gerçek yaşamda bulabileceğimiz ve iletileri gerçek yaşamla özdeşleştirebileceğimiz öğretilmelidir. Yazımsal metinlerde ise iletilerin karşılığının gerçek yaşamda bulunamayacağı söylenmelidir. Yazarın kurmaca dünyasını yaşanan gerçekler veya yaşanması olası gerçekler üzerine oluşturduğu konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir. Sözü edilen gerçeklerin yazarın kendi bakış açısıyla yaratıldığı, çoğu zaman onların gerçek dünyaya uyarlanamayacağı; tıpa tıp benzerlerinin bulunmadığı anlatılmalıdır.

3. Anadili eğitiminde okuma becerisinin sağlıklı olarak gelişebilmesi için öğrenme öğretme süreçlerinde metin türlerine ilişkin bilgiler öğretilmelidir. Okurlara her metin türünün belirleyici özellik ve öğeleri verilmelidir. Metin türleri ile ilgili bilgileri öğrenmenin, metinleri anlamlandırma ve metinlerin hem içeriksel hem de biçimsel özelliklerini hatırlama adına yararlı olacağı açıklanmalıdır. Başarılı bir okurun, karşılaşacağı yeni bir metinde, anlamlandıracağı metnin özelliklerini bilmesinin yararları üzerinde durulmalıdır. Metnin özelliklerini hatırlayan okurun, iletiyi bulabileceği, özet yapabileceği, sorulara cevap verebileceği açıklanmalıdır.

4. Öğretici ve yazımsal nitelikli metinlerle iletişim kurabilmek için anlatım biçimleri (Öyküleme, Betimleme, Tartışma, Açıklama) üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılmalıdır. Anlatım biçimlerinin tümünün hem yazımsal hem de öğretici metinlerde kullanıldığı öğretilmelidir. Anlatım biçimlerinin tümünün her iki metin

türünde kullanılmasına rağmen, metin türlerinin ayırımında belirleyici olduğu örneklerle anlatılmalıdır. Sözelimi yazınsal bir metinde betimlemelerin öznel olduğu; yorumlarla, kişisel düşüncelerle betimleme yapıldığı gösterilmelidir. Öğretici metinlerde ise betimlemelerin daha nesnel olduğu, amacın okura görünen veya bilinen gerçekleri olduğu gibi yansıtmak olduğu gösterilmelidir.

5. Okuma öğretiminin etkili olarak gerçekleştirilebilmesi için okura rolü, metne nasıl yaklaşacağı, nelere dikkat etmesi gerektiği açıkça öğretilmelidir. Öğretici metinlerdeki okurun rolü ile yazınsal metinlerdeki okurun rolünün farklı olduğu anlatılmalıdır. Öğretici metin okurunun dışardan gözlemleyen, metnin içinde yer almayan yani edilgin bir durumda olduğu belirtilmelidir. Öğretici metin okurunun unutmaması gereken en önemli noktanın, metinlerden alımladığı bilgileri gündelik yaşamda kullanabileceği olduğu vurgulanmalıdır. Yazınsal metinler daha karmaşık özellikler gösterdiğinden okurların daha çok çaba harcaması gerektiği anlatılmalıdır. Metinle içli dışlı olmak gerektiği vurgulanmalıdır. Okura duygu, düşünce ve beklentileri ile metni yeniden yazma yolları öğretilmeli; metnin bütünü düşünerek metnin çağrıştırdıklarını yorumlama becerileri kazandırılmalıdır. Okurken dikkatli olmaları; yazarın boş bıraktığı anlamları doldurmaları, yan anlamlara dikkat etmeleri, söz sanatlarını doğru olarak yorumlayabilmeleri konularında uyarılarda bulunulmalıdır. Özetle söylemek gerekirse yazınsal metin okurunun daha özgür ve etkin olması gerektiği anlatılmalıdır.

6. Etkili bir okuma öğretimi için yazarlar biçem bakımından değerlendirilmelidir. Öğretici metin yazarı ile yazınsal metin yazarının dünyayı algılayış biçiminden,

yazma amaçlarına ve metinlerde tümceleri oluşturmalarına kadar farklılıklar gösterdiği anlatılmalıdır. Öğretici metin yazarının var olan gerçekleri okurlarına iletmeyi amaçladığı anlatılmalıdır. Yarattığı dünya içerisinde okurlarını etkilemeye çalıştığı ve onları bilinçlendirme, davranışlarını değiştirme... gibi amaçları olduğu belirtilmelidir. Nesnel bir tutumda olduğu, kendini göstermediği ve olaylara dıştan baktığı hatırlatılmalıdır. Yazınsal metin yazarının ise yaşantı kazandırma, bakış açısını değiştirme, estetik zevkleri yerine getirme... gibi amaçlarının olduğu örneklerle açıklanmalıdır. Yazınsal metin yazarının okura belli bir bilgiyi veya görüşü zorlamadığı, onu yönlendirmeyi istemediği vurgulanmalıdır. Okurla yazarın yaratıcılık açısından eşit olduğu söylenmelidir. Okurun zgr olduğu ve yazarın çok fazla etkisi altında olmadığı belirtilmelidir.

7. Okuma ğretiminde en önemli amaçlardan biri anlamlama olduğuna göre öğretici ve yazınsal metinlerde anlamlandırmanın nasıl gerçekleştiği üzerinde durulmalıdır. Öğretici metinlerde iletinin tek olduğu, amacın bilgi sunmak olduğu ve sözcüklerin genellikle temel anlamlarında kullanıldığı hatırlatılmalıdır. Metinlerin alımlanması için yan düşünceleri saptayıp iletiye ulaşmaya çalışmak gerektiği örneklerle açıklanmalıdır. Yazınsal metinlerde ise iletinin örtük olduğu, amacın yaşantı kazandırmak olduğu ve sözcüklerin çoğu zaman temel anlamlarının dışında kullanıldığı hatırlatılmalıdır. Çok anlamlılık, örtük anlam gibi durumların metinlerin çeşitli yorumlara açık olmasını sağladığı örneklerle öğretilmelidir. Okurdan okura, kültürden kültüre, zamandan zamana değişen anlamlar bütününün karşımıza çıktığı vurgulanmalıdır.

8. Okuma öğretiminde metin türlerine göre çözümlene yöntemleri öğretilmelidir. Öğrenciler hangi türde hangi özellik ve amaçları arayacaklarını, metin içi bağlantıları nasıl bulabileceklerini, iletileri ortaya çıkarma yollarını, önemli ayrıntıları diğerlerinden ayırabilme becerilerini... vs bilmelidirler. Öğretici metinleri okumada öncelikli olarak yapılması gerekenin konuyu saptamak olduğu anlatılmalıdır. Daha sonra ise iletiyi saptamak, yazarın bakış açısını değerlendirmek, gerekli örneklerin verilip verilmediğine bakmak, karşıt düşüncelerin olup olmadığını araştırmak, neden-sonuç ilişkileri, doğallık, inandırıcılık, doğruluk-yanlışlık... gibi özellikleri incelenme yolları anlatılmalıdır. Yazınsal metinleri okumada ise özellikle sözbilim, yazınbilim, dilbilim ve göstergebilim alanında yapılan araştırmalardan yararlanılmalıdır. Yazınsal okumada okurun metnin anlamını kendisinin yaratmasına olanak verilmelidir. Bu amaçla, sözcüklere farklı anlamlar yüklemesi, içeriği kendine göre düzenlemesi için gerekli eğitim ortamları hazırlanmalıdır. Bu türden anlamlandırmaların okurdan okura değiştiği ve böylelikle anlamın değişik yönleri olduğu anlatılmalıdır. Yazınsal okumada temel olarak izleksel düzey (zaman, uzam, karakterler) ve anlambilimsel düzey (sözcükler, tümceler, kavramlar) konularında öğrencilere bilgi verilmelidir.

B. Eğitim Programcılarına Yönelik Öneriler

1. Anadili eğitimi programları geliştirilirken yeni anlayışlara, yaklaşımlara gidilmelidir. Mevcut programlar, öğretmenlere var olan amaçları ve ilgili davranışlarını kazandırmada yeterli zamanı sağlayamamaktadır. Okuma eğitiminde anadili öğretmenlerinin ders kitaplarındaki tüm metinleri okutma kaygısı vardır. Kitaptaki tüm metinleri okutmakla programın tamamlanacağı düşünülmektedir. Oysa, her metni okutmak yerine, öğrencilerin gelişim özelliklerini göz önünde tutarak oluşturulan anadili eğitimi amaçlarının tümünün kazandırılmasına dikkat edilmelidir. Bu noktada, eğitim programcılarını, Türkçe öğretimi, dilbilim, ölçme-değerlendirme, eğitim psikolojisi ve eğitim teknolojisi uzmanları ile eşgüdüm içerisinde çalışarak anadili ders kitaplarını incelemeli ve programın başarıyla yürütülmesini sağlayacak önlemleri almalıdırlar.

2. Anadili eğitiminde program geliştirme çalışmalarında, metin türlerine göre okuma eğitimini temele alan amaçlara, davranışlara, yöntem-tekniğe, öğrenme-öğretme etkinliklerine ve ölçme-değerlendirme çalışmalarına yer verilmelidir.

- a) Amaçlar: Yazınsal ve bilgilenimsel okuma ile ilgili amaçlar ve davranışları yazılmalıdır.
- b) Ders Kitapları: Ders kitaplarında yazınsal ve öğretici metin türündeki örnekler dengeli bir biçimde yer almalıdır.
- c) Yöntem-Teknikler: Öğretici metinlerin öğretiminde hangi yöntem-tekniğin etkili olacağı araştırılmalıdır. (Tartışma, anlatma, soru-cevap,

beyin fırtınası, deneysel yöntem...) Yazınsal metinlerin öğretiminde hangi yöntem-tekniklerin etkili olacağı araştırılmalıdır. (Drama, rol yapma, benzetim, gösteri, yeniden yazma, yaratıcı yazarlık...)

- d) Ölçme-değerlendirme: Öğrencilerin öğretici ve yazınsal metin türlerindeki okuduğunu anlama düzeylerinin belirlenmesinde hangi ölçme-değerlendirme tekniklerinin kullanılması gerektiği araştırılmalıdır. (Çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı, yazdırma, gözlem, görüşme...)

C. Yapılacak Olan Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Metin türlerine göre okuma eğitimi yaklaşımını temele alan uygulamaların öğrenci başarısına etkisi deneysel araştırmalarla sınıanabilir.
2. Metin türlerine ilişkin ilgi ve tutum ölçekleri geliştirilerek okuma eğitiminde duyuşsal boyutlar incelenmeli ve okuma becerilerine etkileri araştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- ACAT, M. Bahaddin. "Okuma Güçlükleri İle Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki Düzeyi". Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- ADALI, Oya. "Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne". **Türk Dili Dergisi**. Sayı: 379-380, s.31-35,1983
- AKARSU, Bedia. **Atatürk Devrimi ve Yorumları**. Türk Dil Kurumu Yayınları. İkinci Baskı. Ankara:1978
- _____. **. Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984
- AKSAN, Doğan . **Türkçenin Gücü**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Birinci Baskı. Ankara: 1987
- _____. **. Her Yönüyle Dil**. Türk Dil Kurumu Yayınları:439. Ankara: 2000
- APPLEYARD, J. A. **Becoming A Reader**. Cambridge University Press, USA: 1990.

- ATEŞ,** Kemal. **Türk Dili.** Altıncı Baskı. Aktaş Matbaacılık. Ankara: 1999
- BARAZ** Turhan ve Emin ÖZDEMİR. **Türk Dili ve Edebiyatı Yazın Türleri.** Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Ders Kitapları, Yayın no:1 04/YT. Eskişehir: 1991
- BAYMUR,** Fuat. **Türkçe Öğretimi (İkinci Kitap).** İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi, 1968
- BAYRA,** Servet. **Türkiye’de Kitap Okuma Alışkanlığı.** İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2001-15, İstanbul: 2001
- BAYRAV,** Süheyla. **Yapısal Dilbilimi.** İstanbul, Multilingual: 1998
- BLAHA,** Barbara ve Michael BENETT. **Yeni Okuma Teknikleri.** Çev: Doğan Şahiner. İstanbul: Kişisel Gelişim ve Yönetim Dizisi 8, 1993
- BLOOM,** Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme.** Çeviren: Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1979

BOLULU, Osman, Orhan TÜLEYLİOĞLU, Salih BOLAT ve Demirtaş CEYHUN. **Okumak Mı, O Da Ne?** Cumhuriyet Kitapları, İstanbul: 2000.

BOND, Guy, Miles TINKER, Barbara WASSON and John WASSON. **Reading Difficulties.** Prentice Hall, Sixth edition. New Jersey: 1989.

ÇELEBİ , Suat ve Selen CEBECİOĞLU. **Okuma Alışkanlığı ve Türkiye.** İstanbul, Milliyet Yayınları: 1990.

DAYIOĞLU, Gülten. "Çocuk Kitaplarının Anadili Eğitimine Etkisi." Anadili ve Çocuk Kitapları Sempozyumu, A. Ü. TÖMER Yayınları, 1997.

DEMİREL, Özcan. **Türkçe Öğretimi.** Pegem Yayıncılık, Ankara:1999

Dil Derneği. **Türkçe Sözlük I ve II.** Birinci Baskı, Kurtuluş Basımevi. Ankara: 1999

. Yazım Kılavuzu. Dördüncü Baskı, Ankara:2000.

- DÖKMEN, Üstün. “Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psikososyal Bir Araştırma”. İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 2531, Araştırma-İnceleme Dizisi: 43, 1994.
- DÜNDAR, Ali. “Okuma Üstüne”. **Türk Dili Dergisi**. Yıl: 12, Cilt: 12, Sayı: 70, 1999.
- ERGENÇ, İclal. “Bilim Dili ve Anadili”. **Bilim ve Ütopya**. Sayı:80, Sayfa 12-13, Serler Matbaası. İstanbul:2001.
- ERTOP, Konur. “Okuma ve Okuma Sanatı”. **Varlık Yayınları**. İstanbul, Sayı:1090, 1998
- ERTÜRK, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Yelken-tepe Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara:1982.
- GATES, Arthur I. **Teaching Reading**. National Education Association, First Edition. June, 1953.
- GÖKTÜRK, Akşit. **Okuma Uğraşı**. İnkılap Kitabevi, Üçüncü Basım, İstanbul:1988
- _____. **Sözün Ötesi**. İnkılap Kitabevi, İstanbul:1989

- GÖĞÜŞ, Beşir. **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Gül Yayınevi, 1978
- _____. "Okumayı Biliyor muyuz?" **Öğretmen Dünyası**. Sayı:44, s.7-9, 1983.
- GREENALL, Simon, Michael SWAN. **Effective Reading**. Cambridge University Press, London: 1986
- GRELLET, Françoise. **Developing Reading Skills**. Cambridge University Press, London: 1985
- GÜRCAN, Halil İbrahim. "Okuma Alışkanlığı İle Kitap Yayıncılığının Kültürel İletişim ve Teknolojisine Bağlı Sorunları Karşısında Türkiye Koşulları Temelinde Bir Model Önerisi". Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- HENGİRMEN, Mehmet. **Türkçe Dilbilgisi**. Engin Yayınevi, Ankara:1995
- İPŞİROĞLU, . "Okuma Edimi ve Yazınsal Metin Türleri". **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1993.

- _____ Zehra. "Okumanın Önemi". **Milliyet Sanat Dergisi**. İstanbul, Sayı:358, 1995.
- İŞERİ, Kamil. "Okuma Ediminin Eğitsel İşlevi". **TÖMER Dil Dergisi**. Sayı: 70, s. 5-18, 1998.
- KANTEMİR, . "Türkiye'de Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi- Alan Araştırması". **MEB Talim Terbiye Dairesi Yayını**. İstanbul:1976
- _____ Enise. **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Engin Yayınevi, Ankara:1995.
- KARASAR, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi**. Ankara: 1982.
- KAVCAR, Cahit, Ferhan OĞUZKAN ve Sedat SEVER. **Türkçe Öğretimi**. Engin Yayınevi, Ankara:1997.
- _____ Cahit. **Edebiyat ve Eğitim**. Engin Yayınevi, Üçüncü Basım. Ankara:1999
- _____ Cahit ve Ferhan OĞUZKAN. **Örnek Edebi Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Anı Yayıncılık, Ankara:1999.

- KIRAN, Zeynel. **Dilbilim Akımları**. Onur Yayınları, Ankara:1996.
- _____ Zeynel ve Ayşe KIRAN. **Yazımsal Okuma Süreçleri**. Seçkin Yayınevi, Ankara:2000.
- _____ **. Dilbilime Giriş**. Seçkin Yayınevi, Ankara:2002.
- KONEDRALI, Güner. "Türkçe Öğretimi Ders Notları". Lefkoşa:1999.
- KORKMAZ Zeynep, Ahmet ERCİLASUN, Hamza ZÜLFİKAR, Mehmet AKALIN, Tuncer GÜLENSOY, İsmail PARLATIR, Necat BİRİNCİ. **Yükseköğretim Okulları İçin Türk Dili**. 1997
- KOZACIZADE, Sevgi. "Türkçe Kitaplarında Edebiyat Metinleri". Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- KÜÇÜK, Salim. "Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi ve Önemi". **TÖMER Dil Dergisi**. Sayı:43, s. 10-14, 1996.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi, 1995.

LUCAS, Michael A. "Four Important Factors in Reading", English Teaching Forum, July 1990, s.26-30

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. **Temel Eğitim Programı (Türkçe Eğitimi).**
İstanbul:1982

_____. **.Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 3. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul:1999**

MİLLS Sara, Martin MONTGOMERY, Alan DURANT, Nigel FABB and Tom FURNİSS. **Ways of Reading.** Francis Group and Routledge Taylor. Second Edition. London:2000.

MONTAİGNE. **Denemeler.** Çev: Sabahattin Eyüboğlu. Cem Yayınevi, İstanbul:1999.

ÖZÇELİK, Durmuş Ali. **Eğitim Programları ve Öğretim.** Ankara: ÖSYM Eğitim Yayını, 1987.

ÖZDEMİR, Emin. **Anlayarak Okuma Tekniği.** Mektupla Öğretim Merkezi Yayınları:12. Ankara: 1975.

_____. **.Yazı ve Yazınsal Türler.** Karacan Yayınları, Ankara:1981.

- _____ . **Okuma Sanatı.** Varlık Yayınları, s:85. İstanbul:1983.
- _____ . **Eleştirel Okuma.** Ümit Yayıncılık, Birinci Basım. Ankara: 1995.
- _____ . **Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü.** Remzi Kitabevi. Altıncı Basım. İstanbul: 1997.
- REASON, Rea and Rene Boohe ROOTLEDGE. **Helping Children with Reading and Spelling.** London:1994.
- SEVER, Sedat. "Dil ve Edebiyat Öğretiminde Yaratıcılık". **Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu Bildiri Metinleri,** İstanbul:1991
- _____ . "Demokratik Kültür Bilinci Edinimi Sürecinde Dil ve Edebiyat Öğretimi". **Dünyada ve Türkiyede Anadili Eğitimi Sempozyum Bildirileri.** A.Ü. TÖMER Yayınları, Ankara: 1998a
- _____ . "Dil ve İletişim". **A. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi.** Ankara, s.51-66, 1998b.
- _____ . **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme.** Anı Yayıncılık, Ankara: 2000a.

- _____. "Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık." **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi. Ankara, s.631-647, 2000b.
- _____. "Türkçe Öğretiminde Yeni Yapılanma Çalışmaları". **Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı**, Ankara: 2003, s. 47-54.
- SMİTH, Frank. **Reading**. Cambridge University Press, Second Edition. London: 1985.
- SÖNMEZ, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Anı Yayıncılık, Yedinci Basım. Ankara: 1995.
- ŞENÖZ, Canan. "Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi". Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- TAILLEFER, Gail F. "Reading Ability." **The Modern Language Journal**. Volume 80, Issue 4, 461-477, 1996.

TEKİN, Halil. **Okullarımızdaki Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Türkçe Öğretimi.** Mars Matbaası, Ankara:1980.

THOMPSON, Irene. "Reading Research and Its Curricular Implications". **The Slavic and East European Journal.** Volume 32, Issue 4, 617-642, 1988.

TOSUN, Muharrem. "Metin Türleri Bağlamında Çeviri Problemleri". Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996

Türk Eğitim Derneği. **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları.** Yayına Hazırlayan: Nurettin Ergen. Ankara: 1986.

İlköğretim Kurumlarında Türkçe Öğretimi ve Sorunları.
Yayına Hazırlayan: Ferhan Oğuzkan. Ankara: 1993.

UYGUR, Nermi. **Dilin Gücü.** İstanbul: Birim Yayını, 1984.

VARIŞ, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme.** A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1978.

WIENER, Harveys ve Charles **BAZERMAN. Reading Skills. Eight**
Edition, Boston:2000

EKLER

	<u>Sayfa</u>
(EK-1) Okuma Becerisi Amaç ve Davranışları.....	99
(EK-2) Öğretici Metinleri Anlama Testinin Belirtke Tablosu.....	103
(EK-3) Yazınsal Metinleri Anlama Testinin Belirtke Tablosu.....	104
(EK-4) Öğretici Metinleri Anlama Testi.....	105
(EK-5) Yazınsal Metinleri Anlama Testi.....	115
(EK-6) Öğretici Metinleri Anlama Testinin Madde Analizleri.....	125
(EK-7) Yazınsal Metinleri Anlama Testinin Madde Analizleri.....	126

(EK-1) Okuma Becerisi Amaç ve Davranışları

Anadili öğretiminde okuma becerisini geliştirmeye yönelik amaçlar ve ilgili davranışları aşağıdaki gibidir. *

Amaç: Okuma ile İlgili İlkeler Bilgisi

1. Dik, düzgün ve rahat oturacağını ya da duracağını yazma/söyleme
2. Okurken, ışığın yeterli ve sol arkadan gelmesine dikkat edeceğini yazma/söyleme
3. Okuma gerecini gözden uygun uzaklıkta tutacağını yazma/söyleme (yaklaşık 33cm)
4. Ayakta okurken kitabı sol elle tutup (okuduğu kitapsa) kitabın sayfalarını sağ elle çevireceğini (solak olanlar buna zorlanmamalıdır) yazma/söyleme
5. Parmak ya da kalemle satır izlemeden, başı ve gövdeyi sallamadan okuyacağını yazma/söyleme
6. Ön yüzünün okunması biten kitap yaprağını, okumanın hızını aksatmayacak ve anlamlandırmayı bozmayacak biçimde hemen çevireceğini yazma/söyleme

Amaç: Düzeyine Uygun Bir Metni Doğru Anlamlandıracak Biçimde Sesli Okuma Becerisi

1. Okuma ile ilgili ilkeleri yerine getirme
2. Okurken hareketlerde ölçülü (el, baş, gövde hareketleri gibi) ve hoş giden bir canlılık bulunma
3. Konuşma hızıyla okuma
4. Konuşma sesiyle okuma
5. Yazıdaki harfleri karşılayan sesleri tam çıkaklarında oluşturma (sesleri temiz çıkarma)
6. Her sesin oluşumu için ses yolu ve ses organlerini gereğince kullanarak , sesleri doğru boğumlandırma
7. Sözcükleri doğru ve anlaşılır biçimde okuma
8. Soluğu cümleye göre ayarlama
9. Anlamın belirleşmesine yardımcı olacak nitelikteki sözcük, tamlama cümle gibi anlam öbeklerini doğru vurgulama ya da vurgulayarak söyleme
10. Ses tonunu metnin anlamına ve duygusuna göre uydurma
11. Metnin tür özelliklerine uygun tonlamalar yapma

* (Sever, 2000a: 63-68)

12. Sese hoşa giden bir renk (kalınlık, incelik) verme
13. Noktalama işaretlerine uygun duraklamalar yapma
14. Sesin yüksekliğini, dinleyicilerin rahatça duyabileceği biçimde ayarlama
15. Okumanın doğal akışını bozacak biçimde duraklamama
16. Metindeki tamlamaları – ikilemeleri bölmeden okuma
17. Dinleyici karşısında olma sıkıntısına düşmeme
18. Zaman zaman dinleyicilere bakarak, dinleyicilerin ilgisini canlı tutma (göz iletişiminde bulunma)
19. Dakikada en az sesli olarak 70-80 sözcük okuma

Amaç: Düzeyine Uygun Bir Metni Doğru Anlamlandırarak Biçimde Sessiz Okuma Becerisi

1. Okuma ile ilgili ilkeleri yerine getirme
2. Okurken konuşma rgenlerini (gırtlak, dil, dudak) hareket ettirmeme
3. Metni mırıldanarak ya da fısıldayarak okumama
4. Gereksiz duraklamalar ve geriye dönüşler yapmama
5. Yazıdaki noktalama işaretlerinin görevlerini sezerek en yakın noktalama işaretine kadar zaman yitirmeden gözü hareket ettirme
6. Sözün gelişinden anlamı ıkarma
7. Okuma hızını, okumanın amacına göre ayarlama
8. Okuma hızını, okunan metnin özelliğine göre ayarlama
9. Dakikada en az sessiz olarak 120-130 sözcük okuma

Amaç: Düzeyine Uygun Bir Metindeki Sözcük, Deyim, Atasözü, zdeyiş, Tamlama ve Terimlerin Anlam Bilgisi

1. Bir sözcüğün ya da sözün (deyim, atasözü, özdeyiş, tamlama ve terim) anlamını yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
2. Verilen bir anlamın karşılığı olan sözcüğü ya da sözü (deyim, atasözü, özdeyiş, tamlama ve terim) yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
3. Bir sözcüğün ya da sözün (deyim, atasözü, özdeyiş, tamlama ve terim) eş (anlamdaş) / karşıt / yakın anlamlısı olan sözcük ya da sözleri yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
4. Verilen sözcükler arasından anlam bakımından diğerleriyle uyuşmayan (ayrı düşeni) yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)

5. Verilen sözcükler arasından anlam bakımından bir grup oluşturanları yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
6. Verilen sözcükleri eş/ yakın/ karşıt anlamlılık bakımından eşleştirip yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
7. Birden fazla anlamı olan bir sözcüğün farklı anlamlarını yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
8. Bir metinde geçen eş/ yakın/karşıt/soyut/somut/temel/mecaz/genel/özel anlamlı sözcükleri bulma (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
9. Verilen bir metinde belirtilen sözcük/ sözcüklerin hangi anlamda kullanıldığını yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)

Amaç: Okuduğu Düzeyine Uygun Bir Metni Tam ve Doğru Olarak Anlayabilme

1. Okuduğu metni özünü yitirmeden kendi cümleleriyle söz ya da yazıyla özetleme
2. Metnin konusunu ya da temasını bir cümleyle bir cümleyle yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
3. Metnin ana düşüncesini bir cümleyle yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
4. Metnin ana düşüncesinin belirtildiği cümleyi ya da paragrafı bulma (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
5. Ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri birer cümleyle yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
6. Metnin bakış açısını bir cümleyle yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
7. Metindeki, daha önce hiç karşılaşmadığı sözcük, deyim, atasözü, özdeyiş, tamlama, ikileme ve terimlerin anlamını metnin bütünlüğü içinde sözün gelişinden kestirip bulma (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
8. Metindeki, metni yönlendiren anahtar sözcükleri ya da sözleri yazarın kullandığı bağlam içinde anlamlandırma (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
9. Metinde geçen olayın/olayların geçtiği yeri, zamanını, nedenini, sonucunu ve gelişim sırasını yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
10. Metindeki (varsa) kahraman(lar)ın (iç ve dış) portresini/portrelerini kendi cümleleriyle yazma/söyleme
11. Metnin anlatım biçimini (açıklama, öyküleme, betimleme, tartışma) bir cümleyle yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)

12. Metnin (varsa) giriş, gelişme, sonuç bölümlerini metin üzerinde belirleme
13. Okuduğu metne uygun başlık bulma (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
14. Metindeki bir olay, durum ya da ana düşünceyi karşılayacak bir atasözü, özdeyiş yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
15. Okuduğu metindeki çelişen düşünceleri ve anlam tutarsızlıklarını belirtme (yazma/ söyleme ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
16. Metnin türünü yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
17. Metnin dil ve anlatım özelliklerini yazma/ söyleme (ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)

Amaç: Sürekli ve Planlı Okumaktan Zevk Alış

1. Kitap okumanın bilgi edinme yolu olduğunu savunma
2. Kitap okumaya zaman ayırma
3. Öğretmenleri tarafından okunması için salık verilen kitapları temin etme
4. Düzeyine uygun kitaplar seçme
5. Her ay (en az), düzeyine uygun bir kitap (yazınsal türde) okuma (öğretmenlerinin önerdiği ya da kendisinin seçtiği)
6. Günde en az bir gazete okuma
7. Günde en az bir saatini okumakla zorunlu olmadığı konulardaki yazıları okumaya ayırma (dergi, kitap vb.)
8. Kütüphanelerden okumak için sık sık kitap alma
9. Kütüphanede oturup kitap okuma
10. Okuduğu kitapların düşünce ve sanat değerleri hakkında arkadaşlarının görüşlerini alma
11. Okuduğu kitapların düşünce ve sanat değerleri hakkındaki görüşlerini arkadaşlarına anlatma
12. Süreli (haftalık, aylık, yıllık) okuma planı yapma
13. Derslerine, ders kitaplarının dışında başka bilgi kaynaklarından da yararlanıp hazırlanma
14. Güncel olaylar ve konular üzerinde gazete ve dergilerden haber ve bilgi toplama
15. Yaşadığı yörede (varsa) açılan kitap fuarlarına gitme
16. Gazete ve dergilerdeki kitap tanıtım sayfalarını sürekli okuma
17. Sanat ve bilim yönünden kendine yararlı, okunmaya değer kitapları seçme

HEDEFLER	1. Okuduğu Düzeyine Uygun Bir Metni Tam ve Doğru Olarak Anlayabilme		2. Düzeyine Uygun Bir Metindeki Sözcük, Deyim, Atasözü, Özdeyiş, Tamlama, Terimlerin Anlam Bilgisi									
DAVRANIŞLAR	1. Okuduğu metne uygun başlık bulma (önerilenler arasından seçip işaretleme)											
	2. Metnin ana düşüncesini (en kapsamlı yargı) önerilenler arasından seçip işaretleme											
	3. Okuduğu metnin içeriğini anlamaya yönelik sorulara cevap verme											
	4. Metni yönlendiren anahtar sözcükleri bağlam içinde anlamlandırma											
	5. Okuduğu metinde yer almayan bölüm, cümle, sözcüğü bulma											
	6. Metinden alınan bir cümleden çıkarılacak sonucu yazma/söyleme											
	7. Metnin bütününden çıkarılacak sonucu yazma /söyleme											
	8. Metindeki sözler hangi cümlelerle tamamlanabilir yazma/söyleme											
	9. Yazarın metindeki en belirgin özelliği, görüşü, nedir yazma /söyleme											
	10. Metnin dil ve anlatım özelliklerini yazma/söyleme											
	11. Metnin anlatım biçimini (tanımlama, betimleme...) yazma/söyleme											
	12. Metnin türünü yazma/söyleme											
1. Metindeki bir sözcüğün ya da sözün eş, karşıt, yakın anlamlısı olan sözcükleri yazma/söyleme												
2. Metindeki bir olay, durum ya da ana düşünceyi karşılayacak atasözünü yazma												
3. Verilen sözcükler arasından anlam bakımından diğerleriyle uyumunu yazma/söyleme												
4. Verilen bir metinde belirtilen sözcüklerin hangi anlamda kullanıldığını yazma/söyleme												
METİNLER												
ULUSAL EGEMENLİK KALABALIK VE TENHA ÖLÜM ÜSTÜNE	1	2	3	4	7	5	6					
ŞİKAYETLER	14	8	9	12	10	18	11	16	20,21	13	19	17
GÖRGÜ		24	25	28	26	27	29	30				
EDEBİ ESER VE BİZ	33	32	35,37	36	34	38	40	39				

(EK-3) Yazınsal Metinleri Anlama Testinin Belirtke Tablosu

HEDEFLER		1. Okuduğu Düzeyine Uygun Bir Metni Tam ve Doğru Olarak Anlayabilme												2. Düzeyine Uygun Bir Metindeki Sözcük, Deyim, Atasözül, Özdeyiş, Tanılama, Terimlerin Anlam Bilgisi					
DAVRANIŞLAR		1. Okuduğu metne uygun başlık bulma (önerilenler arasından seçip işaretleme)																	
		2. Metnin ana düşüncesini (en kapsamlı yargı) önerilenler arasından seçip işaretleme																	
		3. Okuduğu metnin içeriğini anlamaya yönelik sorulara cevap verme																	
		4. Metni yönlendiren anahtar sözcükleri bağlam içinde anlamlandırma																	
		5. Okuduğu metinde yer almayan bölüm, cümle, sözcüğü bulma																	
		6. Metinden alınan bir cümleden çıkarılacak sonucu yazma/söyleme																	
		7. Metinden çıkarılmayacak bir sonucu yazma/söyleme																	
		8. Metindeki sözler hangi cümlelerle tamamlanabilir yazma/söyleme																	
		9. Yazarın metindeki en belirgin özelliği, duygusu nedir yazma/söyleme																	
		10. Metnin dil ve anlatım özelliklerini yazma/söyleme																	
		11. Metnin anlatım biçimini (tanımlama, betimleme...) yazma/söyleme																	
		12. Metnin türünü yazma/söyleme																	
METİNLER		1. Metindeki bir sözcüğün ya da sözün eş, karşıt, yakın anlamlısı olan sözcükleri yazma/söyleme																	
		2. Metindeki bir olay, durum ya da ana düşüncüyü karşılayacak atasözül yazma																	
		3. Verilen sözcükler arasından anlam bakımından bir grup oluşturanları yazma/söyleme																	
		4. Verilen bir metinde belirtilen sözcüklerin hangi anlamda kullanıldığını yazma/söyleme																	
BİR KAVAK VE İNSANLAR		11		1		2													
OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ		12		20		21,27		16		13		17,18		26		24		22,23 25	
KALDIRIMLAR				20		21,27		16		29		26		24		22,23 25		28	
GÜNDÜZ NENE		30		31		32, 33 35		40				36		34		39		37	

(Ek-4) Öğretici Metinleri Anlama Testi**YÖNERGE**

- Test, anadili eğitiminde, “Öğretici Metinler” i kullanarak okuduğunu anlama becerisini ölçmek için hazırlanmıştır.
- Size dağıtılan soru kitapçığı 40 sorudan oluşmaktadır.
- Cevaplamaya istediğiniz sorudan başlayabilirsiniz.
- Cevaplamaya geçmeden önce, cevap anahtarı üzerinde size ayrılan yere adınızı ve soyadınızı yazmayı unutmayınız.
- Cevap kağıdına yazılacak her türlü yazıda ve yapılacak bütün işlemlerde kurşun kalem kullanılacaktır.
- Soru kitapçığına kesinlikle herhangi bir işaretleme yapılmamalıdır.
- Soruları cevaplama hem doğruluk hem de hız önemlidir. Bu nedenle size zor görünen sorular üzerinde fazla zaman harcamayıp başka sorulara geçiniz. Zamanınız kalırsa cevaplayamadığınız sorulara yeniden dönersiniz.
- Soru kitapçığındaki her sorunun sadece 1 doğru cevabı vardır. Bir soru için birden fazla cevap işaretlenmişse o soru yanlış cevaplanmış sayılacaktır.
- Bu test için size verilen cevaplama süresi 80 dakikadır.

Örnek: Alfabemizde kaç tane sessiz harf vardır?

- A) 4 B) 8 C) 16 D) 21 E) 29

Doğru cevap “D” seçeneğidir; o halde doğru cevabı cevap anahtarı üzerinde işaretleyiniz.

- A) B) C) D) E)

SORULAR

Yanm yüzyıl önce ülkemizde ulusal egemenlik yolunda atılan adım, o çağın gerçeklerine göre çok ileri bir adımdı. Unutmamak gerekir ki 1920'lerin dünyasında ulusların büyük çoğunluğu yabancıların egemenliği altındaydılar. Ulusal yönden egemen ülkelerde ise yönetim halkın değil, küçük bir azınlığın tekelindeydi. Şimdi Batı demokrasisinin belli başlı temsilcileri sayılan uluslar o dönemde genellikle burjuvazi, yani seçkinler tarafından yönetiliyordu. Bazıları ise dikta rejimine ya geçmişti ya da geçmek üzere idi. O günkü dünyanın bu koşullarını hatırlamak, yanm yüzyıl önce Mustafa Kemal önderliğinde atılan adımın değerini anlamak bakımından değerlidir.

Atatürk'ün gerçekleştirmek istediği ulusal egemenlik yalnız dışarıya dönük değildi. Savaş alanlarında ve barış masalarında yapılan mücadeleler sonunda yabancıların yurdumuza kumak istedikleri ipotekleri kaldırmakla, Türkiye dışarıya karşı egemen bir ülke olmuştu. Ama Atatürk, egemenliği sadece bu anlamda almamış, ulusal egemenliğin hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olacağı bir rejimde gerçekleşeceğini düşünmüştü. Ülkenin yönetimini monarşinin, burjuvazinin, seçkinlerin tekelinden çıkarıp halka, halkın temsilcilerine mal etmek üzere giriştiği atılımlar bu düşünceyi apaçık yansıtmaktadır. Gerçi o dönemde tek dereceli seçime geçilmemiş, tek partili rejimde karar kılınmış, demokratik hak ve özgürlüklerin bir bölümü kısıtlı kalmıştır. Bunlar Atatürk'ün Türkiye'yi gerçek anlamda demokratik bir ülke haline getirmek hedefine aykırı durumlar sayılmamalıdır. Atatürk gerçekçi bir lider olarak ülkemizin o çağlardaki koşullarını dikkate almış, demokrasi hedefine buna göre yönelmiştir. Ve bu yöneliş –yukarıda belirttiğimiz gibi- o günkü dünyanın en ileri demokratik akımlarından biri olmuştur.

Atatürk'ün köylüleri, işçileri, kadınları aday gösterip milletvekili seçtirmesi Millet Meclisini bir seçkinler heyeti değil, doğrudan doğruya halktan gelen temsilcilerden kurulu bir organ olarak görmek istediğinin açık belirtisidir.

Ülkemizin o günkü koşullarına rağmen çok partili rejim denemesine girişmesi, aslında tek parti yönetimini benimsemediğini, o tür rejimleri uygun görmediğini göstermektedir.

Çankaya Köşküne, Dolmabahçe Sarayına kapanmayıp sürekli olarak yurdu gezmesi halkla doğrudan doğruya temas etmesi, halkın isteklerini, dileklerini öğrenmek onları gerçekleştirmek isteğinin, halka dayanan bir yönetici olmak azminin ifadesi değil midir?

Kısacası Atatürk, 1920'lerin dünya ve Türkiye koşullarında demokratik bir rejim için düşünülebilecek atılımların en ilerisini yapmış ve ulusal egemenlikten ne anladığını, hedefin ne olduğunu apaçık göstermiştir.

Abdi İpekçi

(1'den 7'ye kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

1. Yukarıdaki parçaya en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) 1920'lerin Dünyası
- B) Demokrasi Nedir?
- C) Ulusal Egemenlik
- D) Atatürk'ün Yaşamı
- E) Savaş Yılları

2. Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türkiye'nin yönetimi monarşi, burjuvazi ve seçkinlerin tekelinden çıkarılmalı ve doğrudan doğruya halktan gelen temsilcilere bırakılmalıdır.
- B) Çok partili rejim ülkelerin yönetiminde denemesi gereken bir yöntemdir.
- C) Ülkeler demokratikleşmek için askeri birliklerinden yardım almalıdırlar.
- D) Atatürk, Türkiye'yi birçok batılı ülkeden önce demokratikleştirmiştir.
- E) Ulusal egemenliğin sağlanması için Türkiye'nin hakimiyeti, içte ve dışta, halkın temsilcilerine bırakılmalıdır.

3. Ulusal egemenlik adına aşağıdakilerden hangisi önemli bir adım olarak değerlendirilmeyebilir?

- A) Yabancıların yurdumuza kurmak istedikleri ipoteklerin kaldırılması
- B) Egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir düşüncesinin gelişmesi
- C) Atatürk'ün sürekli olarak yurdun dört bir tarafını gezmesi
- D) Atatürk'ün köylüleri, işçileri, kadınları aday gösterip milletvekili seçmesi
- E) Çok partili rejim denemelerine girişilmesi

4. Parçada "Atatürk, 1920'lerin dünya ve Türkiye koşullarında demokratik bir rejim için düşünülebilecek atılımların en ilerisini yapmış" sözü ile Atatürk'ün hangi özelliği vurgulanmak istenmiştir?

- A) Atatürk'ün dikta rejimine karşı bir insan olduğu
- B) Atatürk'ün ülkesi için en iyiyi keşfedebilen bir insan olduğu
- C) Atatürk'ün Batılıların ihtiyaçlarını bilen bir önder olduğu
- D) Atatürk'ün laikliği benimsemiş bir devlet yöneticisi olduğu
- E) Atatürk'ün ülkesi için her türlü fedakarlığı yapabilecek bir lider olduğu

5. Yukarıdaki parçanın yazın türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Makale
- B) Deneme
- C) Anı
- D) Tartışma
- E) Öykü

6. Parçada geçen, "Ulusal yönden egemen ülkelerde ise yönetim halkın değil, küçük bir azınlığın tekeliindeydi." cümlesinde altı çizili sözcüğün yerine aşağıdakilerin hangisi getirilemez?

- A) İdaresindeydi
- B) Elindeydi
- C) Kontrolündeydi
- D) Yönetimindeydi
- E) Yürütmesindeydi

7. Parça ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Yazar görüşünü geniş halk kitlelerine sunarken yol gösterici bir rol üstlenmiştir.
- B) Yazar yazısında düşüncelerini kanıtlamak için belgelerden ve atasözlerinden yararlanmış.
- C) Yazar bir sorun üzerinde yaptığı incelemelerle ilgili durumu ve sonucu etkilemeye çalışmıştır.
- D) Yazar güncel bir olayla ilgili özel görüşüne yer verip, kendi düşüncelerinin diğer yazarlardan üstün olduğunu vurgulamıştır.
- E) Yazar görüş ve düşüncelerini karşılıklı sohbet biçiminde okuyucuya aktarmış ve kendi anılarına yer vermiştir.

KALABALIK VE TENHA

Genellikle ön plan, geri plan olarak anlıyorum şiiri. Ön planda, yani yakın mesafede hayatın görüntüleri vardır, kendi hayatımız, toplum hayatı, toplum ve dünya sorunları var. Peki, arka plana ne kalır diyeceksiniz! Kendimiz kalırız. Bölünmüş, ilişkilerde dağılmış bizden ne kalmışsa, o vardır geri planda. Tasarrufları, yağmaları önlemiş, direnmiş, kaybolmamış ayrıcalığımız, kişiliğimiz kalır. Geri plan bir bilançodur, bir muhasebedir. Hürriyetimize ancak orada kavuşuruz. Montaigne, yalnızlık üzerine bir denemesinde bir dükkandan söz eder. Gündelik hayatın gürültüleriyle dolu, alışveriş yüklü bir dükkan. Ve biz oradan oraya, bir müşteriden ötekine koşan, işi başından aşkın bir tezgah tar ya da dükkan sahibiyizdir. Ama yalnızca bu telaşlı gün boyu o dükkan, bizim saadetimiz olabilir mi? Hayır! Dükkanın arkasında tamamen bizim, küçük bir odamız olmalı. Zaman zaman oraya sığınmalı, gerçek hürriyetimize, o kısa aralıklarla orada kavuşmalıyız. Orada kendimizle konuşur, susar, düşünür, dinleriz. Orası bir kurtuluştur bazı mecburiyetlerden. Montaigne söyler bunları. Tam bu kelimelerle değil tabii, o güzel söyler. Şiir deyince ben de böyle kalabalık bir dükkanın arkasında, küçük, تنها, gönülümce bir odayı düşünüyorum.

Behçet Necatigil

(8'den 13'e kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

8. Bu yazıda vurgulanmak istenen asıl düşünce aşağıdakilerden hangisidir?
 A) Şiir kalabalık bir dükkanın arkasındaki küçük ve تنها bir odaya benzer.
 B) Şiir bazı mecburiyetlerden kurtuluş yoludur.
 C) Şiir insan ve toplum hayatını konu alır.
 D) Şiir görünenlerin ardında gizli anlamlar taşır.
 E) Şiirde ön plan arka plana göre daha baskındır.
9. Aşağıdakilerden hangisi parçadaki bilgilerle cevaplanabilecek sorulardan biridir?
 A) Montaigne'e göre şiir nedir?
 B) Dünya sorunları şiirlerde hangi felsefik bakış açısı ile ele alınır?
 C) Şiirde geri planda yaygın olarak insan duygularından hangileri işlenmektedir?
 D) Şiirde geri plan insan için neyi ifade eder?
 E) Şiirde ön planla geri planın benzerlikleri nelerdir?
10. "Şiirin ön planında hayatın görüntüleri vardır, kendi hayatımız, toplum hayatı, toplum ve dünya sorunları vardır." cümlesinden aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?
 A) Şiirin ön planında insanın iç dünyası, duyguları ve hayalleri vardır.
 B) Şiirin ön planında insanın yaşadıkları, gördükleri, gözlemleri ve anıları yer alır.
 C) Şiirin ön planında toplumun değer yargıları ve kuralları vardır.
 D) Şiirin ön planında dünyayı ilgilendiren evrensel konular yer alır.
 E) Şiirin ön planında toplumu meydana getiren bireylerin düşünceleri ve doğruları belirtilir.
11. Yazar son satırdaki sözlerini aşağıdakilerden hangisiyle sürdürebilir?
 A) İşte o zaman şiirlerimde kendimi özgürce ifade edebilirim.
 B) O odada tek başıma kalabilirim.
 C) Böylelikle özgürlüğümü doyasıya yaşayabilirim.
 D) Yalnızlığım şiirlerime anlamlı bir etki sağlayacaktır.
 E) O oda gösterişli eşyalarla dolu olmalıdır.
12. Yazar hangi iki kavram arasında benzetim kumuştur?
 A) Şiirde ön plan- Şiirde arka plan
 B) Şiir- İnsan
 C) Şiir- Dükkan
 D) Şiir- Yalnızlık
 E) Şiir- İnsan Kişiliği
13. I- Genellikle ön plan, geri plan olarak anlıyorum şiiri.
 II- Geri plan bir bilançodur, bir muhasebedir.
 III- Montaigne, yalnızlık üzerine denemesinde bir dükkandan söz eder.
 IV- Gündelik hayatın görüntüleriyle dolu alışveriş yüklü bir dükkan.
 V- Peki, arka plana ne kalır diyeceksiniz.

Yukandaki, numaralandırılmış cümlelerden hangisi metinde kendinden önceki cümle ile bağlantılı bir durumdadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Mademki ölümün önüne geçilemez, ne zaman gelirse gelsin. Sokrates 'e, "Otuz zalimler seni ölüme mahkum ettiler" denildiği zaman: "Tabiat da onları!" demiş. Bütün dertlerin bittiği yere gideceğiz diye dertlenmek ne budalalık!

Nasıl doğuşumuz, bizim için her şeyin doğuşu olduysa, ölümümüz de her şeyin ölümü olacak. Öyle ise, yüz sene daha yaşamayacağız diye ağlamak, yüz sene evvel yaşamadığımızı ağlamak kadar deliliktir. Ölüm, başka bir hayatın kaynağıdır. Bu hayata gelirken de ağladık, eziyet çektik; bu hayata da eski şeklimizden soyunarak girdik.

Başınıza bir defa gelen şey, büyük bir dert sayılmaz. Bir anda olup biten bir şey için, bu kadar zaman korku çekmek akıl kârı mıdır? Ölüm, uzun ömürle kısa ömür arasındaki farkı kaldırır, çünkü yaşamayanlar için zamanın, uzunluğunu kısası yoktur. Aristo, Hypanis ırmağının suları üstünde bir tek gün yaşayan küçük hayvanlar bulunduğunu söyler. Bu hayvanlardan, sabahın saat sekizinde ölen genç, akşamın saat beşinde ölen ihtiyar sayılır. Bu kadarcık bir ömrün bahtsızını, bahtsızını hesaplamak hangimizi gülünç etmez? Ama, ebediyetin yanında, dağların, nehirlerin, yıldızların, ağaçların, hatta bazı hayvanların ömrü yanında, bizim hayatımızın uzunluğunu, kısası da o kadar gülünçtür.

Tabiat bunu böyle istiyor. Bize diyor ki: "Bu dünyaya nasıl geldiyseniz, öylece çıkıp gidin. Ölümden hayata geçerken duymadığımız kaygıyı ve korkuyu hayattan ölüme geçerken duymayın". Ölümünüz varlık düzeninin, dünya hayatının şartlarından biridir. İnsanlar, birbirini yaşatarak yaşarlar. Ve hayat meşalesini, koşucular gibi, birbirlerine devrederler.

Hayatta edeceğiniz kâr ettiyseniz, doya doya yaşadıysanız güle güle gidin.

Montaigne, Çev. Sabahattin Eyuboğlu

(14'den 19'a kadar olan sorular yukandaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

14. Bu parçaya en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A)Ölümsüzlük B)Ölüm Sonrası C) Ölüm Hazırlanma D)Ölüm Üstüne E)Ölüm Özgürlüğü

15. Yazar, Aristo'nun Hypanis ırmağının suları üstünde bir tek gün yaşayan küçük hayvanların hayatı ile ilgili örneğini ne amaçla vermiş olabilir?

- A) Gençlik ve yaşlılık kavramlarının göreceli olduğu ve canlıların türlere göre değişiklik gösterebileceğini vurgulamak için
B) İnsan ömrü ile hayvanların ve tabiatın ömrünü karşılaştırmak için
C) Genç ölmek bir şanssızlıktır, yaşlı ölmek şanstır şeklinde değerlendirmelerin bir anlam ifade etmediğini belirtmek için
D) Hayvanların ömrünün insanlardan kısa olduğunu örneklendirmek için
E) Ölümden korkmak, onun için endişelenmek insanı dertlendirmekten öteye gitmez düşüncesini kanıtlamak için

16. Yazar aşağıdakilerden hangisiyle nitelenemez?

- A) Kolayca korkmayan
B) Tartışmacı
C) İnsanları sorgulayan
D) Kendine güvenen
E) Duygularına yer vermeyen

17. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi parçanın ana düşüncesini en iyi şekilde karşılamaktadır?

- A) Ölümü gören hastalığa razı olur.
B) Ölenle ölünmez.
C) Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
D) Ölümün insanı ne zaman bulacağı belli değildir.
E) Ölüm, kalım bizim için.

18. Yukarıdaki denemenin yazarı Fransız Montaigne'dir. Montaigne, Batı edebiyatının en büyük deneme yazarı ve bu türün kurucusu kabul edilir. Montaigne'in denemeleri toplumlara mal olmuş, birçok dile çevrilmiş ve büyük bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Denemeler günümüzde de halen önemini yitirmemiş ve güncelliğini koruyabilmiştir. Bu durumun esas nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Denemelerin diğer dillere çok kolay çevrilebilir özellikte olması.
- B) Denemelerde Montaigne'in kimseye benzemeden herkes olması ve dünya ile bağdaşır kendine özgü kalması.
- C) Denemelerin evrensellik özelliği taşıması ve din, dil, ırk ayrımı olmaksızın her insana hitap etmesi
- D) Denemelerde Montaigne'in içten bir dil kullanmış olması
- E) Montaigne'in denemelerinde yeni düşünce adı verilen bir amacı gütmesi yani insan bilincinin insanı ve doğayı serbestçe tanıma çabasını ele alması.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "kâr" sözcüğü parçadaki "Hayatta edeceğiniz kân ettiyseniz doya doya yaşadysanız güle güle gidin" cümlesindeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Paramın getirdiği kâr benden çok onu mutlu etti.
- B) Bu iş senin kârın değil.
- C) Kadına hiçbir ilaç kâr etmedi.
- D) Adamı çalışırken izlemenin bana ne kân ne de zarar oldu.
- E) Bu sene meyvecilik iyi kâr getirdi.

Hemen her akşam eve içim sıkkın dönüyorum. Niçin? Bu niçinin cevabı yok. Bir içim mi sarpa sardı? Bir yerim mi ağnyor? Birisiyle mi çatıştım? Hayır... Sadece içim sıkkın.'

Belki siz de benim gibisiniz. Belki herkes, bütün vatandaşlar böyle, sebepsiz bir bunaltı içindeler...

Hayır, hayır, bu üzüntülerin sebebi mi yok dedim?
Evet sebebi yok, amma sebepleri var.

Dikkat ediyorum: Bizim bütün büyük şikayetlerimiz, bir küçük şikayet toplamıdır. Ruhumuzun kumbarasını, hemen hemen hiçbir değeri kalmayan metelikler gibi, metelik kıymetini aşmaz gündelik şikayetlerimiz dolduruyor.

Eğer, bir "ilm-i sima" uzmanı, akşam karanlığında yüzümüzde satır satır uzanan çizgileri okusa, ne küçük, ne değersiz, ne hiçten dertler dinleriz:

İskele kapısını geç açan memur, gişede bulunmayan biletçi, tramvayı durdurmayan vatman, sokağı suratınıza süpüren temizlik işçisi, fazla para isteyen şoför, parmakları kokan berber, karası ellerinize sivaşan gazete, merhametinizi iğrendiren dilenci...

İşte Tanrının günü, ruhumuzun kumaşını delik deşek eden güveler. İnsan denen büyük kıymeti, küçük ihmallerin kurbanı olmaktan kurtarmalıyız.

Yusuf Ziya Ortaç

(20'den 23'e kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

20. Aşağıdakilerden hangisi yazarın beklentisini en iyi şekilde ifade etmektedir?

- A) İnsanların içini sıkan etkenlerin nedenlerinin bulunulması
- B) İnsanın nedeni olmayan bunaltılarına farklı çözümler getirilmesi
- C) Günlük yaşamımızda bizi rahatsız edebilecek bütün sorunların ortadan kaldırılması
- D) Ruhumuzu kötü yönde etkileyen tüm nedenlerin önlenmesi
- E) İnsanın küçük sorunları büyütüp kendini olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilmesi

21. Parçanın yazarı aşağıdakilerden hangileriyle nitelendirilebilir?

I- Kararsız II- Eleştiren III- Şüpheli IV- Çözüm arayan V- Duygusal

- A) I, II, IV
- B) II, IV, V
- C) I, III
- D) I, III, IV
- E) II, IV

22. Parçada geçen "çatışmak" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde uzlaşmazlık anlamında kullanılmıştır?

- A) Çatışma sırasında çevredeki evlere zarar verilmedi.
- B) Öğrenciler tartışırken birçok konuda çatıştıkları gözlemlendi.
- C) Günümüzde insanlar arasında sık sık iletişim çatışmaları yaşanmaktadır.
- D) Adamın sözleri ile davranışları çatışıyor.
- E) Çatışma, tarafların pes etmesiyle sonlandı.

23. Parçada geçen, "İş sarpı sarmak" deyiminin açıklaması aşağıdaki cümlelerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) İşin yolundan sapması, amacından ayrılması
- B) İşte çok kişinin bilmediği yönler olması
- C) İşin sonuçlanması için çok zor engellerle karşılaşılması
- D) İş içinde hile, düzen ve oyun olması
- E) İşin mutlak surette başarılı olması için engelleri yenmeye gayret gösterilmesi

GÖRGÜ

Bir dalkavukluk nezaketi vardır ki, güzel değildir. Ama zaten o nezaket de değildir. Bana öyle geliyor ki, bile bile yapılan şeylerin hepsi nezaketin dışında kalır. Örneğin, gerçekten nazik bir adam, kötü ve huysuz bir insana kötü davranıp hatta şiddet de gösterebilir. Bu nezaketsizlik değildir. Düşünerek yapılan iyi davranış da nezaket değildir. Hesaplı övmeler nezaket değildir. Nezaket, yalnızca düşünmeden yapılan ve bizim ifade etmeyi düşünmediğimiz birtakım şeyleri içeren hareketlere denir.

Aklına geleni yapan, aklına geleni söyleyen, hemen ilk hissine kendini kapıran, daha ne hissettiğini bile anlamadan; hayret, iğrenme, haz hislerini ifade eden adam, nezaketsiz bir adamdır, bu tür bir kişi, nezaketsiz biridir. Böyle biri, sürekli özür dilemek zorunda kalır. Çünkü kasit olmadan başkalarını rahatsız eder, üzer.

Farkında olmadan anlattığı şeylerle birini gücendirmek, hoş bir şey değildir. Nazik adam, iş işten geçmeden rahatsız ettiğini fark edip derhal yolunu değiştirir. Ama, neler söyleyeceğini ve neler söylemek gerektiğini önceden tahmin etmek, daha büyük bir nezaketsizliktir. Bütün bunlar, istemeden kötülük etmemek içindir. Çünkü, amacı, tehlikeli bir insanı bam telinden yakalamaksa, bunu yapmakta serbesttir. O zaman hareketi nezaketten çok ahlak konusunu ilgilendirir.

Nezaketsizlik her zaman beceriksizliktir. Birine yaşını hissettirmek kötü bir şeydir; ama bunu istemeden, işaretle, yüz ifadesiyle ya da düşünülmemiş bir sözle yapmış olan, nezaketsizlik etmiş demektir. Birinin ayağına basmak, kasten yapılmışsa bir terbiyesizliktir; istemeyerek yapılmışsa nezaketsizliktir. Nezaketsizlikler, beklenmedik olaylardır. Nazik adam bunlardan sakınır ve ancak dokunmak istediği şeye dokunur; onun için de iyi dokunur. Nazik, kesinlikle dalkavuk demek değildir.

Demek oluyor ki, nezaket bir alışkanlık işidir. Nezaketsiz adam, yapmak istediğinden başka türlü şeyler yapan insandır. Söylemek istediğinden başka şeyler söyleyen ya da kaba tonu, gereksiz yere yükseltmiş sesiyle tereddüt ya da kekelemeyle, kastettiğinden başka anlamlar hissettiren insandır. Onun için, nezaket de eskrim gibi öğrenilebilir. Atak bir adam, kasıtlı taşkınlıklarla ne dediğini bilmeden bir şeyler söyleyen adamdır. Bir sıkılığansa, atak olmak isteyen, fakat hareket ve sözlerin önemini hissettiği için ne yapacağını da bilmeyen adamdır. Bu nedenle de bir şey söylememek, bir şey yapmamak için ezilip büzüldüğünü görürsünüz. Kendi üzerinde harcadığı bu büyük çaba onu titreyen, terleyen, kıpkırmızı kesilen ve doğal halinden daha beceriksiz bir insan haline koyar. Hiç kimseyi gücendirmeyen bir hareket ve söz rahatlığı mutlu olmak için çok önemli bir meziyettir. Bu yaşama sanatı bunu hiçbir zaman ihmal etmemelidir.

Alain

(24'ten 31'e kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

24. Aşağıdaki yargılardan hangisinde metnin özeti en iyi şekilde verilmiştir?
- A) Nezaket, görgü kurallarından bir tanesidir. Bir alışkanlıktır ve öğrenilebilir. Hayatta mutlu olmak için çok önemlidir.
- B) Nezaket, planlı olarak yapılmayan ve dile getirmeyi düşünmediğimiz birtakım şeyler ifade eden hareketlere denir. Mutluluk için vazgeçilemeyenlerdendir.
- C) Nezaket, toplum içinde uyulması gereken saygı ve incelik kurallarının bütünüdür. Bir başka deyişle yaşam bilgisi, mutluluk gereğidir.
- D) Nezaket, gerçeklerle doğrudan doğruya etkileşim sonucu birincil elden gözlemlerle edinilmiş yaşam tecrübesidir.
- E) Nezaket, çevremizdekilere karşı özel olarak gösterdiğimiz sevgi ve bağlılık duygusudur.
25. Yazara göre aşağıdaki davranışlardan hangisi nezaketsizlik sayılmaz?
- A) Kabalık yapan birine gereken şekilde karşılık vermek
- B) Hiç düşünmeden ağzına geleni söylemek
- C) Farkında olmadan arkadaşını kırmak
- D) Kaza ile birinin ayağına basmak
- E) Söylemek istediğinden başka şeyler ifade etmek
26. Aşağıdakilerden hangisi sıkgan adamın özelliklerinden biri değildir?
- A) Birçok konuda kararsız olmak
- B) Kişilerle ilişki kurarken çekingen davranmak
- C) Olaylar konusunda söyleyecek sözü olmamak
- D) Atak olmayı istemek
- E) Çoğu zaman doğal halinden farklı davranmak
27. Parçaya göre nezaketin toplum hayatına ne gibi etkisi vardır?
- A) Toplumun ahlak yapısında farklılaşmalar sağlar.
- B) Toplumun gelenek ve görenekleri değişir.
- C) Toplumlar arası savaşlar en alt düzeye iner.
- D) Toplumdaki bireyler daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler.
- E) Toplumda bireyler arası güvensizlik ortadan kalkar.
28. Yazar konunun aktarmında aşağıdaki kavramların hangilerinden yararlanmışır?
- I- Görgüsüzlük II-Vıcdan III-Saygı IV-Ahlak V-Kibarlık
- A)Yalnız I B) I, IV, V C) II, III, IV D) II, III E) I, II, III, IV, V
29. Parça ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangileri yanlıştır?
- I- Yazar metni bir kimse ile konuşuyormuş gibi yani karşılıklı konuşma havası içinde kaleme almıştır.
- II- Yazar belge ve kanıtlara dayanarak konuyu aktarmıştır.
- III- Yazar karşıtlıklardan yararlanarak düşüncelerini savunmuştur.
- IV- Yazar kişisel duygu ve düşüncelerinin dışına çıkmayı başaramamıştır.
- V- Yazar bir konudan diğerine atlayarak birçok kavramın üzerinden geçmiştir.
- A) Yalnız V B) II, IV C) II, IV, V D) I, III, IV E) I, II, III, IV, V
30. Parçada geçen , "Nezaket, yalnızca düşünmeden yapılan ve bizim ifade etmeyi düşünmediğimiz bir takım şeyler ifade eden hareketlere denir." cümlesi ile aşağıdaki anlatım biçimlerinden hangisine başvurulmuştur?
- A) Açıklama B) Tanımlama C) Betimleme D) Ömeklendirme E) Dolaylama

31. Parçada geçen, " Nazik adam, iş işten geçmeden rahatsız ettiğini fark edip derhal yolunu değiştirir." cümlesindeki 'iş işten geçmeden' deyiminin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Her şeyi düşünerek
 B) Farkında olmadan
 C) Vakit geçmeden
 D) Karşısındaki bilmeden
 E) En erken zamanda

Edebiyat konusunda görüş açımızı, şahsi inançlarımızı bir kenara bırakıp edebi eserleri topluma yapacakları hizmet açısından değerlendirmeye çalışmalıyız. Eğer biz okuyucular dini ve ahlaki inançlarımızı bir yana bırakıp okuduğumuz eserleri sırf bizi eğlendirdikleri için seçtiğimizi zannediyorsak yanılıyoruz. Yazar, o eseri yazmaktaki amacı ne olursa olsun uygulamada böyle bir ayrım yapmaz. O, bizi bütün benliğimizle etkilemeyi düşünür ve biz de, benliğimizi meydana getiren bütün unsurlarla, istesek de istemesek de, onun etkisi altında kalırız. Yediğimiz her şeyin hazım esnasında lezzetinden başka etkileri de olduğu gibi, okuduklarımızın ve işittiklerimizin bize verdiği zevkten başka etkileri de vardır.

Gençlik yıllarında okuduğumuz eserlerin üzerimizdeki etkilerini vicdanımızın sesine kulak vererek değerlendirirsek, görürüz ki, bu eserler, edebi zevkimizi tatmin etmenin dışında, bizi pek çok şekilde etkilerler. Bu yıllarda, herkesin, okuduğu eserlerin saptırıcı etkisinde kaldığı anlar olmuştur. Bu olumsuz etkileniş, geçici de olsa, gençlik yıllarımızda daha hassas olduğumuzdan değildir. Sadece yazarın daha kuvvetli olan kişiliği, henüz gelişmemiş olan bir kişiliği istila etmekte, onu olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı etki kişilik gelişmesi gecikmiş yaşlılarda da görülebilir. Bir süre için, belli bir yazar, sonra diğerleri, kişinin tüm benliğine hakim olabilir ve nihayet aynı kişilikte birbirlerini etkilemeye başlarlar.

Edebi eserlerin yardımıyla, hayat hakkındaki görüşlerimizi, dolaysız bir şekilde artırdığımız doğru değildir. Dolaysız kazanılan hayat bilgisi, insanın kendi tecrübesinin mahsulüdür. İnsanların nasıl davrandıkları, nasıl oldukları konusunda varacağımız genellemelere kendi başımızdan geçen olayların sonucunda varırız. Okuduğumuz kitaplardaki kişilerin tecrübeleri, o eserlerin yazarlarının hayat bilgileri hakkındadır, hayatın kendisi hakkında değildir. Herhangi bir eserdeki olaylardan, gerçekteki, gözümüzün önündeki olaylardan olduğu kadar etkilenirsek, edindiğimiz bilginin en az yarısı gerçekten uzak olur. Fakat "Bu eser bize müşahade edebilen bir kişinin hayat görüşünü veriyor" diyebiliyorsak, kendi hayat görüşümüzü ondan ayırt edebiliyorsak, yazarın değişik bir kişi olduğu için, bizimkinden farklı şeyler üzerinde durup farklı bir düzenleme içinde, bizimkinden apayrı bir dünya görüşü verdiğini kabul edebiliyorsak, okuduklarımızdan bir şeyler kazanacak duruma gelmişiz demektir. Bu yazarlardan, onların hayat görüşlerini kendimizinkinden ayırt edebilecek olgunluğa eriştiğimiz zaman, bir şeyler öğrenmeye başlarız.

T. S. Eliot.

(32'den 40'a kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

32. "Yukarıdaki metne göre, bir yazarın edebi eser yazmaktaki asıl amacı " ifadesi aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanabilir?
- A) okuyucuyu eğlendirmek ve dinlendirmektir.
 B) okuyucunun benliğini etkilemektir.
 C) toplumu hizmet açısından değerlendirmektir.
 D) yaşam deneyimlerini okuyucu ile paylaşmaktır.
 E) insanları birbirine yaklaştırmak ve hayatı daha kolay, güzel, yaşanılır kılmaktır.
33. Yukarıdaki metnin başlığı aşağıdakilerden hangisi olabilir?
- A) Edebiyatımız
 B) Edebi Eserlerin Konusu
 C) Edebiyat Üzerine Düşünceler
 D) Edebiyatın Temelleri
 E) Edebi Eser ve Biz

34. Parçada geçen, "Edebi eserlerin yardımlarıyla, hayat hakkındaki görüşlerimizi dolaysız bir şekilde artırdığımız doğru değildir." cümlesi ile anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Edebi eserler aracılığıyla doğrudan doğruya kendi yaşamımıza ilgili bilgiler edinemeyiz yani başka yaşamları örnek alarak kazanımlar ediniriz.
 B) İnsanlar edebi eserler aracılığı ile bazı durumlarda hayat tecrübesi edinebilir bazı durumlarda ise edinemez.
 C) İnsanlar kendi başlarından geçen olaylar sonunda hayat görüşü edinir. Hayat bilgisi ancak hayat tecrübesi ile kalıcı bir şekilde öğrenilebilir.
 D) Edebi eserler hayatımızda önemli bir yere sahiptirler.
 E) Edebi eserler doğrudan doğruya hayata ilgili görüşlerimizi etkileyemezler.
35. Metne göre iyi bir okuyucuyu diğerlerinden ayıran en önemli özellik aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Kendi hayat görüşünü yazarınkinden ayırt edebilmek
 B) Okunan kitaplardaki kişilerin hayatlarından ders çıkarmasını bilmek
 C) Yazarın apayrı bir dünya görüşü verdiğini kabul edebilmek
 D) Okunan bir edebi eserin insanın önünde yepyeni ufuklar açtığını bilmek
 E) Edebi eserin toplum için vazgeçilemez bir değer olduğunu kabul etmek
36. Metne göre aşağıdakilerden hangisi edebi eserin özellikleri arasında yer almaz?
- A) Okuyucusuna edebi bir zevk veren
 B) Zaman zaman eğlendirici özellikler taşıyan
 C) Anlatılmak istenen mesajın daha etkili olması için özel bir metot kullanan
 D) Yazılı veya sözlü şekillerde karşımıza çıkan
 E) İnsanı gerçek yaşamın kötülüklerinden uzaklaştıran
37. Yazara göre okunulan bir kitaptan olumsuzca etkilenmek aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?
- A) Okuyucunun hayat tecrübesiyle
 B) Okuyucunun genç veya yaşlı olmasıyla
 C) Edebi eserin anlaşılabilirliğiyle
 D) Okuyucunun kişilik özelliğiyle
 E) Yazarın kişilik özelliğiyle
38. Metinde aşağıda belirtilen anlatım biçimlerinden hangisine başvurulmamıştır?
- A) Betimleme B) Açıklama C) Benzetme D) Örneklendirme E) Karşılaştırma
39. "Gençlik yıllarında okuduğumuz eserlerin üzerimizdeki etkilerini vicdanımızın sesine kulak vererek değerlendirecek, görürüz ki, bu eserler edebi zevkimizi tatmin etmenin dışında bizi pek çok şekilde etkilerler." cümlesinde geçen 'kulak vermek' deyiimi hangi anlamda kullanılmıştır?
- A) Hatırlayarak B) Hesaba katarak C) Dikkate alarak D) Düşünerek E) Duyarak
40. "İnsanların nasıl davrandıkları, çoğunlukla nasıl oldukları konusunda varacağımız genellemelere, kendi başımızdan geçen olayların sonucunda varırız." cümlesinde geçen 'genelleme' sözcüğünün anlamı aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?
- A) Belli sayıda olaya ya da bunlardan çıkarılan sonuca dayanarak genel yargılamalara varma işi
 B) Kavramlar arasındaki nesnel ilişkileri açığa çıkarmak
 C) Uygulama ile doğrulanması gereken ya da beklenen bir öneri
 D) Duygu ve düşüncelerin ya da genellikle ruhsal durumun dışı vurulması ya da dış görünümü
 E) Gözlem, araştırma ve incelemelerden elde edilen sonuçların her biri

(Ek-5) Yazınsal Metinleri Anlama Testi**YÖNERGE**

- Test, anadili eğitiminde, “Yazınsal Metinler” i kullanarak okuduğunu anlama becerisini ölçmek için hazırlanmıştır.
- Size dağıtılan soru kitapçığı 40 sorudan oluşmaktadır.
- Cevaplamaya istediğiniz sorudan başlayabilirsiniz.
- Cevaplamaya geçmeden önce, cevap anahtarı üzerinde size ayrılan yere adınızı ve soyadınızı yazmayı unutmayınız.
- Cevap kağıdına yazılacak her türlü yazıda ve yapılacak bütün işlemlerde kurşun kalem kullanılacaktır.
- Soru kitapçığına kesinlikle herhangi bir işaretleme yapılmamalıdır.
- Soruları cevaplamada hem doğruluk hem de hız önemlidir. Bu nedenle size zor görünen sorular üzerinde fazla zaman harcamayıp başka sorulara geçiniz. Zamanınız kalırsa cevaplayamadığınız sorulara yeniden dönersiniz.
- Soru kitapçığındaki her sorunun sadece 1 doğru cevabı vardır. Bir soru için birden fazla cevap işaretlenmişse o soru yanlış cevaplanmış sayılacaktır.
- Bu test için size verilen cevaplama süresi 80 dakikadır.

Örnek: Alfabemizde kaç tane sessiz harf vardır?

- A) 4 B) 8 C)16 D) 21 E) 29

Doğru cevap “D” seçeneğidir; o halde doğru cevabı cevap anahtarı üzerinde işaretleyiniz.

- A) B) C) D) E)

SORULAR

"Kavağın altına" demişti. "Beni o, sahildeki kavağın altına gömün.

Kavak zaten kulübesinin uzağında değildi. Sahile bakan dik yamacın üstünde, dağ çiçekleriyle böğürtlenlerin sarmaş dolaş oldukları vahşi bir kırılığın ortasında idi.

İhtiyar, elinde tespihi, her akşam onun altında oturur, denizin aşağıda kumluğu tatlı tatlı yalayışını seyrederdi.

İşte şimdi mezarını yine o kavağın gövdesi gölgeleyecek, yine dalgalar ayak ucunda o çok sevdiği besteyi söyleyecekti.

Böylece yaz geçti. Güz geçti. İkbahar gelip de mayıs güneşi bir genç kızinkine benzeyen ılık nefesini tabiata hohlayınca bademler birden beyazlara büründü. Kirlar kokularını süründü. Deniz aniden duruldu. O sakin mavisini yeniden buldu.

Bu arada ihtiyar kavak da tomurcuklanıp, yaprak açmıştı.

Fakat köylüler bu bahar onda tuhaf bir değişiklik keşfediyorlardı. Hayır, hayır bu sade yapraklanmaktan ileri gelen o her yılki muttat değişiklik değildi... Bu öyle kolay kolay anlaşılamayan, katı olarak tespit edilemeyen ve ancak sezilebilen bir bambaşka, bir acayip gelişme idi.

Kavakta şimdi, o nebatlara mahsus görünüşten fazla bir şey, adeta insanlara has bir şey, nasıl söylemeli, sanki bir nevi hüviyet belirlemekte idi.

Kadınlardan biri: "İhtiyar" diye haykırdı. "İhtiyara benziyor kavak."

Gerçekten de kavak, sanki altında yatan ihtiyarın bütün özünü kökleriyle emip gövdesine geçirmişe benziyordu. Şekil itibarıyla yine aynı ağaçtı belki, fakat insan ona bakarken o uzun kametli, zayıf ihtiyarı görmüş gibi oluyordu.

Yaprakları bile şimdi bir başka yeşil görünüyordu. Daha munis, daha sıcak, adeta gülümseyen bir yeşil. Rüzgardan hışırdayışları bile bir başka türüydü. Ağaç yapraklarıyla dile gelmişti sanki. Durgun havalarda bir fısıldayış, rüzgarda mırıldanış, fırtınada ise homurdanış halini alan bir şeyler anlatmak istiyor gibiydi. Ne söylediği anlaşılamiyordu gerçi... Fakat onu tanıyanlar bu esrarlı hışırtilarda, ihtiyarın sesini, konuşma tarzını, hatta cümle yapısını tanımakta güçlük çekmiyorlardı.

Tevekkeli oraya gömülmek istememişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yer yüzüne atmanın yolunu bulmuştu. Hem böylece tabiatı, daha yakından, olanca haşmetiyle tadabilecekti artık... Nitekim şimdi sağlığında iken yapamadıklarını yapıyor, nezle, bronşit korkusu olmaksızın göğsünü yaz yağmurunda ıslatıp akşam rüzgarında kurutuyordu.

Eski dostlarının bu suretle tekrar aralarına kanşması, sade köylüleri değil, kuşların, bulutları, çiçekleri, rüzgarları velhasıl bütün tabiatı da sevinçlere gark etti.

Kuşlar şimdi gelip yüzüne gözüne konuyor, bulutlar bazen alçalıp alını öpüyorlardı. Onun ölümünden beri boyunları bükük duran çiçeklerse başlarını otların arasından çıkarıp yine eskisi gibi keyifli keyifli sallanmaya başladılar. Hatta öyle ki deniz bile, o karada olup bitenlere ilgisiz sanılan deniz bile, bu işe pek sevinmiş, şimdi kumsalda beyaz köpüklerini göstere göstere gülüyordu.

Haldun Taner

(1'den 11'e kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

1. Bu metin aşağıdakilerden hangisini kanıtlamak için yazılmış olabilir?
 - A) İnsanların hiç düşünmedikleri bazı durumların arkasında yatan gerçekleri onlara olağanüstülüklerle gösterme
 - B) Ağaçlar ve insanlar arasında ilişki kurarak onların birbirlerine etkileşimde bulunabileceğini kavratma
 - C) Doğum ve ölüm olayları her canlının yaşamak zorunda oldukları gerçeklerdir görüşünü destekleme
 - D) İnsanlığın basit ve günlük bir olayın yansımaları karşısında hayrete düşmesini engelleme
 - E) Bir ağaç ile bir insanın dost olabileceği görüşünü okuyucu ile paylaşma

2. İnsanların kavak ağacını ihtiyar adama benzetmiş olmalarının en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Kavak ağacındaki yapraklanma çok fazla olduğu için
 B) Geçmiş yıllardaki mutlak değişikliklerden farklı bir şeyler gözledikleri için
 C) Ağacın uzunluğu ve inceliği geçmiş yıllardan daha farklı görüldüğü için
 D) Kavağın yaprak hışırtıları insan sesine benzediği için
 E) İhtiyar, yaşadığı sürece kavağı çok sevdiği için
3. Aşağıdakilerden hangisi insanın hayattayken tabiatla içi içe yaşaması sonucu edineceği olumlu etkiler arasında yer almaz?
- A) Sağlıklı yaşam konusunda bilinçleniriz.
 B) İnsanlarla ilişkilerimiz daha iyi olur.
 C) Yaşamdan daha çok zevk alınız.
 D) Güzellik ve estetik duygularımız gelişir.
 E) İnsanın iç huzuru sağlanır ve psikolojisi düzelir.
4. Aşağıdakilerden hangisi bu metinle ilgili doğru bir ifadedir?
- A) Metindeki olaylar üçüncü kişi ağzıyla anlatılmıştır. Metinde anlatıcı dışında kişilerin gözlem ve izlenimleri yoktur.
 B) Metnin iletilisi açık bir şekilde okuyucu tarafından görülebilmektedir. Okuyucunun kendi düşünceleri ile sonuca gitmesi gerekmemektedir.
 C) Yazar, metinde, görüntülerin ötesindeki gerçeği vurgulamak ister. Metindeki olayda günlük hayatımızdaki uyguladığımız bir mantık örgüsü yoktur.
 D) Metinde, karakterlerin ayrıntılı işlenişine yer verilmiştir. Karakterler öznel olarak tasvir edilmemiştir.
 E) Metinde, zaman belirleyici herhangi bir sözcüğe yer verilmemiştir ve metnin bütünü düşünüldüğünde zaman ögesi çok büyük önem taşımamaktadır.
5. Metinde aşağıdaki anlatım biçimlerinden hangileri kullanılmıştır?
- A) Tanımlama, Benzetme, Tanık gösterme, Dolaylama
 B) Eleştirme, Betimleme, Tanımlama, Karşılaştırma
 C) Açıklama, Tartışma, Benzetme, Ömeklendirme
 D) Dolaylama, Ömeklendirme, Açıklama, Eleştirme
 E) Betimleme, Tanık gösterme, Karşılaştırma, Benzetme
6. Aşağıdaki cümlelerden hangisi giriş cümlesi olarak kullanılırsa, metnin anlam bütünlüğü bozulmaz?
- A) Uzun yıllar önce, köyün birinde yaşlı bir adam yaşamış.
 B) İhtiyar ölümünden sonra nereye gömülmek istediğini hayatta iken çok düşünmüştü.
 C) Aradan epey zaman geçti. İhtiyar adam çevresindekilere şöyle bir öğütte bulunmuş:
 D) Vaktin birinde ihtiyar bir adam varmış. İhtiyar adamın hasta yatağından söyledikleri halen unutulmamış.
 E) Bir zamanlar yaşlı bir adamla çok sevdiği bir kavak ağacı varmış.
7. Parçada geçen aşağıdaki cümlelerin hangilerinde "bir durumun ya da olayın gerçek dışı olması" anlamı vardır ?
- I- Eski dostlarının bu suretle tekrar aralarına karışması, sade köylüleri değil, kuşları, bulutları, çiçekleri, rüzgarları velhasıl bütün tabiatı da sevinçlere gark etti.
 II- Kuşlar şimdi gelip yüzüne gözüne konuyor, bulutlar bazen alçalıp alını öpüyorlardı.
 III- İşte şimdi mezarını yine o kavağın gövdesi gölgeleyecek, yine dalgalar ayak ucunda o çok sevdiği besteyi söyleyecekti.
 IV- Yaprakları bile şimdi bir başka yeşil görünüyordu. Daha munis, daha sıcak, adeta gülümseyen bir yeşil.
 V- Mayıs güneşi bir genç kızinkine benzeyen ılık nefesini tabiata hohlayınca bademler birden beyazlara büründü.
- A) II, III, V B) I, II, III, V C) Yalnız III D) I ve IV E) I, II, III, IV, V

8. " Tevekkeli oraya gömülmek istememişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yer yüzüne atmanın yolunu bulmuştu." cümlesindeki neden- sonuç ilişkisi aşağıdaki cümlelerin hangisinde görülmektedir?
- A) Kedi ağacın tepesine çıkmıştı. Incecik bir dal üzerinde güçlükle duruyordu.
 B) Ayşe Hanım uyumuştur. Kızı onu uyandıracağı sırada kendisi uyandı.
 C) Hasan, atın yelesine sıkı sıkıya yapıştı. At, önce nazlandı, sonra tırna kalktı.
 D) Atölyeye bir sessizlik çöktü. Sonra fısıltılar, fiskoslar başladı.
 E) Ali akademik kariyer yapmak istiyordu. Bu amaçla gece gündüz demeden çalıştı.
9. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi parçada geçen, " mutat, kati, nebat, tevekkeli, kamet, munis" sözcüklerinin anlamlarını sırasıyla ve doğru şekilde karşılar?
- A) Bildik, Seçkin, Canlı, Sebepsiz yere, Endam, Yumuşak başlı
 B) Farklı, Düzgün, Ağaç, Rasgele, Görünüş, İlimli
 C) Sıradan, Açık, Canlı, Nafile, Yüz, Sakin
 D) Olağan, Kesin, Bitki, Boş yere, Boy, Cana Yakın
 E) Alışılan, Belirli, Bitki, Kuru kuruya, Gövde, Uysal
10. Yazının türü aşağıdakilerden hangisidir?
 A)Anı B) Eleştiri C) Roman D) Biyografi E) Hikaye
11. Aşağıdakilerden hangisi metnin başlığı olmaya en uygundur?
 A) İhtiyar ve Köylüler
 B) Ölümünden Sonra
 C) Olağanüstü Bir Yaşam
 D) Kavak Ağacı ve İhtiyar
 E) Bir Kavak Ağacı

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

Yaş otuz beş yolun yansı eder.
 Dante gibi ortasındayız ömrün.
 Delikanlı çağımızdaki cevher,
 Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
 Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var
 Benim, mi Allahım bu çizgili yüz?
 Ya gözler altındaki mor halkalar?
 Neden böyle düşman görünürsünüz;
 Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
 Hangi resmime baksam ben değilim.
 Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
 Bu güler yüzlü adam ben değilim;
 Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
 Hatırası bile yabancı gelir.
 Hayata beraber başladığımız
 Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
 Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

(Devamı diğer sayfada)

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlamış.

Ayva sarı, nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze?
Bu kaçınıcı bahçe gördüğüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanmadın olacak.
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı

(12'den 19'a kadar olan sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

12. Şair, "Otuz Beş Yaş" şiiri ile ne anlatmak istemiştir?

- A) Zamanın hızla akıp gittiğini ve insan ömrünün kıaldığını
- B) Otuz beş yaşın insan ömrünün tam yarısı olduğunu
- C) İnsanoğlunun yaşlandıkça birtakım fiziksel değişikliklere uğradığını
- D) Yaşadığımız her anın değerini bilmemiz gerektiğini
- E) Yaşlı insanların gençlere oranla daha duygusal olduğunu

13. Şiire göre aşağıdakilerden hangisi şairin içinde bulunduğu durumla ilgili değildir?

- A) Yalnız kalmamak için her şeyi dener.
- B) Eski gücünün kalmadığına inanır.
- C) Aynada kendisini gördüğüne inanamaz.
- D) Kaygılı görüldüğünün bilincindedir.
- E) Dostlarından ayrılmak onu çok üzmiştir.

14. Şairin en belirgin üzüntüsü aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Kendisinin zamanla değişmesi, yaşlanması
- B) Dostlarını birer birer kaybetmesi
- C) Aynaların kendisine düşman olması
- D) Gençliğine bir daha asla dönemeyecek olması
- E) Herkesin bir gün bu dünyadan gidecek olması

15. Şairin bu şiirle iletmek istediği düşünceyi aşağıdaki atasözlerinden hangisi en iyi karşılar?

- A) Yaşı at pazarında sorarlar.
- B) Zaman sana uymazsa sen zamana uy.
- C) Ecele çare bulunmaz.
- D) Yaş kesen baş keser.
- E) Vakit nakittir.

16. Aşağıdakilerden hangileri şairin kaybettikleri arasında yer almaz?

I- Aşk II- Dostluk III- Huzur IV- Sağlık V- Özgürlük VI- Mutluluk

- A) I, III, V
- B) II, IV, VI
- C) IV, V
- D) I, II, VI
- E) III, IV, V

17. Şiirde geçen, "Ne dönüp duruyor havada kuşlar" dizesi ile şair neyi anlatmak istemiştir?

- A) Korku B) Yaşlılık C) Hastalık D) Karmaşıklık E) Ölüm

18. "Geç fark ettim taşın sert olduğunu

Su insanı boğar, ateş yakarmış" dizelerinde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanlar belli bir yaşa gelince gerçeklerin aynına daha iyi varırlar.
B) İnsanlar yaşlandıkça birçok şeyden daha çok korkar.
C) Yaşlılar her şeyi bildiklerini düşünür.
D) Gençken hiçbir şeyi dert etmeyiz.
E) Yaşlı insanların hayat tecrübeleri gençlere oranla daha fazladır.

19. "Delikanlı çağımızdaki cevher" dizisinde altı çizili sözcük hangi anlamda kullanılmıştır?

- A) beceriklilik B) cesaret C) yetkinlik D) deha E) başarı

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa sapanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
In cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyiyor,
Gözüne mil çekilmiş bir ama gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır,
Kaldırımlar; duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta:
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer takı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıklar!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıklar.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alımdan bu ateşi,
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl Kısakürek

(20'den 29'a kadar olan sorular yukandaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

20. Şiirin teması aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A) İnsanın bitmek tükenmek bilmeyen duyguları ve çevrenin bu duygulara etkileri
- B) Gecenin karanlığı ile birlikte kaldırımların ve tüm çevrenin insanın iç dünyasında bıraktığı izler
- C) Yaşamda insanı her an etkileyebilecek olan korkular
- D) Günlük yaşamımızda hiç önemsemediğimiz ancak sürekli kullandığımız, üzerinde koşup oynadığımız kaldırımlar
- E) Korku denince aklımıza gelebilecek tüm etkenler; gece, karanlık, yalnızlık ve kaldırımlar

21. Şair kaldırımlara verdiği değeri şiirde nasıl dile getirmiştir?

- A) Kaldırımlar alınındaki ateşi alabilecek bir arkadaştır.
- B) Kaldırımlar çilekeş yalnızların annesidir.
- C) Kaldırımlar içinde kıvrılan bir lisandır.
- D) Kaldırımlar uykusunda üzerini örttüğü yorgandır.
- E) Kaldırımlar üzerindeki yolculuğunun bitmesini istememektedir.

22. Aşağıda şiire ilgili verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

I- Şair, şiirde sözü edilen kişinin adımlarının kararlı ve hızlı bir hal alışını sözcüklerin ses özelliklerini kullanarak işlemiştir.

II- Şair şiirin bütününde sokak ortasında yürüyen insanın gittikçe artan korkusunu anlatmaktadır.

III- Şair insan psikolojisi ile çevre arasında başarılı bir ilgi kurmuştur.

IV- Şair çok başarılı bir şekilde sözcüklerle gece yarısı bir sokak tablosunu çizmiştir.

V- Şair sokaktaki görüntüleri yorumlayarak kişinin korku şiddetini ortaya koymaya çalışmıştır.

- A) Yalnız III B) II, IV C) I, II, V D) I, III, IV, V E) I, II, III, IV, V

23. "..... dörtlükten sonra kaldırımlarla kendisi arasında bir ilişki kuran bu yalnız kişi korkularını atarak kaldırımlarda bir zafer kahramanı gibi yürümeye başlar." cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Üçüncü B) Dördüncü C) Beşinci D) Altıncı E) Yedinci

24. "Yürüyorum arkama bakmadan, yürüyorum." dizesi ile yürüyen adamın içinde bulunduğu durum aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Kendine güvenir; arkasına bakmaya ihtiyaç duymaz.
- B) Adamın yalnızlığı anlatılmıştır, etrafına bakıp konuşacağı biri yoktur.
- C) Arkasına bakmadan yürümesi adamın bir an önce zafere ulaşma amacıyla olduğunu işaret etmektedir.
- D) Sokakta kimsenin olmaması adamı korkutmaktadır.
- E) Adam arkasına bakmadan yürümeyi çok sevmektedir.

25. "In cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;

Biri benim, biri de serseri kaldırımlar" dizelerinde şairin 'yoldaş' ve 'serseri' sözcüklerini kullanmaktaki esas amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şiire edebi bir değer katmak
- B) Benzetmelerden yararlanarak duyguları ifade etmek
- C) Çevredeki görüntüleri başarılı bir şekilde tasvir edebilmek
- D) Cansız varlıkları kişileştirerek anlatımı etkili kılmak
- E) Farklılıklardan yararlanıp okuyucunun dikkatini çekmek

26. Şiirde geçen, "İçimde damla damla bir korku birikiyor." dizesiyle anlatılmak istenen nedir?

- A) Yürümeye devam ettikçe korkum artıyor.
- B) İçimdeki korku tarif edilemeyecek kadar çoktur.
- C) Sokağın, kaldırımların, gökyüzünün ve evlerin durumu beni inanılmaz derecede korkutmuştur.
- D) Geçen zamanla birlikte içimdeki korku beni rahatsız etmektedir.
- E) Elimden hiçbir şey gelmiyor, çok fazla korkuyorum.

27. "Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler." dizesinde gecenin hangi özelliği devlere benzetilmiştir?
A) Sessizliği B) Uzunluğu C) Karanlığı D) Görüntüsü E) Bulutları
28. Şiirde geçen "kollamak" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangilerinde aynı anlamda kullanılmıştır?
I- Arkadaşını kolladı ve işinin erken zamanda bitmesini sağladı.
II- İttifak devletleri, savaşta, düşmana karşı Osmanlı İmparatorluğunu kollayamadı.
III- Etrafı kollayıp çıkabilecek sorunları ortadan kaldırdı.
IV- Bulduğum yeri şöyle bir kollayıp gerekli düzenlemeleri vakit geçirmeden yapmaya başladım.
V- Bu işe girebilmek için fırsat kolluyor.
- A) I ve II B) I ve V C) II ve V D) III ve IV E) III ve V
29. Şiirde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?
A) Karanlıkta evlerin görüntüsünün nasıl olduğuna
B) Gecenin karanlığının insanın iç dünyasını etkilediğine
C) Sokakların karanlık ve sessiz oluşuna
D) Gökyüzünün gecenin rengi karşısındaki görünümüne
E) Kaldırımların şairin kendi annesi ile olan ortak yönlerine
- Afrika'nın fildişi sahillerinde, o muazzam ormanların kenarlarındaki zenci köyleri, bir zamanlar Avrupalı köle tüccarlarının en çok saldırdıkları yerlerdi. Ormanlardaki hayvanlarından, topraklarındaki madenlerden kısacası, her türlü doğal ürünlerinden yararlandıkları bir memleketin insanlarını da zorla alır, başka memleketlerde hayvan gibi satar, para kazanırlardı.
- Gündüz Nene, güneşin insan kafasına kızgın taşlar geçirdiği bu memlekette henüz pek küçükken çalışmıştı. Onu, uzun bir zaman bir geminin ambarında bağlı tutmuşlar, nihayet, minareleri, camileri, evleri bol bir kasabaya getirmişler; başka birine satmışlardı. Burası Mısır'dı. Bu küçük zenci kıızı, Mısır'ın büyük konaklarında kırbaçlar altında terbiye edilmiş, senelerce buralarda kalmış, elden ele geçmişti. Fakat günün birinde, nasıl bir sebep –burasını o da bilmiyordu- onu bu memlekete kadar atmıştı. Konaklarda genç kızlar, saraylılar, onun zifiri geceleri utandıracak keskin parlaklığıyla her tarafa ziya veren gülüşü, hiddetinden kudurtacak kadar kuzguni siyah olan yüzünden kinaye olmak üzere ona "Gündüz" ismini vermişlerdi.
- Zaman değişmiş, artık kölelerin yaptığı hizmetlerin kendilerine ait olan masrafları karşılamadığı anlaşılmış, yavaş yavaş bu ticaret terk edilmeye başlanmıştı. İşte bu vakit Gündüz Nene, yine konaklarda tanıdığı bir beyazla evlenerek özgürlüğünü eline almıştı. Bu tarihten bugüne tam altmış sekiz sene geçmişti. Evliliğinden on bir sene sonra kocası ölmüştü. Sonunda Gündüz Nene, yine konaklara gitmeye başlamıştı. Geçimini, oradaki hizmetinden çıkarmaya çalışmıştı.
- Bu da kim bilir ne kadar sürdü... Zaman oldu o konakların kapıları da, Gündüz Nene'nin yüzüne kapandı. Fakat o, bunlardan müteessir olmuyordu. Zira kalbinin derinliklerine sakladığı emel, artık bu topraklarda hayatını mahvettiği bu yabancı yerlerde yaşamak ümidini alıyordu. Sanki, anasının, beyazın kurşunu ile delinen bağı kendisine açılıyor; bir siyah fakat saf el, kendisini oraya, o taşlardan topraklardan yeni bir hayat bulmak ihtimalini beslediği o memlekete davet ediyordu.
- Gündüz Nene kendi memleketinin buraya ne kadar uzak olduğunu öğrenmişti. Şimdi para toplayacak, bir gün hiç kimsenin haberi olmadan trene, ondan sonra vapura binecek, anasının babasının kanlar içinde çırpındıkları o kulübenin kenarında kendi kendisine ağlayacak, sonra kaderinin oyununun ödülünü Allah'tan isteyecekti.
- Zavallı kadın bu süslü hayallerin gerçekleşmesi için kim bilir ne kadar çalışmıştı. Kahvehanelerde, camilerin kapıları önünde, beylerin, paşaların konaklarında kim bilir ne kadar dilencilik etmişti.
- Gündüz Nene'nin yüzünü görmeyeli beş sene oluyor. Bugün memleketinden aldığı bir mektup, bir ihtiyar zenci kadının öldüğünü bildiriyor ve "Azizim," diyor, "Gündüz Nene iki gün önce öldü. Hem de sokaktaki çamurlu taşlar üstünde... Üzerinde bulunan kemerde seksen yedi adet altın, birkaç frank bulundu."
- Gözlerimden yuvarlanan iki damla yaşla ağızdan gayri ihtiyari şu cümleler çıkmıştı:
- Zavallı Gündüz Nene... Acaba, o kıymetli emelin becerikli sahibi, ferî uçmuş gözlerini kainata hangi duyguların etkisiyle kapamıştı. Ölümün kucağına atılınca kadar üzüntüsüyle pençeleşen bir zenci kadını, insanlığın, uygarlığın düşüncelerine utanç fırtınaları salıyorken gölgesi ne kadar sevgi duyulacak bir karaktere sahipti.
- Mehmet Hilmi**

(30'dan 40'a kadar olan sorular yukandaki metne göre cevaplandırılacaktır.)

30. Aşağıdakilerden hangisi metnin başlığı olmaya en uygundur?

- A)Gündüz Nene B) Kölelik C) Nasıl Bir Özgürlük D)Bir Kadının Yaşamı E) Gurbette Yaşam

31. Yazarın bu metni yazmaktaki asıl amacı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Gündüz Nenenin hayatını okuyucu ile paylaşmak
B) Köleliğe karşı olduğunu belirtmek
C) İnsanoğlu yaşamının en mutlu anlarını ailesiyle birlikte yaşayabilir tezini kanıtlamak
D) Özgürlük bağlamında hissettiklerini, özlemlerini dile getirmek
E) Gündüz Neneyi her zaman hatırlamak

32. Gündüz Nenenin en büyük amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kölelikten kurtulmak
B) Yeni bir yerde yeni bir yaşama başlamak
C) Annesi ve babasını yad etmek
D) Doğduğu yere geri dönmek
E) Para biriktirip tüm isteklerini gerçekleştirmek

33. Kadına neden "gündüz" unvanı verilmiştir?

- A) Görevi gece karanlığını aydınlatmak olduğu için
B) Gülüşü ile etrafı şenlendirdiği için
C) Teni siyah olduğu için
D) Yüzünden gülücükler eksik olmadığı için
E) Hiddetine bağlı olarak çevresinde bıraktığı etkiler nedeniyle

34. Parçada Gündüz Nenenin aşağıdaki özelliklerden hangileri öne çıkmaktadır?

- I- Dış görünüşü II- Özgürlüğe düşkünlüğü III- Fiziksel gücü
IV- Kararlılığı V- Çalışkanlığı

- A) I, IV, V B) I,IV C) II, III, V D) II, III E) I, III, IV, V

35. Parçaya göre Gündüz Nenenin yaşamında hiçbir zaman unutmadığı olay nedir?

- A) Kırbacla şiddete uğramış olması
B) Anne ve babasının ölümü
C) Köle tüccarları tarafından satın alınmış olması
D) Kocasının ölümü ve özgürlüğünü kaybetmiş olması
E) Köle gibi satılmış olması

36. Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Özgürlük ya vardır ya da hiç yoktur.
B) Özgürlük, her insanın en doğal hakkıdır.
C) Özgürlük uğruna insanın yapamayacağı şey yoktur.
D) İnsanın özgürlüğü bazen başkalarının elinde olabilir.
E) Özgür insanın düşünceleri hapsedilerek yok edilemez.

37. Yazının türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hikaye B) Deneme C)Roman D) Gözlem E)Fıkra

38. " Fakat o, bunlardan müteessir olmuyordu."

" Acaba, o, kıymetli emelin becerikli sahibi feri uçmuş gözlerini kainata hangi duyguların etkisiyle kapamıştı." cümlelerinde altı çizili sözcükler parçada hangi anlamda kullanılmıştır ?

	<u>Müteessir Olmak</u>	<u>Fer</u>
A)	Etkilenmek	Parlaklık
B)	Şikayetçi olmak	Işık
C)	Sinirlenmek	Canlılık
D)	Yılmak	Neşe
E)	Bıkmak	Aydınlık

39. Metinde aşağıdaki anlatım biçimlerinden hangileri kullanılmıştır?

I. Öyküleme II. Tanımlama III. Benzetme IV. Eleştirme

- A) Yalnız I
- B) II ve III
- C) I, III ve IV
- D) II ve IV
- E) I ve III

40. Yazar konunun aktarımında aşağıdaki sözcüklerin hangilerinden yararlanmamıştır?

I. Esaret II. Bencil III. Bağımsızlık IV. Biçare V. Asil

- A) Yalnız II
- B) II ve IV
- C) II ve V
- D) I, III ve IV
- E) I, II, III, IV, V

EK-6 Öğretici Metinleri Anlama Testinin Madde Analizleri

Madde	P	S	rjx	rj
1	0,50	0.50	0.36	0.18
2	0,54	0.50	0.37	0.18
3	0,68	0.47	0.29	0.14
4	0,56	0.50	0.50	0.25
5	0,74	0.44	0.41	0.18
6	0,52	0.50	0.36	0.18
7	0,52	0.50	0.60	0.30
8	0,58	0.49	0.41	0.20
9	0,56	0.50	0.42	0.21
10	0,78	0.41	0.26	0.11
11	0,32	0.47	0.17	0.08
12	0,78	0.41	0.32	0.13
13	0,68	0.47	0.33	0.15
14	0,46	0.50	0.53	0.26
15	0,76	0.43	0.34	0.15
16	0,60	0.49	0.37	0.18
17	0,54	0.50	0.53	0.26
18	0,48	0.50	0.43	0.21
19	0,76	0.43	0.43	0.18
20	0,82	0.38	0.14	0.05
21	0,68	0.47	0.37	0.17
22	0,58	0.49	0.42	0.20
23	0,76	0.43	0.29	0.12
24	0,72	0.45	0.30	0.13
25	0,78	0.41	0.34	0.14
26	0,54	0.50	0.48	0.24
27	0,60	0.49	0.37	0.18
28	0,62	0.49	0.52	0.25
29	0,58	0.49	0.15	0.07
30	0,82	0.38	0.19	0.07
31	0,36	0.48	0.24	0.11
32	0,74	0.44	0.25	0.11
33	0,58	0.49	0.36	0.18
34	0,36	0.48	0.25	0.12
35	0,76	0.43	0.53	0.23
36	0,70	0.46	0.60	0.28
37	0,56	0.50	0.58	0.29
38	0,64	0.48	0.43	0.25
39	0,62	0.49	0.54	0.26
40	0,72	0.45	0.51	0.23

EK-7 Yazınsal Metinleri Anlama Testinin Madde Analizleri

Madde	P	S	rjx	rj
1	0.44	0.50	0.38	0.19
2	0.46	0.50	0.32	0.16
3	0.82	0.38	0.20	0.08
4	0.58	0.49	0.36	0.18
5	0.72	0.45	0.35	0.16
6	0.62	0.49	0.58	0.28
7	0.60	0.49	0.27	0.13
8	0.32	0.47	0.37	0.17
9	0.80	0.40	0.37	0.15
10	0.82	0.38	0.38	0.14
11	0.90	0.30	0.33	0.10
12	0.86	0.35	0.35	0.12
13	0.42	0.49	0.45	0.22
14	0.60	0.49	0.57	0.28
15	0.38	0.49	0.29	0.14
16	0.64	0.48	0.53	0.25
17	0.76	0.43	0.43	0.18
18	0.42	0.49	0.50	0.24
19	0.60	0.49	0.48	0.23
20	0.74	0.44	0.36	0.16
21	0.48	0.50	0.47	0.23
22	0.46	0.50	0.44	0.22
23	0.56	0.50	0.56	0.28
24	0.42	0.49	0.53	0.26
25	0.72	0.45	0.40	0.18
26	0.60	0.49	0.58	0.28
27	0.58	0.49	0.58	0.28
28	0.66	0.47	0.43	0.20
29	0.74	0.44	0.43	0.19
30	0.42	0.49	0.50	0.24
31	0.40	0.49	0.43	0.21
32	0.78	0.41	0.37	0.15
33	0.62	0.49	0.59	0.29
34	0.56	0.50	0.57	0.28
35	0.60	0.49	0.50	0.24
36	0.36	0.48	0.37	0.18
37	0.46	0.50	0.53	0.26
38	0.78	0.41	0.26	0.11
39	0.60	0.49	0.49	0.24
40	0.88	0.32	0.29	0.10